

Ο01

**ΣΧΕΔΙΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ. ΜΙΑ ΝΕΥΡΟΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**

Καραπέτσας Α., Λαδόπουλος Ε., Ζυγούρης Ν.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής

Η σύνθετη φιγούρα του Rey είναι μια νευροψυχολογική δοκιμασία παιδιών και ενηλίκων, η οποία εκτός από οπτικοχωρικές, αξιολογεί και εκτελεστικές ικανότητες που εντοπίζονται στους προμετωπιαίους, όπως η δεξιότητα να οργανωθούν πληροφορίες αποτελεσματικά και με ταχύτητα. Η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε για να εξετάσει τη σχέση ανάπτυξης οργανωτικών στρατηγικών σε παιδιά και ανάπτυξης των προμετωπιαίων. Γι' αυτό το σκοπό η δοκιμασία χορηγήθηκε σε 60 παιδιά ηλικίας 7, 9 και 11 ετών αντίστοιχα (N=180), τα οποία προσπάθησαν να αντιγράψουν τα 18 στοιχεία του σχεδίου. Δέκα από τα παιδιά κάθε ηλικιακής ομάδας εξετάστηκαν και με την ηλεκτροφυσιολογική μέθοδο των γνωστικών προκλητών δυναμικών με ακουστικά ερεθίσματα στις περιοχές fp1 και fp2 των προμετωπιαίων του αριστερού και του δεξιού ημισφαιρίου αντίστοιχα. Βρέθηκε ότι η ηλικία επιδρά στην επίδοση των παιδιών και μάλιστα ότι το σχέδιο ανάπτυξης των οργανωτικών και εκτελεστικών ικανοτήτων, αντανακλά το επίπεδο ανάπτυξης των προμετωπιαίων λοβών, όπου υπάρχει η υπόθεση ότι εντοπίζονται αυτές οι ικανότητες.

Συζήτηση

Οι εκτελεστικές λειτουργίες της γρήγορης και αποτελεσματικής οργάνωσης των πληροφοριών συμβάλλουν στην ικανότητα επίλυσης προβλημάτων και έχουν προεκτάσεις στη διαδικασία μάθησης των παιδιών, τόσο της φυσιολογικής όσο και της διαταραγμένης. Στόχος μας είναι να γίνει ένας δημιουργικός διάλογος ανάμεσα στις επιστήμες της νευροψυχολογίας, της γνωστικής ψυχολογίας και της εκπαίδευσης.

Ο02

**ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΝΑ
ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΥΝ ΤΗ ΛΟΓΙΚΗ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ
ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΣΤΑ ΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΟΥΝ**

Μεταλλίδου Π., Διαμαντίδου Ε., Μέγαρη Κ., Κωνσταντινοπούλου Ε.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση των αλλαγών που υφίσταται η ικανότητα των μαθητών/τριών Γ', Ε' Δημοτικού και Α' Γυμνασίου να αναγνωρίζουν την ορθότητα συμπερασμών τυπικής λογικής σκέψης. Επιπλέον, ερευνήθηκε το πρότυπο των αλλαγών στο επίπεδο της τρέχουσας ενημερότητας των μαθητών/τριών με βάση το αίσθημα βεβαιότητας που ανέφεραν μετά την ενασχόλησή τους με τα έργα. Συμμετείχαν 116 μαθητές (N = 59) και μαθήτριες (N = 57) της Γ' (N=33), Ε' (N=35) Δημοτικού, και Α' Γυμνασίου (N = 48) δημόσιων σχολείων αστικής και αγροτικής περιοχής. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο της ατομικής συνέντευξης, στο χώρο του σχολείου. Δόθηκαν 6 έργα συλλογισμών (δύο προκείμενες προτάσεις και ένα συμπέρασμα) και ζητήθηκε από τα παιδιά να κρίνουν την ορθότητα του συμπεράσματος. Ειδικότερα, υπήρχαν 3 τύποι συλλογισμών ανάλογα με το αν το συμπέρασμα ήταν αληθές, ψευδές ή δεν μπορούσε να βγει με βάση τις προκείμενες. Επίσης, οι συλλογισμοί διαφοροποιούνταν ως προς την αλήθεια του περιεχομένου τους με βάση την πραγματικότητα. Μετά την ενασχόληση με κάθε έργο καλούνταν να εκτιμήσουν σε μια τετράβαθμη κλίμακα το αίσθημα βεβαιότητας που είχαν για την απάντηση που έδωσαν. Τα αποτελέσματα της Ανάλυσης Διακύμανσης επιβεβαίωσαν σε μεγάλο βαθμό την αρχική μας υπόθεση αλλά και σχετικά εμπειρικά δεδομένα για ύπαρξη μιας αναπτυξιακής αλλαγής στην ικανότητα αποδέσμευσης της σκέψης από τη γνώση της πραγματικότητας και της σταδιακής κατανόησης της λογικής αναγκαιότητας μετά την ηλικία των 10 χρόνων. Ειδικότερα, τα παιδιά της Γ' Δημοτικού έκριναν σε σημαντικά υψηλότερο βαθμό την ορθότητα του συμπεράσματος με αναφορά στο αληθές ή ψευδές περιεχόμενο των προκείμενων με βάση την πραγματικότητα. Ωστόσο, ακόμη και τα μεγαλύτερα παιδιά είχαν ιδιαίτερη δυσκολία στις περιπτώσεις αξιολόγησης συμπερασμάτων που δεν ήταν ψευδή αλλά δεν προέκυπταν από τις προκείμενες, η οποία αποτυπώθηκε και στα σημαντικά μικρότερα αισθήματα βεβαιότητας που ανέφεραν σε σύγκριση με τα μικρότερα παιδιά.

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται ένα έντονο διεπιστημονικό ενδιαφέρον για τη σχέση μεταξύ συνείδησης και εκτελεστικού ελέγχου. Ωστόσο, στην πλειοψηφία τους οι σχετικές μελέτες προσεγγίζουν την παράμετρο της συνείδησης περισσότερο μέσω παρατήρησης ή καταγραφής των εκδηλώσεών της παρά από τη σκοπιά του ίδιου του ατόμου. Η παρούσα μελέτη είχε ως στόχο τη διερεύνηση της αναπτυξιακής σχέσης μεταξύ ενημερότητας για τη συνείδηση και εκτελεστικού ελέγχου σε παιδιά ηλικίας 3 έως 12 ετών και νεαρούς ενήλικες. Συγκεκριμένα, διερευνήθηκε κατά πόσο οι συμμετέχοντες είχαν την ικανότητα απόδοσης πρωτογενούς συνείδησης, αναστοχαζόμενης συνείδησης, ελέγχου της νοητικής δραστηριότητας, συνεχούς αλλαγής του περιεχομένου της συνείδησης και αναστοχασμού σε αυτή την αλλαγή σε πρωταγωνιστές εικονογραφημένων ιστοριών οι οποίοι εξετίθεντο σε ποικίλα αντιληπτικά ερεθίσματα, είχαν την εμπειρία πρωτογενών συγκινήσεων ή εμπλέκονταν σε νοητικές δραστηριότητες οι οποίες απαιτούσαν την ενεργοποίηση γενικών γνωστικών, όπως η μνήμη, η προσοχή, κ.λ.π. ή εξειδικευμένων γνωστικών ικανοτήτων, όπως, η ποσοτική, η χωροταξική ή η λεκτική ικανότητα. Οι συμμετέχοντες εξετάστηκαν, επίσης, με το τεστ Αλλαγής Διάστασης στην Ταξινόμηση Καρτών ή με το Τεστ Αντιστοίχισης Χρώματος – Σχήματος για τον προσδιορισμό του εκτελεστικού ελέγχου. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά, ήδη από τη νηπιακή ηλικία, είναι σε θέση να διακρίνουν τις πτυχές της συνείδησης που μελετήθηκαν στην έρευνα. Οι εκτιμήσεις των συμμετεχόντων έδειξαν, επίσης, ότι ο συνειδητός νους εστιάζεται, αρχικά, στις συγκινήσεις και στην ενεργοποίηση των αισθήσεων, κατόπιν, στην ενεργοποίηση των εξειδικευμένων γνωστικών ικανοτήτων και, αργότερα, στην εκδήλωση των γενικών γνωστικών λειτουργιών. Επιπλέον, φάνηκε ότι υπάρχει μια συνεχής αλληλεπίδραση μεταξύ γνώσης για τη συνείδηση και εκτελεστικού ελέγχου κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης. Τα αποτελέσματα συζητούνται με αναφορά στις σύγχρονες απόψεις της ψυχολογίας και των νευροεπιστημών σχετικά με την ενημερότητα για τη λειτουργία του νου.

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Πνευματικός Δ.*, Παπακανάκης Π.

**Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

Η προσωπική επιστημολογία είναι μία περιοχή με μεγάλο ενδιαφέρον τόσο για την επιστήμη της ψυχολογίας όσο και για την εκπαίδευση. Θεωρείται ως ένα από τα πιο σημαντικά συστατικά της άτυπης γνώσης των μαθητών και διαδραματίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην όλη μαθησιακή διαδικασία. Ειδικότερα, η προσωπική επιστημολογία των μαθητών έχει συσχετιστεί με την κατανόηση των επιστημονικών εννοιών, καθώς και με την ερμηνεία των πληροφοριών του περιβάλλοντος (εμποδίζοντας ή διευκολύνοντας τη διαδικασία της εννοιολογικής αλλαγής). Τέλος η προσωπική επιστημολογία επηρεάζει τις στρατηγικές επίλυσης προβλημάτων και τη γενικότερη ακαδημαϊκή εικόνα των μαθητών. Ωστόσο, οι έρευνες για την μελέτη της προσωπικής επιστημολογίας έχουν επικεντρωθεί κυρίως στη δευτεροβάθμια ή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Πρόσφατα η Kuhn (2000) υποστήριξε ότι οι πρόδρομοι της επιστημολογικής σκέψης θα πρέπει να αναζητηθούν σε πρώιμες ηλικίες ενώ οι Chandler, Hallett & Sokol (2002) συμφώνησαν ότι θα πρέπει να υπάρχει μία συνέχεια μεταξύ θεωρίας του νου και επιστημολογικής σκέψης. Λίγες είναι, ωστόσο, οι έρευνες που μελέτησαν την προσωπική επιστημολογία κατά την παιδική ηλικία. Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει την ανάπτυξη της προσωπικής επιστημολογίας κατά την παιδική ηλικία. Εξετάστηκαν 600 παιδιά του Δημοτικού σχολείου (320 αγόρια & 280 κορίτσια) από εννέα έως 12 ετών με το ερωτηματολόγιο των Conley et al (2004). Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει τέσσερις διαστάσεις της προσωπικής επιστημολογίας (πηγή της γνώσης, σταθερότητα, ανάπτυξη και τεκμηρίωση της γνώσης). Η διερευνητική ανάλυση παραγόντων ανέδειξε τέσσερις υψηλής αξιοπιστίας ($\alpha > .82$) παράγοντες που αντιστοιχούσαν στις διαστάσεις που εξέταζε το ερωτηματολόγιο. Η ANOVA έδειξε σημαντική επίδραση της ηλικίας για όλες τις διαστάσεις της προσωπικής επιστημολογίας κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας. Εκλεπτυσμένη προσωπική επιστημολογία εμφανίζεται ήδη από τα εννέα χρόνια ως προς τις διαστάσεις της ανάπτυξης και της τεκμηρίωσης της γνώσης. Ωστόσο, οι άλλες δύο διαστάσεις (πηγή και σταθερότητα της γνώσης) παραμένουν αφελείς καθ' όλη τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας.

**Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΗΣ
ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΕΡΕΘΙΣΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ**

Δουκλιάς Σ.

Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να εξετάσει τους γλωσσικούς και γνωστικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη της αναγνωστικής και ορθογραφικής ικανότητας στην Ελληνική γλώσσα και να εξετάσει τα χαρακτηριστικά των κακών και τυπικά αναπτυσσόμενων αναγνωστών.

Εκατόν είκοσι πέντε παιδιά από την 3^η, 4^η, 5^η, και 6^η τάξη έλαβαν μέρος στην έρευνα. Οι πειραματικές μετρήσεις περιελάμβαναν έργα ανάγνωσης και ορθογραφίας λέξεων και ψευδολέξεων, φωνολογικής επίγνωσης, συντακτικής επίγνωσης, γρήγορης ονομασίας ερεθισμάτων (rapid naming), σημασιολογίας (semantic skills) και λεξιλογίου.

Η παρουσίαση αυτή επικεντρώνεται στον προβλεπτικό ρόλο της φωνολογικής επίγνωσης, του λεξιλογίου, της γρήγορης ονομασίας ερεθισμάτων και της συντακτικής επίγνωσης στην αναγνωστική επίδοση κακών και τυπικά αναπτυσσόμενων αναγνωστών στην Ελληνική γλώσσα.

Η συντακτική επίγνωση απεδείχθη ως ο πιο ισχυρός παράγοντας πρόβλεψης για την εξέλιξη της αναγνωστικής και ορθογραφικής ικανότητας για λέξεις και ψευδολέξεις, ενώ η μέτρηση της ικανότητας γρήγορης ονομασίας ερεθισμάτων προέβλεψε τους χρόνους απόκρισης (latencies) για την ανάγνωση λέξεων και ψευδολέξεων. Η φωνολογική επίγνωση, παρόλο που εξηγούσε σημαντικά ποσά της διακύμανσης, απέτυχε να προβλέψει την αναγνωστική και ορθογραφική ικανότητα αφού είχαν εισαχθεί και οι άλλοι παράγοντες στις αναλύσεις παλινδρόμησης.

Τα ευρήματα αυτά συζητώνται σε σχέση με τις διαγλωσσικές διαφορές και την πιθανότητα του να είναι η επίδραση της φωνολογικής επίγνωσης στην αναγνωστική και ορθογραφική ανάπτυξη, περιορισμένη στις αρχικές φάσεις της κατάκτησης της ανάγνωσης και γραφής, καθώς και τον ελάχιστο διερευνημένο ρόλο της συντακτικής επίγνωσης και της γρήγορης ονομασίας ερεθισμάτων στην ανάπτυξη και εξέλιξη των ικανοτήτων ανάγνωσης και ορθογραφίας στην Ελληνική γλώσσα.

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΤΟΝΙΚΟΥ ΣΗΜΑΔΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΣΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ Β'–Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Πρωτόπαπας Α.*, Γερακάκη Σ.-Λ.**

**Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου, Ε.Κ. «Αθηνά»*

***Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Εκτός από την προφορά των φθόγγων, η ανάγνωση απαιτεί και παραγωγή των μετρικών προτύπων που αποδίδουν τον τονισμό. Η ελληνική ορθογραφία παρέχει την απαιτούμενη πληροφορία για τον τονισμό με ειδικό σημάδι. Η πληροφορία αυτή δεν χρησιμοποιείται συστηματικά από μαθητές Γυμνασίου και ενηλίκους. Εδώ παρουσιάζουμε την αναπτυξιακή πορεία της αποκωδικοποίησης του τονικού σημαδιού σε παιδιά των τάξεων Β'–Δ' Δημοτικού, τα οποία βρίσκονται στη διαδικασία αυτοματοποίησης της ανάγνωσης. Στην 1^η μελέτη, 90 παιδιά (30 από κάθε τάξη) διάβασαν 108 ψευδολέξεις, μισές από τις οποίες είχαν κατασκευαστεί ώστε να θυμίζουν τις συγκεκριμένες πραγματικές λέξεις από τις οποίες προήλθαν, ενώ οι άλλες μισές δεν θύμιζαν καμία συγκεκριμένη λέξη. Οι ψευδολέξεις παρουσιάστηκαν σε τρεις συνθήκες: χωρίς τονικό σημάδι, με τονικό σημάδι στη θέση όπου βρισκόταν στην αντίστοιχη λέξη-πηγή, ή με τονικό σημάδι σε διαφορετική θέση. Τα αποτελέσματα έδειξαν ισχυρές και αυξανόμενες λεξικές επιδράσεις σε μεγαλύτερες τάξεις. Η επίδραση της επεξεργασίας του τονικού σημαδιού βρέθηκε να αυξάνεται με ταχύτερο ρυθμό, πλησιάζοντας σταδιακά τη λεξική επίδραση. Σε 2^η μελέτη 90 παιδιά διάβασαν τις λέξεις από τις οποίες είχαν κατασκευαστεί οι ψευδολέξεις της 1^{ης} μελέτης καθώς και τις ψευδολέξεις που δεν θύμιζαν καμία λέξη. Τα αποτελέσματα ακολούθησαν το ίδιο ακριβώς πρότυπο, με πολύ ισχυρότερες τις λεξικές επιδράσεις όπως ήταν αναμενόμενο, συνεπώς τα αποτελέσματα της ανάγνωσης ψευδολέξεων δεν μπορούν να αποδοθούν σε ιδιαιτερότητες του έργου. Η ύπαρξη τονικού σημαδιού στη σωστή θέση δεν επηρέασε σημαντικά την ορθή ανάγνωση των λέξεων, ενώ σε λάθος θέση είχε σημαντική επίδραση. Η επίδραση του τονικού σημαδιού αυξήθηκε σε μεγαλύτερες τάξεις και ο ρυθμός αύξησης της επίδρασης συμβαδίζει με την αύξηση της ευχέρειας στην ανάγνωση λέξεων και όχι με την αποκωδικοποίηση ψευδολέξεων. Συμπερασματικά, η επεξεργασία του τονικού σημαδιού αναπτύσσεται αργά και δεν φαίνεται να αποτελεί τη βασική στρατηγική απόδοσης μετρικών προτύπων κατά την ανάγνωση στις πρώτες σχολικές τάξεις.

**Η ΦΩΝΟΠΡΟΣΩΔΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΕΚΦΩΝΗΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΗ
ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΛΕΚΤΙΚΗ ΣΤΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ:
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ***

Καρούσου Α., Κατή Δ., Σταμπουλιάδου Χρ.

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η φωνητική δραστηριότητα των παιδιών κατά τη μετάβαση από την προλεκτική στη λεκτική επικοινωνία έχει απασχολήσει εκτενή αριθμό μελετών. Ειδικότερα, όσον αφορά τη μορφή των εκφωνημάτων, υποστηρίζεται ότι αυτά της προλεκτικής περιόδου απέχουν αρχικά από τη φωνολογική μορφή των λέξεων. Εν τούτοις, η μελέτη των εξελίξεων της μορφής τους θεωρείται σημαντική για την οικοδόμηση μιας θεωρίας για τη γένεση της γλώσσας. Πιο συγκεκριμένα, κάποιοι διατείνονται ότι ακόμη και τα προλεκτικά εκφωνήματα μπορεί να θεωρηθούν προπομποί της γλώσσας, ενώ άλλοι ότι είναι εντελώς ανεξάρτητα από κάθε μεταγενέστερη γλωσσική ανάπτυξη. Οι σύγχρονες συστηματικές εμπειρικές προσεγγίσεις συγκρίνουν τη μορφή των προλεκτικών εκφωνημάτων με αυτή των πρώτων λέξεων για να καταλήξουν ότι παρατηρείται συνέχεια ανάμεσα στο προλεκτικό βάβισμα και τις πρώτες λέξεις. Υποστηρίζουν επιπλέον, σε αντίθεση με παλαιότερες θέσεις ότι ήδη από την προλεκτική περίοδο αρχίζουν να αναδύονται και διαγλωσσικές διαφορές.

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διαχρονική μελέτη της μορφής των πρώιμων εκφωνημάτων και η συμβολή στις θεωρητικές συζητήσεις σχετικά με τη σχέση μεταξύ προλεκτικών και πρωτολεκτικών εκφωνημάτων, αλλά και την ύπαρξη ή όχι ατομικών ή διαγλωσσικών διαφορών. Συγκρίνουμε ειδικότερα την ανάπτυξη τριών παιδιών, δύο από ελληνόγλωσσο και ένα από ισπανόφωνο περιβάλλον, κατά το ηλικιακό φάσμα των 8 έως 18 μηνών. Πρόκειται για μικρογενετικές έρευνες με εβδομαδιαία δείγματα. Περίπου 10.000 εκφωνήματα αναλύθηκαν τόσο σε τμηματικό όσο και σε υπερτμηματικό επίπεδο ως προς τις ακόλουθες διαστάσεις της μορφής: (α) την ποιότητα άρθρωσης (β) τον αριθμό των φωνητικών τμημάτων (γ) τον επιτονισμό και (δ) το ρυθμό τους. Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν τη σταδιακή σύγκλιση της μορφής των προλεκτικών εκφωνημάτων με αυτή των πρώτων λέξεων ως προς αρκετές παραμέτρους και με παρόμοιο τρόπο και στα τρία παιδιά. Αναδεικνύουν ταυτόχρονα όμως ατομικές διαφορές (κυρίως στο ρυθμό της ανάπτυξης) όπως και διαγλωσσικές ήδη από την προλεκτική περίοδο (π.χ. προτίμηση για τροχαϊκό μόνο ρυθμό στα ισπανικά αλλά και ιαμβικό στα ελληνικά).

* Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και Εθνικούς Πόρους (ΕΠΕΑΕΚ II) ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II

Η παραγωγή και η χρήση σημειογραφιών από τα παιδιά αποτελούν μια σημαντική πλευρά της γνωστικής τους ανάπτυξης (Vygotsky, 1978). Μεγάλη έμφαση έχει δοθεί στη μελέτη των σχεδιαστικών δεξιοτήτων των παιδιών (εικονικές αναπαραστάσεις) ενώ μικρή προσοχή έχει δοθεί έως πρόσφατα, στις πρώτες γραφές των παιδιών που μοιάζουν με γράμματα ή με αριθμούς. Επιπρόσθετα, η πλειονότητα των ερευνών έχει εστιάσει το ενδιαφέρον της στην κατανόηση και όχι στην παραγωγή σημειογραφιών από τα παιδιά.

Σκοπός της έρευνας ήταν να μελετηθεί α) εάν διαφοροποιούνται οι σημειογραφίες που παράγουν τα παιδιά για γράμματα και αριθμούς όταν τους ζητείται να μεταφέρουν κάποιες πληροφορίες σε κάποιον άλλον και β) να περιγραφεί η εξέλιξη αυτών των πρώτων σημειογραφιών πριν τα παιδιά παρακολουθήσουν την τυπική εκπαίδευση.

Εξήντα παιδιά ηλικίας 4.0-6.0 ετών έλαβαν μέρος σε πειραματικό έργο το οποίο ήταν σχεδιασμένο έτσι ώστε να ζητά από τα παιδιά να παράξουν διαφορετικά είδη σημειογραφιών σε ένα πραγματολογικό πλαίσιο (δημιουργία λίστας για ψώνια).

Τα δεδομένα αναλύθηκαν σε σχέση με τους τύπους των σημειογραφιών που τα παιδιά παρήγαγαν ως προς τα διαφορετικά πεδία (γράμματα, αριθμούς). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιούν διαφορετικές σημειογραφίες σαν αναπαραστάσεις διαφορετικών πεδίων. Επίσης βρέθηκε ότι τα παιδιά έχουν την ικανότητα να χρησιμοποιούν τη σημειογραφία για να επικοινωνήσουν πληροφορίες. Τα παραπάνω αποτελέσματα διαφοροποιούνταν σε σχέση με το εξελικτικό στάδιο που βρίσκονταν τα παιδιά με τα μεγαλύτερα παιδιά να παράγουν περισσότερες «συμβατικές σημειογραφίες σε σχέση με τα μικρότερα παιδιά». Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με τα ευρήματα προηγούμενων ερευνών όσον αφορά την ικανότητα των παιδιών να διακρίνουν τα εικονικά από τα μη-εικονικά συστήματα, την εξελικτική πορεία των σημειογραφιών, αλλά και τους μεθοδολογικούς περιορισμούς που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την εξαγωγή αξιόπιστων αποτελεσμάτων.

**Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ
ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ**

Βογιατζόγλου Π.*, Γαλανάκη Ε.*

**Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Αθηνών*

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να εξετάσει τη μοναξιά και την κοινωνική δυσaréσκεια των παιδιών στο σχολείο σε σχέση με την κοινωνική υποστήριξη που αυτά δέχονται, σε σχολικό και σε προσωπικό επίπεδο, από το δάσκαλο και τους συμμαθητές τους. Συμμετείχαν 221 μαθητές Ε΄ και Στ΄ δημοτικού από σχολεία της Αθήνας, οι οποίοι συμπλήρωσαν την ελληνική προσαρμογή της *Κλίμακας Μοναξιάς και Κοινωνικής Δυσaréσκειας των Παιδιών* (Galanaki & Kalantzi-Azizi, 1999) και τις υποκλίμακες της *Κοινωνικής Υποστήριξης του Ερωτηματολογίου της Ζωής στη Σχολική Τάξη* (Johnson, Johnson, Buckman, & Scott-Richards, 1985). Οι δύο κλίμακες εμφάνισαν ικανοποιητική αξιοπιστία εσωτερικής συνέπειας. Τα ευρήματα έδειξαν ανησυχητικά υψηλά ποσοστά παιδιών που βιώνουν μοναξιά και κοινωνική δυσaréσκεια στο σχολείο. Η μοναξιά και η κοινωνική δυσaréσκεια εμφανίζουν στατιστικά σημαντικές αρνητικές συνδέσεις μόνο με την υποστήριξη από τους συμμαθητές σε προσωπικό επίπεδο. Δεν βρέθηκαν διαφορές ηλικίας και φύλου ως προς τις μεταβλητές, ωστόσο στην Στ΄ δημοτικού και στα κορίτσια υπήρξαν περισσότερες στατιστικά σημαντικές σχέσεις μοναξιάς/κοινωνικής δυσaréσκειας και υποστήριξης σε σύγκριση με την Ε΄ δημοτικού και τα αγόρια, αντίστοιχα. Τα ευρήματα συζητούνται με αναφορά στην υπάρχουσα ερευνητική βιβλιογραφία για τη μοναξιά και τη σημασία της στην παιδική ηλικία.

Βασικός στόχος της εργασίας είναι η διερεύνηση των ενδεχόμενων συναισθηματικών δυσκολιών, αλλά και της φύσης των κοινωνικών σχέσεων των μαθητών με χαμηλή σχολική επίδοση. Το δείγμα της έρευνάς μας αποτέλεσαν 97 μαθητές (51 αγόρια και 46 κορίτσια) Γ΄ έως Στ΄ δημοτικού, οι οποίοι προέρχονται από αστικό περιβάλλον. Οι μαθητές του δείγματος διαφοροποιήθηκαν σε δύο ομάδες – χαμηλής επίδοσης και ελέγχου – με βάση τις αναφορές των εκπαιδευτικών για τη σχολική τους επίδοση. Στη συνέχεια, τους χορηγήθηκαν δοκιμασίες αναγνωστικών και μαθηματικών δεξιοτήτων, καθώς και ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς σχετικά με τη συναισθηματική τους κατάσταση και τη σχέση με τους γονείς τους. Συγκεντρώθηκαν επίσης πληροφορίες για τη σχέση κάθε παιδιού με τον εκπαιδευτικό της τάξης και τους συνομηλίκους του, μέσω ερωτηματολογίου απευθυνόμενου στον εκπαιδευτικό και κοινωνιομετρικής κλίμακας, αντίστοιχα. Η ισχύς των ερευνητικών υποθέσεων που διατυπώσαμε για τις δύο ομάδες μαθητών ελέγχθηκε μέσω απλής ανάλυσης διακύμανσης (ANOVA) και αναλύσεων πολλαπλής ιεραρχικής παλινδρόμησης. Βρέθηκε ότι μαθητές με χαμηλή ακαδημαϊκή επίδοση τείνουν να αναφέρουν εντονότερη αρνητική διάθεση πριν από την εκτέλεση γνωστικών έργων, καθώς και περισσότερα γενικευμένα συμπτώματα άγχους σε σύγκριση με την ομάδα ελέγχου. Παράλληλα, βρέθηκε ότι διατηρούν περισσότερο αρνητικές σχέσεις με τους δασκάλους και ιδίως με τους συμμαθητές τους, ενώ αναφέρουν μειωμένη παροχή δυνατοτήτων αυτόνομης συμπεριφοράς εκ μέρους των γονέων τους. Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι η συναισθηματική κατάσταση και το είδος της σχέσης με το δάσκαλο και τους συμμαθητές, αλλά και ορισμένες διαστάσεις της σχέσης των μαθητών με τους γονείς τους, αποτελούν σημαντικούς προβλεπτικούς παράγοντες της ακαδημαϊκής τους επίδοσης. Τέλος, η συναισθηματική λειτουργικότητα των μαθητών, με τη σειρά της, βρέθηκε ότι προβλέπεται σε σημαντικό βαθμό από την κοινωνική αποδοχή εκ μέρους των συνομηλίκων, καθώς και από ενδεχόμενα στρεσογόνα γεγονότα ζωής που μπορεί να έχουν βιώσει οι μαθητές.

Εισαγωγή: Λόγω της μεγάλης συχνότητας και της χρόνιας φύσης της, η κατάθλιψη έχει εκτιμηθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας ως μια από τις πιο επιβαρυντικές διαταραχές. Υπολογίζεται ότι ένα ποσοστό έως και 20% των παιδιών και των εφήβων στο γενικό πληθυσμό εμφανίζει ένα καταθλιπτικό επεισόδιο σε κάποιο στάδιο της ζωής τους. Τα δε συμπτώματα άγχους και οι αγχώδεις διαταραχές, αποτελούν από τα πιο συχνά εμφανιζόμενα συναισθηματικά προβλήματα των παιδιών και μπορούν να έχουν δυσάρεστες επιπτώσεις στην προσωπική προσαρμογή, στην κοινωνική και σχολική τους ζωή καθώς επίσης και στη λειτουργικότητά τους. Το γεγονός αυτό αιτιολογεί το διεθνώς αυξημένο ερευνητικό ενδιαφέρον στο θέμα αυτό. Επιπλέον έχει παρατηρηθεί σε ερευνητικό και κλινικό επίπεδο ότι αυτές οι δύο διαταραχές συνυπάρχουν αρκετά συχνά σε υψηλό ποσοστό στα παιδιά, τα οποία χρειάζονται ακριβή αξιολόγηση και θεραπεία. Σκοπός: Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν αφενός η μελέτη της συχνότητας των αυτοαναφερόμενων σημείων κατάθλιψης στα επίπεδα άγχους στους Έλληνες μαθητές του Δημοτικού και αφετέρου η διερεύνηση της παραγοντικής δομής της κλίμακας Revised Children's Manifest Anxiety Scale (RCMAS) για το άγχος και της κλίμακας Children's Depression Inventory (CDI) για την κατάθλιψη.

Μέθοδος: Συμμετείχαν 491 μαθητές της Δ', Ε' και ΣΤ' Τάξης από δεκαέξι Δημοτικά Σχολεία δύο διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών της Ελλάδας (Κρήτη και Αττική) στους οποίους χορηγήθηκαν οι κλίμακες CDI και RCMAS.

Αποτελέσματα: Η παραγοντική ανάλυση με τη μέθοδο της ορθογωνοποίησης (varimax) κατέδειξε την ύπαρξη πέντε παραγόντων όσον αφορά την κλίμακα CDI και τρεις για το RCMAS. Επιπλέον, τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι οι συμμετέχοντες με υψηλή συχνότητα συμπτωμάτων κατάθλιψης παρουσίασαν και μεγαλύτερη τάση αναφοράς συμπτωμάτων άγχους.

Συζήτηση: Τα αποτελέσματα που προκύπτουν καταδεικνύουν εκ νέου το πολυσυζητημένο θέμα της φύσης των δύο αυτών διαταραχών και εγείρει ερωτήματα σχετικά με το αν αποτελούν δύο διακριτές διαταραχές, ή απλά διαφορετικές εκφάνσεις του ίδιου φαινομένου.

Ο12

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΛΕΓΧΟΥ ΤΩΝ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΩΝ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Μαυρίδου Α.

ΚΔΑΥ Κέρκυρας

Η ακόλουθη εισήγηση αφορά την παρουσίαση μιας ομάδας «συναισθηματικής εκπαίδευσης» παιδιών δημοτικού σχολείου στο νομό της Κέρκυρας. Η παρέμβαση που ανέλαβε η σχολική ψυχολόγος να πραγματοποιήσει, στηρίχτηκε στο «πρόγραμμα ελέγχου των συγκρούσεων» των Τριλίβα & Chimienti (1998) και εστιάστηκε α) στην αναγνώριση και έκφραση αρνητικών συναισθημάτων και β) στην ανάπτυξη διαπροσωπικών σχέσεων. Η ομάδα- τάξη αποτελούνταν από 15 μαθητές, 8 κορίτσια και 7 αγόρια, από τα οποία τα τρία είχαν παρεμφθεί στο ΚΔΑΥ για αξιολόγηση. Στόχος ήταν α) να μειωθεί η επιθετική συμπεριφορά με τη διδασκαλία μεθόδων έκφρασης θυμού και β) να μειωθεί η διαπροσωπική σύγκρουση με τη διδασκαλία μεθόδων μέσα στις οποίες οι διαμάχες θα επιλύονται χωρίς επιθετικότητα. Ο χρόνος πραγματοποίησης του προγράμματος ήταν οι δυο τελευταίες διδακτικές ώρες του σχολικού προγράμματος στην αίθουσα του συγκεκριμένου τμήματος. Συνολικά έγιναν επτά συναντήσεις στις οποίες περιλαμβάνονταν η έναρξη και το κλείσιμο της ομάδας. Υπήρξε στενή συνεργασία με τη δασκάλα της τάξης και τον διευθυντή του σχολείου. Στο τέλος έγιναν συναντήσεις ενημέρωσης γονέων και παραπομπή ατομικών περιπτώσεων που έχρηζαν εξατομικευμένη παρέμβαση. Στην παρουσίαση αυτή θα γίνει ανάλυση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης της παρέμβασης.

013

**ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΓΟΝΕΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ
ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΤΟΥΣ**

Παπαδόπουλος Ν. Γιαννίτσας Ν.

*Πανεπιστήμιο Αθηνών Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και
Ψυχολογίας, Τομέας Ψυχολογίας*

Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να μελετήσει τις εκτιμήσεις των γονέων σχετικά με τις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών και πώς αυτές συνδέονται με τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών τους. Το δείγμα της έρευνας αποτελούν περίπου 100 μητέρες παιδιών σχολικής ηλικίας (Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης δημοτικού) που φοιτούν σε δημόσια σχολεία της ευρύτερης περιοχής του λεκανοπεδίου της Αττικής. Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων χορηγήθηκε η Κλίμακα Κοινωνικών Δεξιοτήτων – Ερωτηματολόγιο για τους γονείς (*Social Skills Rating System – Parent form*). Το ερωτηματολόγιο αυτό αξιολογεί: α) την εκτίμηση των γονέων σχετικά με τις κοινωνικές δεξιότητες των παιδιών τους (Συνεργατικότητα, Διεκδικητικότητα, Υπευθυνότητα και Αυτοέλεγχος) και β) την εκτίμηση των γονέων σχετικά με τα προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών τους (Εξωτερικευση, Εσωτερικευση και Υπερκινητικότητα).

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ WINNICOTT ΣΤΗΝ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΕΠΑΝΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ

Σαρρήs Δ.

Λέκτορας Ειδικής Αγωγής-Κλινικός Ψυχολόγος, Εργαστήριο Ειδικής και Θεραπευτικής Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στην έρευνα αυτή διερευνάται ο ρόλος των εννοιών μεταβατικός χώρος και μεταβατικά φαινόμενα, όπως αυτές ορίζονται επιστημολογικά στη θεωρία του Winnicott, καθώς και ο τρόπος διαμέσου του οποίου αυτές οι έννοιες συμβάλλουν στη βελτιστοποίηση των δυνητικών ικανοτήτων των παιδιών με διαταραχές μάθησης και συμπεριφοράς.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να καταδείξει ότι αυτά τα παιδιά, εντασσόμενα σε έναν δυνητικό χώρο μεταξύ φαντασίας και πραγματικότητας, δύνανται:

α) να εγκαταστήσουν και να αφομοιώσουν βασικές μαθησιακές έννοιες με κύριο εργαλείο τις μεταγνωστικές και αντικειμενοτρόπες σχέσεις (Klein), οι οποίες αναδύονται στο πλαίσιο του μεταβατικού χώρου και β) να αφομοιώσουν βασικές μαθησιακές δεξιότητες-ικανότητες όπως η ψυχοκινητικότητα, η δόμηση της πλευρικότητας και η ανάπτυξη των γλωσσικών ικανοτήτων (γραφή, ανάγνωση, αρίθμηση).

Το δείγμα της έρευνάς μας αποτέλεσαν 20 παιδιά ηλικίας 5-8 ετών, τα οποία εμφάνιζαν διαταραχές μάθησης και συμπεριφοράς. Τα παιδιά αυτά αξιολογήθηκαν με (i) την κλινική συνέντευξη του Piaget (ii) την ψυχομετρική δοκιμασία WISC και (iii) τις προβολικές δοκιμασίες Rorschach και CAT.

Ως μέθοδος έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου (analyse de contenu) τόσο των κλινικών συνεντεύξεων, όσο και των ποιοτικών δεδομένων των ψυχομετρικών και προβολικών δοκιμασιών.

Από την επεξεργασία των αποτελεσμάτων καθίσταται πρόδηλο ότι ο μεταβατικός χώρος και τα μεταβατικά φαινόμενα συνέβαλαν στην εγκατάσταση στα υποκείμενα της έρευνάς μας εννοιών όπως η αναστοχαστική αφαίρεση, η αναδόμηση της εμπειρίας τους με διάμεσο τη σωματική έκφραση και την αποκατάσταση βασικών γνωστικών ελλειμμάτων μέσα από την αφομοίωση βασικών δομών της ανθρώπινης σκέψης, όπως η εσωτερικοποιημένη μίμηση και η μεταγνωστική σκέψη.

ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΜΕΝΗ ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΜΕ ΤΟ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ ΛΑΜΔΑ

Πρωτόπαπας Α.*, Σκαλούμπακας Χ.**

**Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου, Ε.Κ. «Αθηνά»*

***Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Αθηνών*

Στα πλαίσια έργου ΕΠΕΑΕΚ για την κατασκευή και στάθμιση ανιχνευτικών εργαλείων για μαθησιακές δυσκολίες στο λόγο, σχεδιάστηκαν, αναπτύχθηκαν σε λογισμικό και σταθμίστηκαν δύο συστοιχίες δοκιμασιών για την ανίχνευση μαθησιακών δυσκολιών στο γραπτό και προφορικό λόγο, η μία για παιδιά Β'–Δ' Δημοτικού και η άλλη για παιδιά Ε' Δημοτικού–Β' Γυμνασίου. Οι δύο συστοιχίες ενσωματώθηκαν σε ένα εύχρηστο πακέτο λογισμικού που ονομάζεται ΛΑΜΔΑ («Λογισμικό Ανίχνευσης Μαθησιακών Δεξιοτήτων και Αδυναμιών»). Η χορήγηση των δοκιμασιών του ΛΑΜΔΑ διαρκεί 30–40 λεπτά και είναι εντελώς αυτοματοποιημένη, όπως και η βαθμολόγησή τους, χωρίς να απαιτεί καμία επίβλεψη ή παρέμβαση από εκπαιδευτικό προσωπικό ούτε εξειδίκευση στη χρήση της. Με το ΛΑΜΔΑ αξιολογούνται οι εξής τομείς: αναγνώριση λέξεων, ιστορική και γραμματική ορθογραφία, προφορική και γραπτή κατανόηση, χρόνος μελέτης κειμένου, μορφοσύνταξη, λεξιλόγιο, μνήμη εργασίας, μη λεκτική νοημοσύνη και αναπαραγωγή ρυθμών. Οι δύο συστοιχίες χρησιμοποιούν διαφορετικά γραφικά και θεματική σεναριακή υποστήριξη, κατάλληλα για τις διαφορετικές ηλικίες, ενώ και οι δύο περιλαμβάνουν στοιχεία σταδιακής επιβράβευσης και ενημέρωσης προόδου με στόχο τη διατήρηση του κινήτρου και της προσοχής. Το υλικό διαφοροποιείται ανάλογα με την ηλικία ώστε να διατηρεί το ίδιο επίπεδο δυσκολίας, με ευαισθησία στην περιοχή χαμηλών επιδόσεων, ώστε να εντοπίζονται αξιόπιστα οι μαθητές με πιθανές δυσκολίες. Παρέχεται ατομικό προφίλ επίδοσης για κάθε μαθητή, στο οποίο τονίζονται επιδόσεις κάτω από το 10^ο ή το 25^ο εκατοστημόριο. Το ΛΑΜΔΑ σταθμίστηκε σε 1451 τυχαία επιλεγμένους μαθητές δημόσιων σχολείων της Αττικής, Θεσσαλονίκης, Θεσσαλίας και Κρήτης. Στην εργασία παρουσιάζονται στοιχεία για την εσωτερική συνοχή και την αξιοπιστία επανεξέτασης των δοκιμασιών, καθώς και στοιχεία για την εγκυρότητα κριτηρίου αναφορικά με άλλες δοκιμασίες από κλινική συνέντευξη. Για τον έλεγχο της πρακτικής χρησιμότητας στα πλαίσια του εκπαιδευτικού συστήματος παρουσιάζονται επίσης προφίλ δεκάδων μαθητών με διαγνωσμένες μαθησιακές δυσκολίες στο γραπτό ή προφορικό λόγο, τα οποία συγκρίνονται με προφίλ μαθητών χωρίς μαθησιακές δυσκολίες.

Η ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ PROJECT ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Φίλιππάτου Δ., Καλδή Σ.

ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η διδακτική μέθοδος project (σχεδίων εργασίας) η οποία εντάσσεται στο πλαίσιο της «εμπειρικής / βιωματικής μάθησης» προβλέπεται να εφαρμόζεται στο δημοτικό σχολείο, για όλους τους μαθητές ανεξάρτητα από το πολιτισμικό υπόβαθρο και τη σχολική επίδοση τους. Κατά την εφαρμογή ενός σχεδίου εργασίας απαιτείται μεταξύ άλλων η αυτό-ρύθμιση της μάθησης και η χρήση κοινωνικών δεξιοτήτων. Οι μαθητές με δυσκολίες μάθησης συχνά παρουσιάζουν αδυναμία στους παραπάνω τομείς.

Η παρούσα μελέτη αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας και εστιάζει στη διερεύνηση της αποτελεσματικότητας της διδακτικής μεθόδου project σε 15 μαθητές/τριες με δυσκολίες μάθησης ηλικίας 9-10 ετών, όσον αφορά στην αυτο-αποτελεσματικότητα, τα κίνητρα μάθησης, την ενεργητική συμμετοχή και τη χρήση δεξιοτήτων συνεργατικής μάθησης.

Η μεθοδολογία της παρούσας έρευνας είναι ποιοτική και η μέθοδος που εφαρμόζεται είναι αυτή των μελετών περίπτωσης. Στην έρευνα συμμετέχουν τέσσερα τμήματα Δ τάξης που έχουν μαθητές με και χωρίς δυσκολίες μάθησης από δημοτικά σχολεία των περιοχών της Μαγνησίας και της Φθιώτιδας. Σε αυτές τις τάξεις εφαρμόστηκε project στο πλαίσιο του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος διάρκειας περίπου επτά (7) εβδομάδων (28 ωρών). Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε, πριν και μετά την εφαρμογή του project, ένα αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο στάσεων για την αυτό-αποτελεσματικότητα, τα κίνητρα μάθησης, τη συνεργατική μάθηση και τη μέθοδο project. Επιπλέον, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις σε όλους τους μαθητές με δυσκολίες μάθησης και στους εκπαιδευτικούς τους για να διερευνηθούν σε βάθος οι δεξιότητες που χρησιμοποίησαν οι μαθητές και οι απόψεις των εκπαιδευτικών για τα οφέλη και τα προβλήματα που αντιμετώπισαν κατά την εφαρμογή του project. Τέλος, πραγματοποιήθηκε δειγματοληπτικά επιτόπια παρατήρηση στα 4 τμήματα κατά την εφαρμογή του project .

Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν στο πλαίσιο παροχής συγκεκριμένων προτάσεων για αποτελεσματικότερη συμμετοχή των μαθητών με δυσκολίες μάθησης κατά την εφαρμογή σχεδίων εργασίας (project) .

**Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ**Παντελιάδου Σ., Αντωνίου Φ.**Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής**Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*

Οι δυσκολίες των μαθητών κατά την αναγνωστική κατανόηση συχνά αποδίδονται στην αδυναμία τους να αποκωδικοποιήσουν το γραπτό λόγο με ακρίβεια και ευχέρεια. Για το λόγο αυτό έχει δοθεί μεγάλη έμφαση στη βιβλιογραφία στο ρόλο που παίζουν οι βασικές δεξιότητες στην αναγνωστική κατανόηση και έχει γίνει μικρότερη αναφορά στην εξέλιξη των ανώτερων δεξιοτήτων των μαθητών. Στόχος της παρούσας συγχρονικής μελέτης ήταν η ποιοτική ανάλυση των λαθών που παρουσιάζονται στην αναγνωστική κατανόηση των μαθητών της Α΄ δημοτικού έως και τη Γ΄ γυμνασίου. Συμμετέχοντες ήταν συνολικά 1070 μαθητές (κατανομημένοι ισάριθμα ανά τάξεις) οι οποίοι αξιολογήθηκαν με τη χρήση ενός σταθμισμένου τεστ ανάγνωσης. Η αξιολόγηση βασιζόταν στην ανάγνωση εννέα κειμένων (αφηγηματικών και πραγματολογικών) στα οποία αντιστοιχούσαν επτά ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής. Οι ερωτήσεις εξέταζαν την κυριολεκτική, τη συμπερασματική και την ερμηνευτική κατανόηση των μαθητών μέσω των απαντήσεων που προέκυπταν αντίστοιχα άμεσα μέσα από το κείμενο, έμμεσα αλλά και από την προηγούμενη γνώση των συμμετεχόντων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι μαθητές των τάξεων του δημοτικού είναι σε θέση να απαντήσουν μόνο κυριολεκτικές ερωτήσεις και μόνο από την ΣΤ΄ δημοτικού και στο γυμνάσιο ανταποκρίνονται σωστά σε ερωτήσεις όλων των τύπων. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται αντίστοιχα για κάθε είδος κειμένου ανάλογα με τον τύπο της ερώτησης.

Ο18

ΠΑΙΔΙ – ΜΕΤΑΝΑΣΤΗΣ.

ΝΟΣΤΑΛΓΙΚΟΣ ΑΠΟΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ: ΤΟ ΣΥΜΠΤΩΜΑ

Σκαλή Θ.

*Ψυχολόγος – Ψυχοθεραπεύτρια. Πανεπιστήμιο Αθηνών, ΦΠΨ, Τομέας Ψυχολογίας .
2^ο Γυμνάσιο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Ελληνικού*

Η παρούσα εργασία αφορά τα σχ. έτη 1999 – 2004 στο 2ο Γυμνάσιο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης Ελληνικού, και στόχευε στη διερεύνηση των μαθησιακών προβλημάτων εφήβων ηλικίας 12 – 17 ετών που παραπέμπονταν με το αίτημα αυτό από το διδακτικό προσωπικό του σχολείου στο γραφείο συμβουλευτικής αγωγής που λειτουργούσε εντός του σχολείου και στη διεύρυνση της αντίληψης και της κατανόησης του προσωπικού του σχολείου και των γονιών σχετικά με τους τρόπους αντιμετώπισης των δυσκολιών αυτών.

Πιο συγκεκριμένα διερευνήθηκε κατά πόσο αυτές οι ‘μαθησιακές’ δυσκολίες λειτουργούσαν ως ‘σύμπτωμα’ σε σχέση με την απώλεια και τις αλλαγές που υπέστην στη ζωή τους και τον τρόπο διαχείρισης αυτών των απωλειών από τους γονείς τους και πώς κινητοποιήσαν άμεσα τα συστήματα της οικογένειας και των ειδικών για να ‘ξαναμιληθούν’ καταστάσεις και γεγονότα, αφού αποκλείστηκε κάποια νευρολογική διαταραχή, κάποια άλλη συναισθηματική διαταραχή καθώς και κάποια γνωστική διαταραχή (νοητική υστέρηση, ΔΕΠΥ, ειδικές μαθησιακές διαταραχές).

Τα μέσα συλλογής δεδομένων υπήρξαν: ερωτηματολόγιο, φυσική παρατήρηση, τεστ, συνέντευξη και αφορούσαν τα ίδια τα παιδιά, τους γονείς τους και τους εμπλεκόμενους εκπαιδευτικούς.

Αποτελέσματα- συζήτηση: Οι πολλαπλές απώλειες που υπέστην τα παιδιά και οι έφηβοι πρόσφυγες και μετανάστες, όλα όσα έχασαν, όλες οι αλλαγές που έζησαν, είναι οδυνηρά γεγονότα στη ζωή τους. Όσοι βρισκόμαστε κοντά τους, συχνά ερχόμαστε σε δύσκολη θέση καθώς αναζητούμε τον καλύτερο τρόπο να τα βοηθήσουμε. Τότε αναρωτιόμαστε τι καταλαβαίνει ένα παιδί για την απώλεια, πώς αισθάνεται όταν χάνει όλα όσα έχασαν αυτά τα παιδιά, ποιες επιπτώσεις θα έχει η σημαντική αυτή απώλεια στην εξέλιξή του, και ακόμα, τι να πούμε και πώς να το στηρίξουμε. Με την παρούσα εργασία ελπίζουμε ότι βοηθήθηκαν όσοι θέλουν να στηρίξουν ένα παιδί που «θρηνεί» για όσα έχασε ώστε να ‘ακούσουν’ τις ανησυχίες του και να κατανοήσουν καλύτερα τις αντιδράσεις και τις ανάγκες του στη δύσκολη περίοδο που διανύει και να μην περιοριστούν απλώς στην ταμπέλα μαθησιακές δυσκολίες, που καθόλου δε βοηθά τα παιδιά αυτά στη σχολική τους προσαρμογή.

Ο στόχος μας ήταν να διερευνήσουμε την ανάπτυξη της εργαζόμενης μνήμης σε σχέση με την κατανόηση της γλώσσας στην προσχολική και πρώτη παιδική ηλικία. Συμμετείχαν 180 παιδιά, κατανεμημένα σε τρεις ηλικιακές ομάδες (Μ.Ο.Η.: 5.5, 7.5 και 9.5 έτη, αντιστοίχως). Αξιολογήθηκαν με έργα ελέγχου του Φωνολογικού Κυκλώματος και του Κεντρικού Συστήματος Ελέγχου του μοντέλου των Baddeley και Hitch (1974' Baddeley, 1986). Τα δύο συστήματα θεωρούνται ότι εμπλέκονται στη γλωσσική κατανόηση. Η προφορική κατανόηση κειμένου αξιολογήθηκε με συστοιχία έργων, αποτελούμενη από αφηγηματικά κείμενα συνοδευμένα από διαφορετικές ερωτήσεις κατανόησης (ερωτήσεις ανάκλησης πληροφορίας, συναγωγής αναγκαίου και επεξεργαστικού συμπερασμού, κατανόησης παρομοίωσης και ελέγχου της κατανόησης). Χρησιμοποιήθηκε επίσης ένα έργο πρόσληψης λεξιλογίου. Σε συμφωνία με τη γενική μας υπόθεση, οι αναλύσεις (MANOVA και post-hoc tests) έδειξαν σαφή ηλικιακή διαφοροποίηση των μετρήσεων εργαζόμενης μνήμης και κατανόησης, με δύο εξαιρέσεις: η ικανότητα ανάκλησης πληροφορίας του κειμένου κυμάνθηκε στα ίδια περίπου επίπεδα μεταξύ 7.5 και 9.5 ετών. Αυτό συνέβη ίσως επειδή η συγκεκριμένη ικανότητα δεν εμπλέκει ιδιαίτερα απαιτητικές διεργασίες και συνεπώς μπορεί να αναπτυχθεί ταχύτερα και να κατακτηθεί έως τα 7.5 έτη. Εξάλλου, η διαφοροποίηση των μετρήσεων συναγωγής αναγκαίου και επεξεργαστικού συμπερασμού μεταξύ 5.5 και 7.5 ετών δεν ήταν σημαντική. Οι συγκεκριμένες ικανότητες εμπλέκουν απαιτητικότερες διεργασίες συσχέτισης πληροφοριών από το κείμενο και τη μακρόχρονη μνήμη, με αποτέλεσμα να διαφοροποιούνται σημαντικότερα μετά τα 7.5 έτη. Πραγματοποιήσαμε επίσης σειρά αναλύσεων παλινδρόμησης, για να μελετήσουμε τη συμβολή της εργαζόμενης μνήμης στην προφορική κατανόηση στις τρεις ηλικίες. Τα ευρήματα επαλήθευσαν μια άλλη υπόθεσή μας, ότι δηλαδή η σημαντικότερη συμβολή καταγράφεται στη μικρότερη ηλικία (5.5 έτη). Αυτό παρατηρείται μάλλον επειδή στην προσχολική ηλικία δεν έχουν αυτοματοποιηθεί ακόμη οι διεργασίες γλωσσικής επεξεργασίας. Αντιθέτως, στα 9.5 έτη η μνημονική συμβολή περιορίστηκε στις απαιτητικότερες διεργασίες κατανόησης κειμένου (κατανόηση παρομοίωσης και έλεγχος της κατανόησης). Τέλος, βάσει των ευρημάτων μας, συζητούμε τη θεωρητική εγκυρότητα του συγκεκριμένου μοντέλου εργαζόμενης μνήμης.

ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΣΥΝΙΣΤΩΣΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΑΠΟ ΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ ΣΤΗΝ Β΄ ΤΑΞΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

Μανωλίτσης Γ.*, Γεωργίου Γ.** , Parrila R.**

** Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Κρήτης*

*** Department of Educational Psychology, University of Alberta*

Σκοπός της παρούσας διαχρονικής μελέτης είναι η ταυτόχρονη εξέταση του ρόλου ποικίλων γνωστικών δεξιοτήτων στην κατάκτηση αναγνωστικών δεξιοτήτων κατά τις δύο πρώτες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου. Ειδικότερα, εξετάστηκε αν η φωνολογική επίγνωση, η αυτοματοποιημένη ονομασία ερεθισμάτων, η γνώση γραμμάτων, το λεξιλόγιο και η βραχύχρονη μνήμη των παιδιών του Νηπιαγωγείου προβλέπουν τη μελλοντική επίδοσή τους στις δεξιότητες της αναγνωστικής αποκωδικοποίησης και της αναγνωστικής ευχέρειας στην Α΄ και Β΄ τάξη και της αναγνωστικής κατανόησης στη Β΄ τάξη του Δημοτικού Σχολείου. Επιπλέον, εξετάστηκε αν η φωνολογική επίγνωση, η αυτοματοποιημένη ονομασία ερεθισμάτων, και η βραχύχρονη μνήμη των παιδιών της Α΄ τάξης προβλέπει την επίδοση στην αναγνωστική αποκωδικοποίηση, στην αναγνωστική ευχέρεια και στην αναγνωστική κατανόηση στην Β΄ τάξη του Δημοτικού Σχολείου.

Το δείγμα της μελέτης συγκροτήθηκε αρχικά από 95 παιδιά ηλικίας 5-6 ετών, ενώ στη Β΄τάξη το δείγμα μειώθηκε σε 71 υποκείμενα. Κατά τη φοίτηση των υποκειμένων στο Νηπιαγωγείο και στην Α΄ τάξη αξιολογήθηκαν η νοημοσύνη και οι γνωστικές δεξιότητες που αναφέρθηκαν παραπάνω. Οι αναγνωστικές δεξιότητες των ίδιων υποκειμένων αξιολογήθηκαν στην Α΄ και Β΄ τάξη.

Κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων πραγματοποιήθηκαν ιεραρχικές πολλαπλές παλινδρομικές αναλύσεις, οι οποίες έδειξαν ότι η αυτοματοποιημένη ονομασία ερεθισμάτων, η φωνολογική επίγνωση και η γνώση γραμμάτων αποτελούν γνωστικές συνιστώσες που συνδέονται κυρίως με την αναγνωστική αποκωδικοποίηση και την αναγνωστική ευχέρεια αλλά όχι με την αναγνωστική κατανόηση στα πρώτα στάδια της αναγνωστικής ανάπτυξης. Αντίθετα, γνωστικές δεξιότητες όπως το λεξιλόγιο και η βραχύχρονη μνήμη φαίνεται να βοηθούν περισσότερο στην κατανόηση της ανάγνωσης. Τα ευρήματα αυτά θα συζητηθούν σε σχέση με τις εξελίξεις στο χώρο της μελέτης της αναγνωστικής ανάπτυξης σε γλώσσες με διαφανές ορθογραφικό σύστημα, όπως είναι τα ελληνικά.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΗΣ ΣΕ ΚΩΦΑ ΠΑΙΔΙΑ: ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣΚυρίτση Ε.*Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να εξετάσει την ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης σε κωφά παιδιά καθώς επίσης και το ρόλο της γνώσης γραμμάτων–φωνημάτων και του λεξιλογίου.

Για το σκοπό αυτό, χορηγήθηκαν τρεις δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης (συλλαβική επίγνωση, επίγνωση ρίμας, φωνημική επίγνωση), οι οποίες απαιτούσαν κρίσεις ομοιότητας για λέξεις που παρουσιάστηκαν με τη μορφή εικόνων. Κάθε εικόνα χορηγήθηκε στους συμμετέχοντες πρώτα σε μια δοκιμασία προσληπτικού λεξιλογίου, έπειτα σε μια δοκιμασία εκφραστικού λεξιλογίου, και τέλος στην αντίστοιχη δοκιμασία φωνολογικής επίγνωσης. Επιπλέον, χορηγήθηκαν τρεις δοκιμασίες γνώσης γραμμάτων–φωνημάτων (γνώση φθόγγων, διάκριση φθόγγων, γνώση γραμμάτων). Όλες οι δοκιμασίες δόθηκαν στους συμμετέχοντες στην αρχή και στο τέλος της σχολικής χρονιάς.

Τα δεδομένα που θα παρουσιαστούν στην παρούσα ανακοίνωση προέρχονται από τέσσερα κωφά παιδιά με κοχλιακό εμφύτευμα, δύο αγόρια και δύο κορίτσια. Παρόλο που και τα τέσσερα παιδιά ήταν στο νηπιαγωγείο όταν διεξήχθη η μελέτη, υπήρχε σημαντική εύρος στη χρονολογική τους ηλικία (5;2–9;1).

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στην αρχή της σχολικής χρονιάς δύο από τα τέσσερα παιδιά είχαν καλή συλλαβική επίγνωση και επίγνωση ρίμας, ενώ στο τέλος της σχολικής χρονιάς τα παιδιά αυτά είχαν αναπτύξει και φωνημική επίγνωση. Οι ίδιοι συμμετέχοντες είχαν επίσης καλή γνώση γραμμάτων–φωνημάτων καθώς επίσης και καλό λεξιλόγιο. Αντίθετα, τα άλλα δύο παιδιά είχαν σημαντικά πιο φτωχό λεξιλόγιο, δεν γνώριζαν ακόμη τις αντιστοιχίες ανάμεσα στα γράμματα και τα φωνήματα, και δεν είχαν αναπτύξει φωνολογική επίγνωση.

Τα αποτελέσματα αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η φωνολογική επίγνωση μπορεί να αναπτυχθεί στα κωφά παιδιά, ωστόσο αυτό δεν συμβαίνει πάντοτε. Από την επίδοση των τεσσάρων παιδιών αλλά και από το ιστορικό τους προκύπτει ότι παράγοντες όπως η έγκαιρη παρέμβαση, η ενίσχυση με το κατάλληλο μέσο (ακουστικό βαρηκοΐας ή κοχλιακό εμφύτευμα), το οικογενειακό περιβάλλον, το λεξιλόγιο και η γνώση γραμμάτων–φωνημάτων παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης σε κωφά παιδιά.

Ο στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τις επιδράσεις της ηλικίας και του φύλου στις επιδόσεις παιδιών προσχολικής ηλικίας (2½ - 6 ετών) σε κλίμακες αξιολόγησης της λεκτικής ικανότητας, καθώς και να εξετάσει αν η επίδραση της ηλικίας στις επιδόσεις των παιδιών είναι διαφορετική ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια.. Στην έρευνα συμμετείχαν 729 παιδιά ηλικίας από 30 έως 71 μηνών και 29 ημερών (Μ.Ο. ηλικίας = 51.17, Τ.Α. = 11.83), τα οποία ήταν χωρισμένα ανά εξάμηνο σε 7 ηλικιακές ομάδες, εξισωμένες ως προς το φύλο. Η λεκτική ικανότητα των παιδιών αξιολογήθηκε με τη Βρετανική Κλίμακα Λεξιλογίου με Εικόνες (British Picture Vocabulary Scales) (BPVS) και με τις Κλίμακες Ικανοτήτων των Παιδιών McCarthy (McCarthy Scales of Children's Abilities) (MSCA). Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι δεν υπάρχουν στατιστικώς σημαντικές κύριες επιδράσεις της ηλικίας και του φύλου στις επιδόσεις των παιδιών στην ικανότητα του ακουστικού λεξιλογίου (BPVS). Παρομοίως, δεν διαπιστώθηκε σημαντική διαφοροποίηση ως προς την επίδραση της ηλικίας στις επιδόσεις στο ακουστικό λεξιλόγιο ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια. Όσον αφορά στις επιμέρους λεκτικές ικανότητες που αξιολογήθηκαν μέσω των υποκλιμάκων του MSCA, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στην υποκλίμακα «εικονική μνήμη» παρουσιάστηκε στατιστικώς σημαντική επίδραση του φύλου στις επιδόσεις, με τα κορίτσια να παρουσιάζουν υψηλότερες βαθμολογίες σε σύγκριση με τα αγόρια. Στην υποκλίμακα «λεκτική ευφράδεια» βρέθηκε ότι η επίδραση της ηλικίας στις επιδόσεις ήταν διαφορετική για τα αγόρια και τα κορίτσια μόνο στις ηλικιακές ομάδες, 30 έως 35 μηνών και 29 ημερών και 48 έως 53 μηνών και 29 ημερών. Πιο αναλυτικά, τα αγόρια είχαν καλύτερες επιδόσεις σε σύγκριση με τα κορίτσια στην ηλικιακή ομάδα 30 έως 35 μηνών και 29 ημερών, ενώ τα κορίτσια είχαν καλύτερες επιδόσεις σε σχέση με τα αγόρια στην ομάδα 48 έως 53 μηνών και 29 ημερών. Τέλος, στην συνολική βαθμολογία του MSCA και στις υποκλίμακες εικονική μνήμη, λεκτική μνήμη, λεκτική ευφράδεια και αντίθετες αναλογίες, βρέθηκε ότι υπάρχει στατιστικώς σημαντική κύρια επίδραση της ηλικίας στις επιδόσεις. Συγκεκριμένα, παιδιά μικρότερης ηλικίας είχαν χαμηλότερες βαθμολογίες στις παραπάνω κλίμακες σε σχέση με παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας.

**ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ/ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ
ΑΠΑΙΤΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ**

Ανδρέου Ε., Διδασκάλου Ε., Βλάχου Α.
ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Τα προγράμματα παρέμβασης για την αντιμετώπιση των περιστατικών εκφοβισμού/θυματοποίησης στο χώρο του σχολείου εφαρμόζονται κυρίως σε τρία διαφορετικά επίπεδα: α) σε ατομικό επίπεδο, μέσω εξατομικευμένων παρεμβάσεων, β) σε επίπεδο τάξης, μέσω παρεμβάσεων και εμπλουτισμού του αναλυτικού προγράμματος και γ) σε επίπεδο ολόκληρου του σχολείου, μέσω της ανάπτυξης συγκεκριμένων σχολικών στρατηγικών. Ανεξάρτητα από το ποιο από τα τρία είδη παρεμβατικών προγραμμάτων θα επιλέξει ένα συγκεκριμένο σχολείο για να εφαρμόσει, βασικά κριτήρια αποτελεσματικότητας και επιτυχίας αποτελούν η έμφαση στις κυρίαρχες στάσεις, δυναμικές και αξίες της ομάδας των συνομηλίκων και ο συνυπολογισμός των αναπτυξιακών χαρακτηριστικών των μαθητών αλλά και των ικανοτήτων που διαθέτουν να επέμβουν. Στην παρούσα μελέτη περιγράφονται και αξιολογούνται οι αναπτυξιακές και παιδαγωγικές διαστάσεις ενός ενταξιακού, εκπαιδευτικού προγράμματος για την αντιμετώπιση των προβλημάτων εκφοβισμού/θυματοποίησης στο πλαίσιο του Δημοτικού σχολείου. Το πρόγραμμα δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην τροποποίηση των διαφορετικών ρόλων που τείνουν να υιοθετούν οι μαθητές κατά τη διάρκεια επεισοδίων εκφοβισμού/θυματοποίησης, ως μέσο για τον περιορισμό τέτοιων περιστατικών. Η πειραματική εφαρμογή του σε επίπεδο σχολικής τάξης έδειξε, πως συνιστά ένα λειτουργικό πακέτο δράσης, που μπορεί να εφαρμοστεί σε διαφορετικά σχολεία και μπορεί να αποτελέσει μέρος των ευρύτερων προσπαθειών για τη βελτίωση της εκπαιδευτικής και κοινωνικής κατάστασης των μαθητών υψηλού κινδύνου. Με βάση τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου προγράμματος, αλλά και τα ευρήματα σχετικών ερευνών, εξετάζεται ο ρόλος των αναπτυξιακών παραγόντων στο σχεδιασμό παρεμβατικών προγραμμάτων για την αντιμετώπιση των προβλημάτων εκφοβισμού/θυματοποίησης καθώς και οι μελλοντικοί προσανατολισμοί στον τομέα της πρόληψης και της παρέμβασης.

ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΤΗΣ «ΕΥΤΥΧΙΑΣ» ΣΤΗΝ ΜΕΣΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΕΦΗΒΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑΧαλαμανδάρη Κ.*Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου*

Η παρούσα μελέτη έχει ως βασικό σκοπό να διερευνήσει τις παραμέτρους που συνθέτουν την έννοια της «ευτυχίας» (happiness and general well-being) όπως γίνονται αντιληπτές και εκφράζονται από παιδιά προσχολικής, μέσης παιδικής, και πρώτης εφηβικής ηλικίας. Στην μελέτη συμμετέχουν 85 παιδιά ηλικίας 5-6,5 χρονών, 172 παιδιά ηλικίας 7- 11,6 χρονών και 158 παιδιά 12-15 χρονών. Το 48% είναι κορίτσια και το 52% αγόρια. Η συλλογή του υλικού γίνεται μέσω της χρήσης ερωτηματολογίου, στο οποίο περιλαμβάνονται ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου, ειδικά διαμορφωμένου για την κάθε ηλικιακή ομάδα, και ημι-δομημένης συνέντευξης. Οι υπό μελέτη παράμετροι σε σχέση με το αίσθημα της «ευτυχίας» και γενικής ικανοποίησης αφορούν τις σχέσεις μέσα στην οικογένεια (με γονείς, αδέρφια), τις σχέσεις στον χώρο του σχολείου (με εκπαιδευτικούς, φίλους), την αυτό-εικόνα και την προσωπικότητα του παιδιού. Τα αποτελέσματα σχολιάζονται και συγκρίνονται με αντίστοιχα στοιχεία από την σχετική διεθνή βιβλιογραφία.

ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΝΟΣ ΨΥΧΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΓΧΟΥΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟ-ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ Δ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Καραντζιά Α., Ψύλλου Ρ.

Εργαστήριο Εξελικτικής Ψυχολογίας και Ψυχοπαθολογίας Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος

Σκοπός της έρευνας ήταν η εφαρμογή ενός πιλοτικού προγράμματος γνωστικής-συμπεριφορικής παρέμβασης στη σχολική τάξη, (που δημιουργήθηκε από την Αγγελόσοπούλου Α. και εφαρμόστηκε για πρώτη φορά σε παιδιά Γ' δημοτικού το 2005) για τη διαχείριση του άγχους και την ενίσχυση της αυτο-εκτίμησης των μαθητών. Στόχοι του προγράμματος ήταν η κατανόηση από τους μαθητές α) ότι οι σκέψεις επηρεάζουν τα συναισθήματα και τις αντιδράσεις του ατόμου και β) πως αλλάζοντας τις δυσπροσαρμοστικές σκέψεις που προκαλούν άγχος μπορούμε να νιώθουμε διαφορετικά συναισθήματα και να αντιδρούμε διαφορετικά σε δύσκολες καταστάσεις. Στόχος μας επίσης, ήταν η μείωση ή και εξάλειψη το πιθανού άγχους των παιδιών, καθώς και η ταυτόχρονη αύξηση της αυτο-εκτίμησης τους με τη χρήση γνωστικών-συμπεριφορικών τεχνικών.

Το πρόγραμμα εφαρμόστηκε μέσα στην σχολική τάξη σε 75 παιδιά 10 ετών, 44 αγόρια και 31 κορίτσια, όλοι μαθητές Δ' δημοτικού ενός σχολείου του Βόλου και ενός του Αλμυρού (Ν. Μαγνησίας), οι οποίοι χωρίστηκαν σε δύο ομάδες την πειραματική και την ομάδα ελέγχου. Για την εκτίμηση του άγχους πριν και μετά την παρέμβαση συμπληρώθηκε από τα παιδιά “η κλίμακα άγχους της Spence” (SCAS. Spence, 1994) και για την αυτο-αντίληψη/ αυτο-εκτίμηση “η κλίμακα της αυτο-αντίληψης για παιδιά του Batler” (SIP-C. Batler, 2001).

Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστηρίζουν την αποτελεσματικότητα των γνωστικών-συμπεριφορικών παρεμβάσεων. Το πρόγραμμα επέδρασε στη μείωση του άγχους που περιέγραφαν τα παιδιά. Από την ανάλυση των δεδομένων βρέθηκε σημαντική αλληλεπίδραση μεταξύ χρόνου (πριν την παρέμβαση και μετά) και ομάδας (πειραματικής-ελέγχου) αλλά και μια κύρια επίδραση του φύλου και της ομάδας στο άγχος. Συγκεκριμένα, η αλλαγή που επέφερε το πρόγραμμα, εστιάζεται κυρίως στην κατηγορία της “αγχώδους διαταραχής αποχωρισμού” και στις “ειδικές φοβίες” των παιδιών. Ως προς την αυτο-εκτίμηση δε βρέθηκε να μεταβάλεται αισθητά μετά την παρέμβαση τόσο στα κορίτσια όσο και στα αγόρια της πειραματικής ομάδας, ενώ ταυτόχρονα φαίνεται να υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ άγχους και αυτο-εκτίμησης.

Ειδικοί από το χώρο της ψυχικής υγείας εξετάζουν την σημασία που μπορεί να έχει το παιδικό ιχνογράφημα, ως μη λεκτικός τρόπος έκφρασης, για την αξιολόγηση της νοητικής και συναισθηματικής κατάστασης του ατόμου. Έρευνες πάνω στη παιδική ζωγραφική έχουν δείξει ότι τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν διάφορες στρατηγικές έτσι ώστε να διαφοροποιήσουν μία συναισθηματικά φορτισμένη ανθρώπινη φιγούρα από μία ουδέτερη (Thomas & Jolley, 1998). Το μέγεθος (Burkitt, Barrett, & Davis, 2003a), το χρώμα (Burkitt, Barrett, & Davis, 2003b; Zentner, 2001) και η πρόσθεση/αφαίρεση χαρακτηριστικών είναι κάποιες από τις πιο συνηθισμένες μεθόδους που συστηματικά χρησιμοποιούν τα παιδιά.

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να εξετάσει πώς τα παιδιά χρησιμοποιούν την στρατηγική της πρόσθεσης/αφαίρεσης χαρακτηριστικών για να διαφοροποιήσουν μία ανθρώπινη φιγούρα που 'νιώθει καλά' από μία που 'δεν νιώθει καλά'.

Στην έρευνα πήραν μέρος 323 παιδιά, από Ελλάδα και Αγγλία, ηλικίας 4 έως 11 ετών. Ζητήθηκε από κάθε συμμετέχοντα να ζωγραφίσει δύο εκδοχές μίας παιδικής φιγούρας οι οποίες προέκυπταν από το συνδυασμό των παρακάτω καταστάσεων: να είναι 'ουδέτερη', να 'νιώθει καλά' και να 'μη νιώθει καλά'.

Τα αποτελέσματα δεν έδειξαν πολιτισμικές διαφορές στον τρόπο με τον οποίον τα παιδιά χρησιμοποίησαν τα χαρακτηριστικά της παιδικής φιγούρας. Η ανάλυση περιεχομένου έδειξε ότι ακόμα και τα μικρότερα παιδιά ήταν ικανά να διαφοροποιήσουν γραφικά τις δύο φιγούρες. Η κύρια στρατηγική που χρησιμοποιήθηκε από όλες τις ηλικιακές ομάδες για να διαφοροποιηθούν οι δύο φιγούρες ήταν η στοματική έκφραση η οποία άλλαζε ανάλογα με τις οδηγίες.

Η παρούσα έρευνα δείχνει ότι ακόμα και ένα παιδί 4 ετών, με στοιχειώδη γραφικά μέσα, μπορεί να διαφοροποιήσει την υγιή από την μη υγιή κατάσταση μίας ανθρώπινης φιγούρας. Η ένδειξη αυτή σε συνδυασμό με άλλες παραμέτρους (π.χ. ιδιοσυγκρασία του ατόμου, μορφωτικό επίπεδο, πλαίσιο δημιουργίας της ζωγραφικής) μπορεί να βοηθήσει τους ειδικούς για την καλύτερη κατανόηση, πρόληψη και αντιμετώπιση διαφόρων ζητημάτων υγείας στο παιδί.

ΚΟΙΝΩΝΙΟΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΟΥΕΙΣ ΤΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΣΕ ΕΝΑΝ ΔΙΚΑΙΟ ΚΟΣΜΟ: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΣΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΕΦΗΒΩΝ

Παυλόπουλος, Β., Γεωργαντή Α., Γιαννίτσας, Ν.

Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η πίστη στο δίκαιο κόσμο (Π.Δ.Κ.) αναφέρεται στην ανάγκη του ανθρώπου να διατηρεί την πεποίθηση ότι στη ζωή του ο καθένας αξίζει ό,τι παίρνει και παίρνει ό,τι του αξίζει (Lerner, 1965, 1982). Η μελέτη της Π.Δ.Κ. έχει σημασία στο βαθμό που αυτή συνδέεται με τα ατομικά μοντέλα ερμηνείας των γεγονότων ζωής και με τη συνακόλουθη διαμόρφωση συμβατών στάσεων και συμπεριφορών. Ωστόσο, λίγες έρευνες επιχειρούν να συνεξετάσουν τους κοινωνιοψυχολογικούς και τους αναπτυξιακούς παράγοντες που είναι συναφείς με τη λειτουργία της Π.Δ.Κ. ως εξαρτημένης, ανεξάρτητης και διαμεσολαβητικής μεταβλητής. Η μελέτη αυτού του πλέγματος των συσχετίσεων αποτέλεσε στόχο της παρούσας έρευνας. Στο δείγμα συμμετείχαν 272 έφηβοι, μαθητές Λυκείου, και οι μητέρες τους. Με βάση την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν, αφορούσαν στην Π.Δ.Κ. του εφήβου και της μητέρας (Dalbert et al., 2001), στην ηθική ανάπτυξη (Rest, 1986) και την έδρα ελέγχου (Levenson, 1981) του εφήβου, στο γονεϊκό ύφος της μητέρας και στις θρησκευτικές πρακτικές της οικογένειας. Σύμφωνα με το μοντέλο δομικών εξισώσεων, το οποίο ελέγχθηκε, η Π.Δ.Κ. του εφήβου προβλέφθηκε από την επικέντρωση στους ισχυρούς άλλους ως έδρα ελέγχου (ευθέως), καθώς και από τις πεποιθήσεις και γονεϊκές πρακτικές της μητέρας (εμμέσως). Επιπλέον η Π.Δ.Κ. αποτέλεσε άμεσο προβλεπτικό παράγοντα της ηθικής ανάπτυξης του εφήβου. Τα αποτελέσματα αυτά αναδεικνύουν ορισμένους από τους κοινωνιοψυχολογικούς μηχανισμούς ανάδυσης της Π.Δ.Κ. καθώς και τη διασύνδεσή της με σημαντικούς αναπτυξιακούς στόχους, όπως η διαμόρφωση της ηθικότητας.

Η μελέτη της ανάπτυξης και των δυναμικών αλληλεπιδράσεων των γνωστικών παραμέτρων της ευφυΐας (ταχύτητα επεξεργασίας, ανασταλτικός έλεγχος πληροφοριών, εργαζόμενη μνήμη και ικανότητα επαγωγικού και παραγωγικού συλλογισμού) στις ηλικίες από 6 μέχρι 11 χρόνων, αποτέλεσαν το σκοπό της παρούσης έρευνας. Σχεδιάστηκαν έργα μέτρησης της κάθε λειτουργίας τα οποία χορηγήθηκαν ηλεκτρονικά (εκτός από τα έργα συλλογισμού τα οποία χορηγήθηκαν με τη μορφή δοκιμίου σε χαρτί). Ο χρόνος αντίδρασης και η ακρίβεια στην απάντηση καταγράφονταν σε αρχείο για τον κάθε συμμετέχοντα. Η έρευνα ήταν διαχρονική και διεξήχθη σε δύο κύματα με χρονική απόσταση ένα έτος. Σε αυτή συμμετείχαν εκατόν δέκα παιδιά ενός κεντρικού σχολείου της Λευκωσίας. Τα δομικά μοντέλα που εξετάστηκαν αποκάλυψαν την ιεραρχική δομή των γνωστικών λειτουργιών και το ρόλο της καθεμιάς, τόσο ως παράγοντα ατομικών διαφορών όσο και ως παράγοντα ανάπτυξης. Η κάθε λειτουργία αποδομείται σε ένα σύνολο απλούστερων νοητικών λειτουργιών και αναδεικνύεται ο πρωταγωνιστικός ρόλος της ταχύτητας επεξεργασίας πληροφοριών ως βασικού εξελικτικού παράγοντα ο οποίος είναι παρών σε κάθε ιεραρχικά ανώτερη νοητική λειτουργία, τόσο στο επίπεδο επεξεργασίας όσο και στο επίπεδο της αναπαράστασης των πληροφοριών. Επιπλέον, αναδεικνύεται ο ρόλος του ανασταλτικού ελέγχου των πληροφοριών ως παράγοντα ερμηνείας των ατομικών διαφορών στη λειτουργία της εργαζόμενης μνήμης και του συλλογισμού εντός των πλαισίων της τυπικής λογικής σκέψης. Μέσα από τις εξελικτικές καμπύλες για κάθε γνωστική λειτουργία επισημαίνεται η κρίσιμη ηλικία ανάπτυξης της κάθε λειτουργίας καθώς και οι παράγοντες που επηρεάζουν, ή και καθορίζουν, την πορεία και την ποιότητα των αλλαγών σε κάθε λειτουργία. Τέλος, εξετάζεται η δυναμική συσχέτιση των λειτουργιών κατά την πορεία ανάπτυξης των παιδιών πριν την ένταξή τους στην εφηβεία και ο ρόλος που η αποτελεσματικότητα στην επεξεργασία των πληροφοριών και η χωρητικότητα της εργαζόμενης μνήμης παίζουν στην ανάπτυξη της ικανότητας για επαγωγικό και παραγωγικό συλλογισμό.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΔΥΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΒΑΣΙΣΜΕΝΩΝ ΣΤΗ «ΜΑΘΗΣΗ- ΧΩΡΙΣ ΛΑΘΟΣ» (ERRORLESS LEARNING). ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ

Βλαστού Κ. , Σιδερίδης Γ.

Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Ψυχολογίας

Τα τελευταία δεδομένα στο χώρο της ειδικής αγωγής επισημαίνουν την ανάγκη περίληψης της ανάγνωσης ανάμεσα στις προτεραιότητες εκπαιδευτικών προγραμμάτων για άτομα με νοητική υστέρηση. Με γνώμονα τη μεγαλύτερη δυνατή μείωση των αποτυχημένων δράσεων στην κατάκτηση διακρίσεων, έχει προταθεί από αρκετούς ερευνητές η χρήση της μεθόδου εκπαίδευσης-χωρίς λάθος σε αντιδιαστολή προς τη συμβατική εκπαιδευτική διαδικασία η οποία βασιζόταν στη «δοκιμή και πλάνη».

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η διερεύνηση των εκπαιδευτικών συνθηκών που ενδεχομένως διευκολύνουν την εκμάθηση ενός εκπαιδευτικού στόχου σε πέντε παιδιά με νοητική υστέρηση. Διερευνήθηκε με τη χρήση πειραματικού σχεδίου AB, ο ρόλος του ενδιαφέροντος περίστασης, συγκεκριμένων χαρακτηριστικών του μαθησιακού υλικού, όπως η προηγούμενη γνώση και η σαφήνεια του εκπαιδευτικού υλικού, καθώς και η ελκυστικότητα του υλικού και του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται, στη διευκόλυνση της ανάγνωσης μεμονωμένων λέξεων. Πριν την έναρξη της πειραματικής διαδικασίας τα παιδιά εκπαιδεύτηκαν στη διάκριση της «φωτεινότητας» προκειμένου να επιλέγουν κάθε φορά το φωτεινότερο από τα ερεθίσματα. Για την πρώτη πειραματική συνθήκη επιλέχθηκαν 8 ουδέτερες λέξεις. Η λέξη στόχος παρουσιαζόταν μαζί με μία λέξη αποπροσανατολισμού, όπου με τη μέθοδο σταδιακής εξαφάνισης η φωτεινότητα της τελευταίας μειωνόταν σταδιακά, ώστε το παιδί να επιλέγει συστηματικά τη λέξη στόχο. Στη συνθήκη αυτή το παιδί επιβραβευόταν για κάθε σωστή απάντηση τόσο λεκτικά, όσο και υλικά. Στη δεύτερη πειραματική συνθήκη χρησιμοποιήθηκαν 8 λέξεις από το παραμύθι της Σταχτοπούτας. Κάθε λέξη παρουσιαζόταν συνδυασμένη με την αντίστοιχη εικόνα από το παραμύθι, όπου η εικόνα εξαφανιζόταν σταδιακά, ενώ η λέξη στόχος αύξανε σταδιακά τη φωτεινότητά της.

Η τελευταία συνθήκη (κινήτρου) ήταν η μόνη που σχετίστηκε με στατιστικώς σημαντική βελτίωση της ανάγνωσης. Συμπερασματικά, τα οικεία, ελκυστικά, απεικονιστικά, εννοιολογικά συγκεκριμένα ερεθίσματα που ενισχύουν το ενδιαφέρον περίστασης, διευκόλυναν την εκμάθηση της ανάγνωσης των αντίστοιχων λέξεων.

**ΤΑ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΜΑΘΗΣΗΣ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΑ
ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΓΝΩΣΤΙΚΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ:
ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΓΕΩΜΕΤΡΙΚΩΝ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΑΠΟ ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ**

Στουρνάρα Μ.,* Ρούσσος Π.**

* *Εκπαιδευτικός Ειδικής Αγωγής Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης*

** *Πρόγραμμα Ψυχολογίας, Τμήμα ΦΠΨ, ΕΚΠΑ*

Στη σύγχρονη εποχή το παραδοσιακό περιβάλλον μάθησης σταδιακά υποχωρεί και δίνει τη θέση του στο πολλά υποσχόμενο τεχνολογικά υποστηριζόμενο περιβάλλον μάθησης (computer supported learning environment), το οποίο αντίστοιχα λειτουργεί όχι μόνο σε πλαίσια γενικών αρχών μάθησης αλλά και ειδικότερα με αρχές που η σύγχρονη εκπαίδευση παιδιών, από την προσχολική ακόμα ηλικία, προσεγγίζει άλλοτε με σκεπτικισμό, άλλοτε με αισιοδοξία. Μπορεί να αναπτυχθεί σε ένα τέτοιο υπολογιστικά υποστηριζόμενο περιβάλλον η χωρική αίσθηση των μαθητών και η εφαρμογή των γεωμετρικών εννοιών, ιδιοτήτων και σχέσεων; Είναι δυνατό να αναπτυχθούν οι γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες των μαθητών στα πλαίσια της οπτικής μοντελοποίησης γεωμετρικών εννοιών; Η απάντηση των ερωτημάτων αυτών επιδιώκεται αφενός μέσα από την ανασκόπηση της σύγχρονης διεθνούς βιβλιογραφίας και αφετέρου από τα ευρήματα μιας πρόσφατης ερευνητικής εργασίας των συγγραφέων.

Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που αφορούν στη σύνδεση της χωρικής αντίληψης με τη γεωμετρική αναπαράσταση του χώρου μέσω ενός υπολογιστικού περιβάλλοντος μάθησης, το οποίο λειτουργεί ως εκπαιδευτικό εργαλείο για την ανάπτυξη εννοιών που αφορούν στη γεωμετρική δομή του χώρου. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε μαθητές του δημοτικού ηλικίας 11-12 ετών, περιλάμβανε τη χορήγηση (μέσω υπολογιστή) ενός τεστ χωρικής αντίληψης και τον πειραματικό έλεγχο της ερευνητικής υπόθεσης στο εκπαιδευτικό λογισμικό Geometer's Sketchpad. Τα ευρήματα της έρευνας δείχνουν ότι υφίσταται επίδραση της χωρικής αντίληψης στην επίδοση των μαθητών για την επίλυση γεωμετρικών προβλημάτων σε υπολογιστικό περιβάλλον μάθησης. Η επιβεβαίωση ή απόρριψη δευτερευουσών υποθέσεων, όπως η επίδραση της οικιακής χρήσης υπολογιστή ή του φύλου στη χωρική αντίληψη και η συσχέτιση της χωρικής αντίληψης με τη σχολική επίδοση (βαθμό τριμήνου), απλά υποδηλώνουν την αναγκαιότητα περαιτέρω πειραματικής διερεύνησης του θέματος καθώς από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι αν το επίπεδο της χωρικής αντίληψης αναπτυχθεί, βελτιωθεί ή καλλιεργηθεί μέσω ενός πλούσιου σε ερεθίσματα περιβάλλοντος μπορεί να οδηγήσει στη βελτίωση της επίδοσης των μαθητών στα μαθηματικά.

O31

ΤΟ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΩΝ ΒΡΕΦΩΝ:

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΣΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ

Τσούρτου Βασιλική

Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Οι έρευνες σχετικά με τη δια-αισθητηριακή αντίληψη του αριθμού υποδηλώνουν ότι το ανθρώπινο βρέφος δεν διαθέτει μία αναπαράσταση για τον αριθμό, εξαρτώμενη απόλυτα από το οπτικό ή ακουστικό αντιληπτικό σύστημα, αλλά μάλλον διαθέτει μία αφαιρετική, ατροπική αναπαράσταση για τον αριθμό. Σχετικά ευρήματα δείχνουν ότι τα βρέφη μπορούν να εκτιμήσουν μικρές αριθμητικές ποσότητες και να τις συγκρίνουν μεταξύ τους ή να ανιχνεύσουν αριθμητικές αντιστοιχίες μεταξύ ερεθισμάτων που προέρχονται από διαφορετικές αισθητηριακές οδούς.

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν οι πρώιμες βρεφικές αριθμητικές ικανότητες και ο τρόπος μετάβασης από την αίσθηση στην έννοια του αριθμού. Θα περιγραφεί συνοπτικά μία συγχρονική πειραματική μελέτη της ικανότητας βρεφών 5 έως 9 μηνών να αντιλαμβάνονται το μικρό πλήθος σε δια-αισθητηριακό επίπεδο. Ένα εύρημα της μελέτης αφορά στην ικανότητα των βρεφών να συντονίζουν το οπτικό και το ακουστικό αντιληπτικό τους σύστημα στη βάση μίας αριθμητικής σταθεράς. Ένα δεύτερο - αλλά εξίσου σημαντικό εύρημα - της μελέτης είναι ότι η εν λόγω αντίληψη διαφοροποιείται όταν τα ερεθίσματα είναι κοινωνικά (πρόσωπο μητέρας και φωνή μητέρας), σε αντιδιαστολή με τα μη κοινωνικά ερεθίσματα (αντικείμενα και ήχος πιάνου).

Τα παραπάνω ευρήματα θα συζητηθούν στο πλαίσιο της θεωρίας για την αναλογική, κατά προσέγγιση μέτρηση που στηρίζεται στην άμεση, ατροπική και επιμεριστική αντίληψη (subitizing) μικρών αριθμητικών συνόλων και προηγείται της ικανότητας για συμβολική, ακριβή μέτρηση.

Υπόβαθρο και στόχοι: Δύο θεωρίες επιχειρούν να ερμηνεύσουν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά ανακαλύπτουν την έκταση των λέξεων: θεωρίες περιορισμών υποθέτουν, μεταξύ άλλων, την ύπαρξη του *περιορισμού ταξινόμησης*, μίας (γενετικής ή και επίκτητης) προδιάθεσης για χρήση καινούριων λέξεων για αναφορά σε ομάδες αντικειμένων, και όχι ανεξάρτητα αντικείμενα. Συνδυαστικές θεωρίες υποθέτουν ότι τα βρέφη αρχικά περιορίζουν τη χρήση μίας λέξης για να αναφερθούν στο αντικείμενο με το οποίο πρωτοάκουσαν τη λέξη. Μόνο μετά από αρκετές περιπτώσεις κατονομασίας ενός αριθμού αντικειμένων με την ίδια λέξη αντιλαμβάνονται ότι η λέξη αναφέρεται σε ένα σύνολο αντικειμένων. Η παρούσα έρευνα μελετά τη συμπεριφορά των βρεφών κατά τα πρώτα στάδια της λεξιλογικής ανάπτυξης και την αλληλεπίδραση μεταξύ σημασιολογικής και γνωστικής κατηγοριοποίησης.

Μέθοδος: 100 βρέφη ηλικίας 10 μηνών δοκιμάζονται χρησιμοποιώντας τη μέθοδο του Inter-Modal Preferential Looking (IPL – Δια-τροπική Επιλεκτική Εστίαση): δύο οπτικά ερεθίσματα παρουσιάζονται στην οθόνη για μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο, συνοδευόμενα από ένα ακουστικό ερέθισμα το οποίο αναφέρεται σε μία από τις δύο εικόνες και εμφανίζεται ακριβώς στο μέσο του χρόνου παρουσίας των εικόνων. Οι κινήσεις των ματιών του βρέφους μαγνητοσκοπούνται, βαθμολογούνται τόσο κατά τη διάρκεια του πειράματος όσο και μετά την ολοκλήρωσή του, και συγκρίνονται οι περίοδοι πριν και μετά την παρουσίαση του ακουστικού ερεθίσματος.

Τα βρέφη αρχικά εκπαιδεύονται με δύο ζεύγη εικόνας-λέξης (“cow” and “horse” - “αγελάδα” και “άλογο”), με κάθε ζεύγος να εμφανίζεται μόνο του στην οθόνη αρκετές φορές. Μετά την ολοκλήρωση της εκπαίδευσης, παρουσιάζονται και οι δύο εικόνες στην οθόνη αλλά μόνο μία λέξη σε κάθε δοκιμασία. Ποικίλοντας το σύνολο των αντικειμένων εκπαίδευσης (ένα-πολλά από κάθε κατηγορία), τη φύση των οπτικών ερεθισμάτων (τυπικό-περιφερειακό) και τα αντικείμενα δοκιμασίας (ίδιο-διαφορετικό), μελετάται η γενίκευση καινούριων λέξεων σε νέα αντικείμενα από την ίδια κατηγορία, κάτω από πέντε διαφορετικές συνθήκες.

Αποτελέσματα και Συζήτηση: η πρώτη Συνθήκη έδειξε ότι τα βρέφη ηλικίας 10 μηνών είναι σε θέση να μάθουν καινούριες λέξεις σε μία σύντομη πειραματική συνεδρία. Η δεύτερη Συνθήκη έδειξε ότι τα βρέφη αρνούνται να γενικεύσουν μία καινούρια λέξη σε νέα αντικείμενα, αν έχουν ακούσει την λέξη μόνο στην παρουσία ενός αντικειμένου κατά την εκπαίδευση. Συλλέγονται δεδομένα για τις υπόλοιπες τρεις Συνθήκες.

Η συσχέτιση ανάμεσα στην ανάγνωση και τη φωνολογική επίγνωση αποτελεί ένα από τα θέματα που απασχόλησαν τους ερευνητές τα τελευταία χρόνια. Οι δύο επικρατέστερες θεωρίες υποστηρίζουν, η μεν ότι η ανάγνωση στα παιδιά με Σύνδρομο Down κατακτάται απουσία της φωνολογικής επίγνωσης ενώ πιο πρόσφατα ερευνητικά ευρήματα υποστηρίζουν ότι τα παιδιά με Σύνδρομο Down έχουν φωνολογική επίγνωση η οποία όμως είναι σημαντικά κατώτερου επιπέδου συγκριτικά με την αναγνωστική του ικανότητα. Στην παρούσα έρευνα κύριος σκοπός ήταν η διερεύνηση της συσχέτισης αυτής σε 20 παιδιά με Σύνδρομο Down (Μέση ηλικία: 13.3 χρονών, IQ = 34.7, Νοητική Ηλικία: 7.9 χρονών) σε μια γλώσσα συνεπή και άμεση στην ορθογραφία της όπως η Ελληνική. Βασικές υποθέσεις ήταν ότι τα παιδιά με Σύνδρομο Down, Ελληνικής καταγωγής, μαθαίνουν να διαβάζουν εξαρχής χρησιμοποιώντας αλφαβητικό σύστημα ανάγνωσης, το οποίο έχει ως συνέπεια την απουσία ή ελάχιστη απόκλιση μεταξύ του επιπέδου ανάγνωσης και φωνολογικής επίγνωσης. Για την διερεύνηση της υπόθεσης αξιολογήθηκαν με πλήθος ψυχολογικών δοκιμασιών η ανάγνωση, η γενικευμένη ικανότητα, η γραφή, η φωνολογική επίγνωση και η φωνολογική βραχύχρονη μνήμη και τα αποτελέσματα αποκάλυψαν ένα σαφή και ισχυρό συσχετισμό ανάμεσα στην ανάγνωση και τη φωνολογική επίγνωση, ο οποίος όμως επηρεαζόταν σημαντικά από την έκπτωση στην βραχύχρονη μνήμη. Ωστόσο, όταν περιοριζόταν η επιρροή της βραχύχρονης μνήμης, το επίπεδο μεταξύ ανάγνωσης και φωνολογικής επίγνωσης σχεδόν εξισωνόταν αποδεικνύοντας έτσι ότι τα παιδιά με Σύνδρομο Down, που μιλούν ελληνικά, αποκτούν και αναπτύσσουν φωνολογική επίγνωση παράλληλα με την αναγνωστική τους ικανότητα. Ιδιαίτερα σημαντικά και πολλά υποσχόμενα αυτά τα αποτελέσματα χρειάζονται να επαναληφθούν με πιο ευαίσθητες για το συγκεκριμένο Σύνδρομο δοκιμασίες και μεγαλύτερο δείγμα με σκοπό την περαιτέρω διερεύνηση της εν λόγω σχέσης σε Ελληνικό πληθυσμό αποσκοπώντας στην βελτίωση της μεθόδου διδασκαλίας γραφής και ανάγνωσης στον συγκεκριμένο πληθυσμό.

034

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΓΝΩΣΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΠΡΩΙΜΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

Πετεινού Κ., Κωνσταντίνου Α., Καψού Μ.

Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Παιδιά που παρουσιάζουν καθυστέρηση στις γλωσσικές και φωνολογικές δεξιότητες κατά την πρώιμη παιδική ηλικία συχνά συνεχίζουν να παρουσιάζουν προβλήματα στο λόγο και στην ομιλία, καθώς και δυσκολίες στην ανάγνωση. Στην παρούσα διαχρονική μελέτη, 15 παιδιά Ελληνοκυπριακής καταγωγής με πρώιμη γλωσσική καθυστέρηση, και 15 παιδιά αντίστοιχης ηλικίας με τυπική γλωσσική ανάπτυξη, αξιολογήθηκαν στις ηλικίες των 28, 32, και 36 μηνών. Στην αξιολόγηση χρησιμοποιήθηκαν εργαλεία μέτρησης αντιληπτικού και εκφραστικού λόγου, λεξιλογίου, και φωνολογικής παραγωγής. Τα παιδιά με πρώιμη γλωσσική καθυστέρηση συνέχισαν να υστερούν σχεδόν σε όλες τις γλωσσικές παραμέτρους που αξιολογήθηκαν μέχρι και την ηλικία των 36 μηνών, παρόλο που σε κάποιες από τις παραμέτρους σημειώθηκε μείωση της διαφοράς τους σε σχέση με τα παιδιά με τυπική ανάπτυξη.

Στη συνέχεια, μελετήθηκε κατά πόσο τα παιδιά αυτά συνέχισαν να παρουσιάζουν δυσκολίες στην ομιλία, στη γλώσσα, ή στην ανάγνωση, στην ηλικία των επτά ετών με βάση πληροφορίες από γονείς που λήφθηκαν μέσω συνέντευξης. Σύμφωνα με αναφορές των γονιών, υπήρχαν συχνότερες δυσκολίες στην ομιλία, στη γλώσσα, και στην ανάγνωση στην ηλικία των επτά ετών ανάμεσα στα παιδιά που παρουσίασαν πρώιμη γλωσσική καθυστέρηση κατά την έναρξη της μελέτης, από ότι στα υπόλοιπα παιδιά. Αναλύσεις διακύμανσης έδειξαν ότι τα παιδιά των οποίων οι γονείς ανέφεραν δυσκολίες στην ομιλία, γλώσσα, και ανάγνωση στην ηλικία των επτά ετών, είχαν μειωμένη επίδοση σε διάφορες γλωσσολογικές δοκιμασίες κατά την ηλικία των δύο και τριών ετών. Τα αποτελέσματά μας εισηγούνται ότι η πρώιμη γλωσσική καθυστέρηση πιθανό να αποτελεί προγνωστικό παράγοντα για μετέπειτα συνεχή δυσκολία στην ομιλία, στη γλώσσα, και στην ανάγνωση κατά τη σχολική ηλικία.

Περαιτέρω έρευνα, που να χρησιμοποιεί εργαλεία ενδεδειγμένης γλωσσικής αξιολόγησης, και να περιλαμβάνει μεγαλύτερα δείγματα, είναι απαραίτητη για την καλύτερη κατανόηση και πρόβλεψη της μελλοντικής έκβασης όσον αφορά τη γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών με πρώιμη γλωσσική καθυστέρηση στον Ελληνοκυπριακό πληθυσμό.

ΦΩΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΓΝΩΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ: ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ

Παπαδημητρίου Α., Βλάχος Φ.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η φωνολογική επίγνωση αποτελεί βασική προϋπόθεση για την κατάκτηση της ανάγνωσης και της γραφής και ως εκ τούτου η ανάπτυξή της κατά την προσχολική ηλικία είναι σημαντική για την μετέπειτα σχολική ζωή. Σκοπός αυτής της μελέτης είναι να διερευνηθεί εάν υπάρχει σημαντική επίδραση της ηλικίας και του φύλου στην φωνολογική επίγνωση κατά την προσχολική ηλικία. Στην έρευνα συμμετείχαν 154 αγόρια και 146 κορίτσια προσχολικής ηλικίας 5,1 έως 6,2 ετών, τα οποία είχαν όλα ως μητρική γλώσσα την ελληνική. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε δυο ηλικιακές ομάδες (61-67 και 68-73 μηνών) και τους χορηγήθηκαν οι παρακάτω δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης: συλλαβική κατάτμηση, αναγνώριση κοινού αρχικού φωνήματος, απάλειψη συλλαβής και απάλειψη φωνήματος. Τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην επίδοση στις δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης για την ηλικία αλλά όχι για το φύλο, με τα μεγαλύτερα παιδιά να έχουν καλύτερη επίδοση από τα μικρότερα. Η σημαντική διαφοροποίηση στην επίδοση μεταξύ των μεγαλύτερων και των μικρότερων παιδιών, καταδεικνύει την ταχεία ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης κατά την προσχολική ηλικία. Τα αποτελέσματα συνάδουν με προηγούμενες μελέτες οι οποίες καταδεικνύουν ότι δεν υπάρχει σημαντική διαφορά στις επιδόσεις αγοριών και κοριτσιών στις δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης. Από τα αποτελέσματα προκύπτει ότι πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα στην καλλιέργεια της φωνολογικής επίγνωσης στα παιδιά προσχολικής ηλικίας με σκοπό να αντισταθμιστούν οι διαφορές επίδοσης των παιδιών και να αποτραπούν προβλήματα γραμματισμού στην μετέπειτα σχολική ζωή.

Εισαγωγή : Η γραμματισμός είναι ο σημαντικότερος στόχος της σχολικής ζωής ((Moats, 2000). Η ανάπτυξη των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής είναι μια ιδιαίτερα σύνθετη δυναμική διαδικασία που χρησιμοποιεί όλα τα επίπεδα γλωσσικής επεξεργασίας. Τα παιδιά, τα οποία δεν έχουν αναπτύξει έγκαιρα τις δεξιότητες ανάγνωσης, διατρέχουν κίνδυνο για σχολική αποτυχία. Τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού, είναι τα κρίσιμότερα για την ανάπτυξη του γραμματισμού και οι θεμελιώδεις δεξιότητες γραμματισμού των παιδιών προσχολικής ηλικίας έχουν αποδειχθεί ότι έχουν ισχυρή επίδραση στην ανάπτυξη της αναγνωστικής επίδοσης (Lonigan, Burgess, & Anthony, 2000; Stahl & Murray, 1994; Wagner & Torgesen, 1987).

Η φωνολογική επίγνωση διαδραματίζει έναν ουσιαστικό ρόλο στην κατάκτηση του γραμματισμού. Η ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης είναι βασική προϋπόθεση στην απόκτηση των δεξιοτήτων ανάγνωσης (π.χ., Adams, 1990 Mattingly, 1972 Wagner & Torgesen, 1987). Η σημασία του προαναγνωστικού αυτού δείκτη έχει επισημανθεί σε διάφορες γλώσσες όπως είναι η αγγλική (Blachman, 2000; Bradley & Bryant, 1983; Byrne & Fielding-Barnsley, 1991), η δανική (Lundberg, Frost, & Petersen, 1998), η ισπανική (Dominguez, 1996), η γερμανική (Schneider al., 1997) η πορτογαλική (Cardoso-Martins, 1995), η φιλανδική (Niemi et al., 2001) και η ελληνική (Πόρποδας 2002, Μανωλίτσης, 2000, Καρυώτης, 1997).

Η φωνολογική επίγνωση αντανakλά τη συγκεκριμένη γνώση του ατόμου για τη δομή των ήχων της γλώσσας και περιλαμβάνει τη συνειδητή επίγνωση ότι οι προφορικές λέξεις αποτελούνται από μονάδες ήχων που μπορούν να χειριστούν και να αντικατασταθούν (Ehri, 1995).

Η φωνολογική επίγνωση εμφανίζεται κατά μήκος μιας αναπτυξιακής συνέχειας (Adams, 1990) που απεικονίζει μια μετάβαση από ένα ρηχό σε πιο βαθύ επίπεδο. Με άλλα λόγια, παιδιά βαθμιαία κινούνται από ένα ρηχό σε ένα περισσότερο υψηλό επίπεδο επίγνωσης, με την επίγνωση της αντιπροσώπευσης του φωνήματος, που θεωρείται το περιπλοκότερο επίπεδο ικανότητας (Stanovich, 1992). Συνολικά, πολλές μελέτες έχουν αναφέρει ότι όπως μεγαλώνοντας τα παιδιά αυξάνουν την επίδοση στις δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης γιατί με την πάροδο της ηλικίας αναπτύσσονται οι υποκείμενες φωνολογικές αντιπροσωπεύσεις (Fowler, 1991). Αυτή η πρόωρη λεξιλογική ανάπτυξη θέτει το στάδιο για τη φωνολογική επίγνωση.

Στη βιβλιογραφία έχει αναφερθεί ο ρόλος του φύλου στην ανάπτυξη του γραμματισμού. Τα κορίτσια απέδωσαν λίγο καλύτερα από τα αγόρια στις λεκτικές δεξιότητες και τις γλωσσικές λειτουργίες στις μελέτες του Halpern (1986) και Winitz (1969). Οι Dodd, Holm, Zhu Hua, and Crosby (2003) βρήκαν ότι τα κορίτσια πάνω από 4 ετών είχαν καλύτερη επίδοση από τα αγόρια στις δοκιμασίες λεκτικής παραγωγής. Σύμφωνα με τις στατιστικές από το U.S. Department of Education (2001), οι δεξιότητες ανάγνωσης ήταν ελαφρώς υψηλότερες για τα κορίτσια από ότι τα αγόρια στη σχολική είσοδο. Παραδείγματος χάριν, το 70% των κοριτσιών θα μπορούσε να ονομάσει τα γράμματα σε σύγκριση με το 62% των αγοριών, και το 32% των κοριτσιών προσδιόριζαν με επιτυχία τις αντιστοιχίσεις γραφήματος –φωνήματος, σε σύγκριση με το 26% των αγοριών.

Οι Lonigan et al (1998) δεν βρήκαν καμία διαφορά μεταξύ των κοριτσιών και των αγοριών στη γενική επίδοση στις δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης. Σε μια μετανάλυση περισσότερων από 170 μελετών, οι Hyde και Lynn (1988) βρήκαν ότι το φύλο αποτελούσε μόνο το 1% της διαφοράς στη γλωσσική κατάκτηση (αν και τα κορίτσια είχαν καλύτερη επίδοση από ότι τα αγόρια στη λεκτική παραγωγή). Επιπλέον, το φύλο δεν βρέθηκε ότι επιδρά σε μια μελέτη των Nancollis, Lawrie, και Dodd (2005) όπου η συλλαβή και η συνειδητοποίηση του έμμετρου λόγου εξετάστηκαν 2 έτη μετά την παρέμβαση. Αυτές οι μελέτες δίνουν έμφαση στις ποικίλες επιρροές του φύλου στις αρχικές δεξιότητες γραμματισμού.

Η σκοπιμότητα της διερεύνησης του θέματος της φωνολογικής επίγνωσης είναι βασική εφόσον η προσχολική περίοδος είναι μια σημαντική πηγή ανάπτυξης της φωνολογικής ενημερότητας (Ball & Blachman, 1991; Lonigan et al, 2000). Στην πραγματικότητα, η επίδοση των παιδιών προσχολικής ηλικίας στις δοκιμασίες φωνολογικής ενημερότητας έχει αποδειχτεί ότι είναι ισχυρός προβλεπτικός δείκτης της πρώιμης αναγνωστικής επίτευξης (Blachman, 2000; Bryant, Bradley, Maclean, & Crossland, 1989; Lonigan et al, 2000; Scarborough, 1998).

Σύμφωνα λοιπόν με τα ερευνητικά δεδομένα, τα οποία αναπτύχθηκαν παραπάνω, αναμένεται ότι τα τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά προσχολικής ηλικίας θα εμφανίσουν διαφοροποιήσεις στη φωνολογική επίγνωση (α) όσον αφορά στην ηλικία: σε ομάδες ηλικίας 61-67 και 68-73 μηνών και (β) μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών.

Συμμετέχοντες : Η παρούσα έρευνα διεξήχθη σε αστικές και ημιαστικές περιοχές της Θεσσαλίας. Το συνολικό δείγμα ήταν 300 (n=300) παιδιά δεύτερης τάξης νηπιαγωγείου εκ των οποίων τα 154 ήταν αγόρια και 146 κορίτσια ηλικίας 60–71 μηνών (M=69.02) και (S.D=3.2). Επιλέχθηκε η συγκεκριμένη ηλικία γιατί είναι τα μεγαλύτερα παιδιά του νηπιαγωγείου, έχουν ήδη φοιτήσει ένα έτος στην προσχολική εκπαίδευση, όπου έχουν ήδη εμπλακεί σε γλωσσικές δραστηριότητες και δεν έχουν δεχτεί τυπική εκπαίδευση. Κανένα από τα παιδιά του δείγματος δεν παρουσίαζε κάποια σοβαρή μορφή νοητικής ανεπάρκειας, όπως προέκυψε από τις πληροφορίες που πήραμε από τις νηπιαγωγούς. Επίσης κανένα παιδί δεν εμφάνιζε κάποια γλωσσική διαταραχή (τραυλισμός, δυσarthρία κ.λ.π), γεγονός το οποίο θα

εμπόδιζε το παιδί να επικοινωνεί μαζί μας κατά τη διάρκεια της έρευνας. Επιπλέον τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα είχαν ως γλώσσα ομιλίας την ελληνική, για να μην έχουμε αναξιόπιστα και παραπλανητικά δεδομένα.

Εργαλεία συλλογής δεδομένων και διαδικασία

Φωνολογική ενημερότητα

Για να αξιολογήσουμε την φωνολογική ενημερότητα δώσαμε τις παρακάτω δοκιμασίες του Μανωλίτη (2000). Υπολογίστηκε ένας τύπος αξιοπιστίας των παραπάνω δοκιμασιών, ο δείκτης Cronbach's alpha, όπου βρέθηκε ικανοποιητική εσωτερική συνέπεια (.75).

1α) Αναγνώριση κοινού αρχικού φωνήματος

Το κριτήριο αυτό επιχειρεί να αξιολογήσει την ικανότητα των παιδιών να αναγνωρίζουν ότι δύο λέξεις μοιράζονται το ίδιο αρχικό φώνημα. Η εφαρμογή της εργασίας, που δόθηκε στα παιδιά να εκτελέσουν, είχε μορφή παιγνιδιού. Το κριτήριο αυτό παρουσιάστηκε σε μορφή τετραδίου. Και κάθε φύλλο είχε τυπωμένες 4 έγχρωμες εικόνες γνωστών αντικειμένων. Η μία από αυτές τις εικόνες βρισκόταν στο άνω μέρος της σελίδας, ενώ οι υπόλοιπες τρεις βρίσκονταν στην ίδια ευθεία γραμμή, στο κάτω μέρος της σελίδας. Το όνομα της πάνω εικόνας θεωρήθηκε λέξη-στόχος. Κατά την εφαρμογή του κριτηρίου εκφωνούσαμε τη λέξη-στόχο και καλούσαμε το παιδί να βρει ποιας από τις κάτω εικόνες το όνομα άρχιζε από τον ίδιο ήχο όπως και της πρώτης εικόνας.

Πιο συγκεκριμένα, σε κάθε παιδί λέγαμε τα εξής:

«Αυτό εδώ είναι ένα βέλος. Αρχίζει από τον ήχο /v/. Πες μου τώρα ποιας από τις τρεις αυτές εικόνες το όνομα αρχίζει με τον ήχο /v/. (Δείχνουμε και ονομάζουμε κάθε εικόνα χωριστά) Βίδα, ψωμί, κεράσια».

Το κριτήριο αποτελείται από δύο δοκιμαστικά θέματα και από δέκα θέματα για αξιολόγηση. Τα δοκιμαστικά, όπως και σε όλα τα κριτήρια που ακολουθούν, αποσκοπούσαν στην εκμάθηση της διαδικασίας. Στη δοκιμαστική φάση υπήρχε επαρκής ανατροφοδότηση μεταξύ παιδιού και ερευνητή, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχονται σαφείς εξηγήσεις στο παιδί για το τι θα έπρεπε να κάνει για να απαντήσει σωστά. Αν το παιδί απαντούσε λάθος, του δίνουμε πάντα την ορθή απάντηση με απλές φιλικές υποδείξεις. Ανεξάρτητα από την ορθότητα της απάντησης λέγαμε στο παιδί, για παράδειγμα, πάντα το εξής: «Γάτα. Αρχίζει από /γ/. Γ -γ-γ-γάτα. Γάτα και γουρούνι και τα δύο αρχίζουν από /γ/. Γ-γ-γ-γάτα, γ-γ-γ-γουρούνι». Μετά τα δύο δοκιμαστικά ακολουθούσαν τα δέκα θέματα για αξιολόγηση. Κατά τη φάση αυτή δεν διορθώναμε το παιδί, αλλά αποδεχόμασταν οποιαδήποτε απάντηση.

Αμέσως μετά την απάντηση του θέματος από το παιδί, γινόταν η καταγραφή του αποτελέσματος της εξέτασης σε ειδικό φύλλο του πρωτοκόλλου. Η καταγραφή γινόταν με την υπογράμμιση της λέξης, που μας υποδείκνυε το παιδί ως ορθή.

Η βαθμολόγηση στο κριτήριο αυτό έγινε ως εξής: Για κάθε σωστή απάντηση δίδαμε ένα βαθμό. Η βαθμολογία μπορούσε να ήταν από 0 έως 10 βαθμούς.

2α) Συλλαβική κατάτμηση

Το κριτήριο αυτό επιχειρεί να μετρήσει την ικανότητα των παιδιών να αναλύουν μια λέξη σε συλλαβές. Η εργασία, που κλήθηκαν τα παιδιά να εκτελέσουν, ήταν η εκφώνηση των συλλαβών που συνθέτουν γνωστές λέξεις.

Συγκεκριμένα τους λέγαμε:

«Θα παίζουμε ένα παιγνίδι με τις φωνούλες των λέξεων. Θα σου πω μία λέξη κι εσύ θα ήθελα να την ξαναπείς αργά αργά, έτσι που να ακούω μία-μία φωνούλα της χωριστά. Για παράδειγμα πες ξύλο. Τώρα πες πάλι ξύλο αργά, για να ακούσω μία μία φωνούλα χωριστά. Σε κάθε φωνούλα που θα μου λες θα χτυπάς κι ένα παλαμάκι.»

Το κριτήριο αποτελείται από τρία δοκιμαστικά θέματα και δέκα θέματα για αξιολόγηση. Κάθε θέμα αποτελείται από μία λέξη, η οποία πρέπει να χωρισθεί στις

επιμέρους συλλαβές της. Οι λέξεις είναι δισύλλαβες, τρισύλλαβες και τετρασύλλαβες. Επίσης, όλες οι λέξεις περιέχουν συλλαβές της μορφής /ΣΦ/.

Κατά την εφαρμογή των τριών δοκιμαστικών θεμάτων δίνονταν σαφείς οδηγίες στο παιδί για το πώς να χωρίσει τη λέξη στις επιμέρους συλλαβές της. Στο πρώτο δοκιμαστικό θέμα εκφωνούσαμε τις συλλαβές μαζί με το παιδί. Αν διαπιστώναμε στο δεύτερο δοκιμαστικό θέμα ότι δεν είχε καταλάβει τι έπρεπε να κάνει, επαναλαμβάναμε το συλλαβικό χωρισμό της λέξης μαζί με το παιδί. Μετά τα τρία δοκιμαστικά θέματα ακολουθούσαν τα υπόλοιπα δέκα θέματα για αξιολόγηση, στα οποία δεν δίναμε καμία διόρθωση, αλλά αποδεχόμασταν οποιαδήποτε απάντηση του παιδιού.

Η καταγραφή των απαντήσεων γινόταν στο ειδικό φύλλο του πρωτοκόλλου εξέτασης αμέσως μετά την απάντηση του παιδιού. Η βαθμολόγηση του κριτηρίου έγινε με βάση τον αριθμό των λέξεων που χωρίστηκαν σωστά. Το παιδί για κάθε λέξη της οποίας τις συλλαβές χώριζε σωστά, έπαιρνε ένα βαθμό.

3 α) Απάλειψη «φωνήματος»

Το κριτήριο αυτό επιχειρεί να μετρήσει την ικανότητα των παιδιών να εκφωνούν μία λέξη χωρίς το πρώτο της φώνημα. Η εργασία που καλούνται τα παιδιά να εκτελέσουν είναι η απάλειψη του αρχικού φωνήματος μιας λέξης και η εκφώνηση του υπόλοιπου φωνολογικού τμήματος της λέξης. Το τμήμα της λέξης, το οποίο μένει μετά την απάλειψη του αρχικού φωνήματος, αποτελεί πάντα μία άλλη λέξη, Π.χ. καυτός-αυτός.

Η καταγραφή των απαντήσεων γίνεται στο ειδικό φύλλο του πρωτοκόλλου εξέτασης αμέσως μετά την απάντηση του παιδιού. Το παιδί πιστώνεται με ένα βαθμό, αν μπορεί να απαλείψει το αρχικό φώνημα της λέξης και να εκφωνήσει όλο το υπόλοιπο φωνολογικό τμήμα της. Παίρνει, δηλαδή, βαθμό μόνο αν εκφωνεί σωστά τη νέα λέξη που προκύπτει μετά την απάλειψη. Η συνολική βαθμολόγηση εξαρτάται από τον αριθμό των θεμάτων, στα οποία πραγματοποιεί σωστά την απάλειψη του αρχικού φωνήματος.

4 α) Απάλειψη συλλαβής

Το κριτήριο αυτό επιχειρεί να μετρήσει την ικανότητα των παιδιών να εκφωνούν μία λέξη χωρίς την πρώτη της συλλαβή. Η εργασία που κλήθηκαν τα παιδιά να εκτελέσουν ήταν η απαλοιφή της πρώτης συλλαβής μίας λέξης και η εκφώνηση του υπόλοιπου φωνολογικού τμήματος της λέξης. Το τμήμα της λέξης, το οποίο μένει μετά την απάλειψη της συλλαβής, αποτελεί πάντα μία άλλη λέξη, π.χ. μεγάλα-γάλα.

Ζητήθηκε από τα παιδιά να εκφωνήσουν τη λέξη που ακούν απαλείφοντας την πρώτη συλλαβή. Εξηγήσαμε στο παιδί ότι θέλαμε να μας πει μια λέξη χωρίς την πρώτη συλλαβή της. Επίσης, επισημάναμε ότι αυτό που θα έμενε, όταν θα βγάζαμε την πρώτη συλλαβή της λέξης, θα ήταν μία άλλη, καινούρια λέξη. Αρχικά εκφωνούσαμε τη λέξη στο παιδί και του ζητούσαμε να την επαναλάβει. Έπειτα τα καλούσαμε να την εκφωνήσει χωρίς να πει την πρώτη συλλαβή.

Συγκεκριμένα του λέγαμε: «Πες λεμόνι. Τώρα, πες πάλι λεμόνι χωρίς να πεις τη φωνούλα /le/».

Το κριτήριο αποτελείται από τρία δοκιμαστικά θέματα και δέκα θέματα για αξιολόγηση. Κάθε θέμα αποτελείται από μία λέξη, η οποία πρέπει να εκφωνηθεί χωρίς την αρχική της συλλαβή. Κατά την εφαρμογή των τριών δοκιμαστικών θεμάτων υπήρχε μια επαρκής ανατροφοδότηση μεταξύ ερευνητή και παιδιού. Παρείχαμε σαφείς εξηγήσεις για το πώς έπρεπε να απαντήσει σωστά. Στη φάση αυτή τονίζαμε το γεγονός ότι μετά την απαλοιφή θα προέκυπτε μια άλλη, νέα λέξη. Η σωστή απάντηση δινόταν πάντα στο παιδί. Μετά τα δοκιμαστικά ακολουθούσαν τα δέκα θέματα για αξιολόγηση, στα οποία αποδεχόμασταν οποιαδήποτε απάντηση

χωρίς να παρεμβαίνουμε με διορθώσεις.

Η καταγραφή των απαντήσεων γινόταν στο ειδικό φύλλο του πρωτοκόλλου εξέτασης αμέσως μετά την απάντηση του παιδιού. Όπως και στο προηγούμενο κριτήριο, το παιδί πιστωνόταν με ένα βαθμό, αν μπορούσε να απαλείψει την αρχική συλλαβή της λέξης και να εκφωνήσει σωστά τη νέα λέξη που προέκυπτε. Η βαθμολόγηση εξαρτάται από το σύνολο των θεμάτων, στα οποία πραγματοποιήθηκε σωστά η απάλειψη της αρχικής συλλαβής.

Αποτελέσματα : Για τις στατιστικές αναλύσεις χρησιμοποιήθηκε το SPSS 10. Σκοπός αυτής της μελέτης ήταν να διερευνηθεί εάν υπάρχουν διαφοροποιήσεις σε τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά προσχολικής ηλικίας στη φωνολογική επίγνωση όσον αφορά στην ηλικία και το φύλο.

Χρησιμοποιήσαμε το μη παραμετρικό τεστ (Mann-Whitney) λόγω του ότι δεν ικανοποιούνται οι προϋποθέσεις της κανονικότητας της κατανομής. Ο σκοπός του τεστ Mann-Whitney ήταν να εξετάσει εάν οι δυο ομάδες εμφανίζουν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην επίδοσή τους στις δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις στη δοκιμασία φωνολογικής ενημερότητας των αγοριών και των κοριτσιών. Το μη παραμετρικό τεστ (Mann-Whitney) που χρησιμοποιήθηκε, δεν έδειξε στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια.

Οι μέσοι όροι και οι τυπικές αποκλίσεις στην επίδοση των παιδιών ανάλογα με την ηλικία στη δοκιμασία φωνολογικής επίγνωσης παρουσιάζονται στον Πίνακα 2. Το τεστ Mann-Whitney εντόπισε στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο ηλικιακές ομάδες (61-67 και 68-73) στη δοκιμασία αναγνώριση κοινού αρχικού φωνήματος ($z = -3.473$, $p < 0.5$), στη δοκιμασία απάλειψη φωνήματος ($z = -3.002$, $p < 0.5$), και στη δοκιμασία απάλειψης συλλαβής ($z = -2.460$, $p < 0.5$). Το ίδιο τεστ δεν έδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά ανάμεσα στις δύο ηλικιακές ομάδες στη δοκιμασία συλλαβικής κατάτμησης.

Πίνακας 1. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις των αγοριών και των κοριτσιών στην δοκιμασία Φωνολογικής Ενημερότητας

	Φύλο					
	Αγόρια			Κορίτσια		
	Μέσοι όροι		Τυπικές αποκλίσεις	Μέσοι όροι		Τυπικές αποκλίσεις
Συλλαβική κατάτμηση	8.86		1.37	9.12		1.23
Αναγνώριση κοινού αρχικού φωνήματος	7.18		2.44	7.36		2.39
Απάλειψη φωνήματος	1.36		2.85	1.25		2.39
Απάλειψη συλλαβής	2.76		3.82	2.98		4.02

Πίνακας 2. Μέσοι όροι και τυπικές αποκλίσεις αγοριών και κοριτσιών ηλικίας 61-66 και 67-73 μηνών στην δοκιμασία Φωνολογικής Ενημερότητας

	Ηλικία					
	61-66 μηνών			67-73 μηνών		
	Μέσοι όροι		Τυπικές αποκλίσεις	Μέσοι όροι		Τυπικές αποκλίσεις
Συλλαβική	8.84		1.29	9.04		1.31

κατάτμηση							
Αναγνώριση κοινού αρχικού φωνήματος	6.49*		2.43		7.52*		2.35
Απάλειψη φωνήματος	.75*		2.22		1.49*		2.73
Απάλειψη συλλαβής	1.64*		3.05		3.28*		4.09

* $p < .05$.

Συζήτηση : Ο κύριος σκοπός αυτής της μελέτης ήταν να εξετάσει αν υπάρχουν διαφοροποιήσεις α) σε παιδιά ηλικίας 61 έως 73 μηνών και β) ανάμεσα σε αγόρια και σε κορίτσια προσχολικής ηλικίας στις δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά ηλικίας 61-67 μηνών εμφανίζουν χαμηλότερες επιδόσεις από ότι τα παιδιά ηλικίας 68-73 μηνών και αυτό έρχεται σε συμφωνία με τις θεωρίες της γνωστικής ανάπτυξης (π.χ., Piaget, 1963 Vygotsky, 1986), που παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις τους, καταλήγουν ότι τα παιδιά εμφανίζουν προοδευτικές αλλαγές στη σκέψη καθώς μεγαλώνουν. Σύμφωνα με τον Fowler (1991), τα παιδιά πρέπει να φθάσουν σε ένα ιδιαίτερο επίπεδο γνωστικής ανάπτυξης προτού να μπορέσουν να κατανοήσουν τις αφηρημένες έννοιες της λέξης, της συλλαβής, ή του φωνήματος. Όσον αφορά στη συλλαβική κατάτμηση οι διαφοροποιήσεις των παιδιών δεν ήταν στατιστικά σημαντικές γιατί τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας δεν αντιμετωπίζουν δυσκολίες στη συνειδητοποίηση της συλλαβικής δομής του προφορικού λόγου (Πόρποδας, 2002, Aidinis and Nudes, 2001). Ο Yopp (1988) διαπίστωσε ότι όταν εκτελούν τα παιδιά δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης σε επίπεδο συλλαβής χρησιμοποιούν μια απλή γνωστική λειτουργία. Οι σύνθετες δοκιμασίες που περιλαμβάνουν τα φωνήματα όπως η απαλοιφή φωνήματος απαιτούν περισσότερα πολλαπλά βήματα γνωστικών διαδικασιών.

Τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης είναι σύμφωνα με τις θεωρίες που ισχυρίζονται ότι οι αρχικές δεξιότητες γραμματισμού των παιδιών βελτιώνονται καθώς μεγαλώνουν και η φωνολογική επίγνωση εμφανίζεται κατά μήκος μιας αναπτυξιακής συνέχειας (Adams, 1990). Ο Morris (1991) δήλωσε ότι η φωνημική επίγνωση δείχνει μια μικρή βελτίωση με την πάροδο της ηλικίας ακόμη και αν δεν υπάρχει σχετική διδασκαλία. Το γεγονός ότι στην παρούσα μελέτη αποκαλύφθηκε μια σημαντική διαφοροποίηση στην επίδοση μεταξύ των μεγαλύτερων και των μικρότερων παιδιών στην φωνολογική επίγνωση, καταδεικνύει την ταχεία ανάπτυξη της κατά την προσχολική ηλικία.

Τα συμπεράσματα αυτής της μελέτης συμπορεύονται επίσης με προηγούμενη έρευνα των Lonigan et al (1998) και του Snow et al. (1998). Οι Lonigan και οι συνάδελφοί του κατέδειξαν μια βαθμιαία βελτίωση στις δυνατότητες για τις δεξιότητες φωνολογικές επίγνωσης σε παιδιά ηλικίας 2-5 ετών. Οι Lonigan et al βρήκαν μια ιδιαίτερη αστάθεια κατά την επίδοση σε κάποιες δοκιμασίες σε παιδιά ηλικίας 2- 3 ετών εντούτοις, καθώς η ηλικία αυξήθηκε, οι απαντήσεις έγιναν συνεπέστερες και αξιόπιστες. Η έρευνα των Snow και των συναδέλφων του αποκάλυψε ότι η επίγνωση της φωνολογικής δομής αναπτύσσεται βαθμιαία κατά τη διάρκεια των προσχολικών ετών.

Τα ευρήματα της μελέτης συνάδουν με αυτά των Burt, Holm, and Dodd (1999), οι οποίοι μελέτησαν παιδιά ηλικίας 4-χρονών και δεν βρήκαν καμία διαφορά στην επίδοση των αγοριών και των κοριτσιών. Μια πιο πρόσφατη μελέτη των Dodd και Carr (2003) διαπίστωσε ότι το φύλο δεν είχε επιπτώσεις στην κατάκτηση της γνώσης αντιστοίχισης ήχου- γράμματος όταν μετρήθηκε μετά από 1 έτος εκπαίδευσης

σε δεξιότητες γραμματισμού. Τα ευρήματα της μελέτης δεν συμβαδίζουν με τα ευρήματα της Παπούλια – Τζελέπη (1997), η οποία βρήκε ότι τα κορίτσια παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά επιτυχίας από τα αγόρια και με τα ευρήματα προηγούμενων ερευνητικών στατιστικών του U.S. Department of Education (2001), οι οποίες καταδεικνύουν ότι τα κορίτσια έχουν καλύτερη επίδοση από τα αγόρια στην ονομασία γραμμάτων και στις δοκιμασίες συνδυασμού γραμμάτων με τους ήχους τους, σε παιδιά ηλικίας 5 ετών.

Εξάλλου σύμφωνα με τα ευρήματα διαφόρων ερευνών εικάζεται ότι εκτός από το γλωσσολογικό περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνουν τα παιδιά (Rice, 1984), άλλοι παράγοντες όπως η νοημοσύνη τους (Wechsler, 1986), η γενικότερη ικανότητα κατανόησης (Anderson, 1981) ή η ύπαρξη αναπτυξιακών δυσκολιών μάθησης (Stark & Tallal, 1981) συντελούν στην γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού και κατ' επέκταση και στην φωνολογική επίγνωσή του.

Τελικά η μελέτη αυτή καταδεικνύει ότι δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια ηλικίας 5,1 έως 6, 2 ετών στη φωνολογική επίγνωση και ότι η φωνολογική επίγνωση των παιδιών αυτής της ηλικίας εμφανίζεται κατά μήκος μιας αναπτυξιακής συνέχειας.

Περιορισμοί της μελέτης

Τα συμπεράσματα όμως της μελέτης, υπόκεινται σε κάποιους περιορισμούς. Η γενίκευση μπορεί εν μέρει να γίνει μόνο αν ο πληθυσμός προσιδιάζει με τα χαρακτηριστικά του δείγματος της παρούσας μελέτης. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι η συγκεκριμένη ηλικία, η αστική και ημιαστική προέλευση, η απουσία δίγλωσσης εμπειρίας και αναγνωστικών γνώσεων.

Καλό θα ήταν το εργαλείο της έρευνας να περιείχε και άλλες δοκιμασίες φωνολογικής επίγνωσης και να γίνουν πολλές μετρήσεις σε διάφορα επίπεδα τόσο φωνολογικών μονάδων (συλλαβή, φώνημα) όσο και γνωστικής επεξεργασίας (αναγνώριση, ανάλυση, απαλοιφή), λόγω της πολυδιάστατης φύσης των φωνολογικών ικανοτήτων. Απαιτείται ακόμη διαχρονική διερεύνηση των ευρημάτων της μελέτης για δούμε αν συνεχίζουν να υφίστανται οι διαφορές ως προς την ανάπτυξη της φωνολογικής επίγνωσης των παιδιών στις ανώτερες βαθμίδες και τι επιπτώσεις μπορεί να έχει το γεγονός αυτό, καθώς και να διαπιστώσουμε αν με κατάλληλα προγράμματα παρέμβασης μειώνονται οι διαφορές αυτές.

Εκπαιδευτικές επιπτώσεις των ευρημάτων

Η φωνολογική επίγνωση είναι μια θεμελιώδης πτυχή της προφορικής γλωσσικής ανάπτυξης (Rvachew, 2006). Η δυσκολία στην πρόσβαση σε αυτές τις υποκείμενες αντιπροσωπεύσεις είναι ένα βασικό έλλειμμα για πολλά παιδιά με δυσλεξία, γλωσσικές διαταραχές, και ειδική γλωσσική δυσκολία (Snowling, Bishop, & Stothard, 2000).

Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης μπορούν να παρέχουν στους εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας μια αφετηρία για τη διδασκαλία της φωνολογικής επίγνωσης με πιο συστηματικό τρόπο και με σκοπό να αντισταθμιστούν οι διαφορές επίδοσης των παιδιών και να αποτραπούν προβλήματα γραμματισμού στην μετέπειτα σχολική ζωή.

Η αυτοαντίληψη των εφήβων με μαθησιακές δυσκολίες κινεί το ενδιαφέρον μεταξύ των ερευνητών σε παγκόσμιο επίπεδο. Παλαιότερα θεωρούνταν ότι οι έφηβοι με τέτοιες δυσκολίες βιώνουν χαμηλή αυτοαντίληψη. Σήμερα θεωρείται ότι παρουσιάζουν παρόμοια επίπεδα αυτοαντίληψης σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους χωρίς μαθησιακές δυσκολίες. Η παρούσα ερευνητική εργασία έχει ως στόχο να διαπιστώσει κατά πόσο οι έφηβοι με μαθησιακές δυσκολίες διαφέρουν από τους εφήβους χωρίς μαθησιακές δυσκολίες στις διάφορες διαστάσεις της αυτοαντίληψης. Στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο «Πώς Αντιλαμβάνομαι Τον Εαυτό Μου» για τις ηλικίες 13-15 και 16-18 ετών, σε ένα δείγμα 32 εφήβων με μαθησιακές δυσκολίες. Ο δείκτης εσωτερικής αξιοπιστίας Cronbach α έδειξε ότι, από τις 12 διαστάσεις της αυτοαντίληψης, η αθλητική ικανότητα και η αυτοεκτίμηση συμβάλλουν δραματικά στη διαμόρφωση της αυτοαντίληψης των εφήβων με μαθησιακές δυσκολίες, σε ποσοστό 76.6% και 74% αντίστοιχα. Από τις αναλύσεις T-test για ένα δείγμα, βρέθηκε ότι οι έφηβοι με μαθησιακές δυσκολίες διαφέρουν μόνο σε δυο διαστάσεις της αυτοαντίληψης σε σχέση με τους εφήβους χωρίς μαθησιακές δυσκολίες: στην αθλητική ικανότητα και τη στήριξη που λαμβάνουν από τους γονείς. Γενικά, τα ερευνητικά δεδομένα συμφωνούν με τα διεθνή βιβλιογραφικά ευρήματα, σύμφωνα με τα οποία οι έφηβοι με μαθησιακές δυσκολίες δεν διαφέρουν στη σφαιρική αυτοαντίληψη που έχουν για τον εαυτό τους και, επιπλέον, προστατεύουν την αυτοαντίληψη τους με το να δίνουν λιγότερη αξία στους τομείς της ζωής τους στους οποίους αντιμετωπίζουν δυσκολίες.

ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ, ΜΑΘΗΤΕΣ ΑΠΟ ΜΟΝΟΓΟΝΕΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΚΑΙ Ο ΜΑΧΙΜΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΤΟΥ ΤΑΞΗ: ΜΙΑ ΑΚΡΩΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ ΜΕ ΑΝΟΙΧΤΗ ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ/ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΞΕΛΙΚΤΙΚΟ ΨΥΧΟΛΟΓΟ

Μπόμπας Λ.Χ.

Συγκριτικός της Εκπαίδευσης, Δ/ντής Σπουδών 'Νέα Εκπαιδευτήρια - Γ. Μαλλάρας'

Με δεδομένο ότι τόσο το όλο ζήτημα των μαθησιακών δυσκολιών όσο και αυτό των μαθητών/τριών από μονογονεϊκές οικογένειες (ΜΟ) συνιστούν ήδη βασικές ερευνητικές 'περιοχές' διεπιστημονικών αναζητήσεων και προσεγγίσεων αλλά και άμεσα πρακτικών προβληματισμών εντός και εκτός της θεσμοθετημένης εκπαιδευτικής διαδικασίας, και με δεδομένο επίσης ότι ο Έλληνας δάσκαλος (για να μείνουμε στα του οίκου μας και μόνο στην παρούσα συγκυρία) στη σύγχρονη παγκοσμιοποιούμενη και εντόνως πολυπολιτισμική πραγματικότητα, εκών άκων, καλείται ή και εντέλλεται κατά περίπτωση να μεταλλάξει δραστικά εαυτόν και την καθημερινή σχολική του 'ρουτίνα' στα πλαίσια μιας επίπονης προσπάθειας εναρμονισμού στις καινούριες αυτές πραγματικότητες, παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον η διατύπωση συγκεκριμένων ερωτημάτων σχετικά με το **πως** και με **τι τρόπο** (τρόπους) η εξελικτική ψυχολογία στη σημερινή της μορφή και υπόσταση είναι σε θέση να διατυπώσει (και όπου χρειάζεται να επαναδιατυπώσει σε μια ας πούμε 'ελληνική εκδοχή') το δικό της θεωρητικό αλλά και πρακτικά εφαρμόσιμο «λόγο» στο όλο αυτό νέο σκηνικό των εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών μας πραγμάτων. Η Ψυχολογία άλλωστε, ως γνωστό, είτε ως Γενική είτε –πολύ περισσότερο- ως Εξελικτική Ψυχολογία στη δική της διαχρονία εντός και κυρίως εκτός Ελλάδος έχει αναντίρρητα επηρεάσει και συχνά μάλιστα κανονιστικά καθορίσει πολύ συγκεκριμένες σχολικές κατευθύνσεις και πρακτικές –ακόμα και όταν κάτι τέτοιο δεν ονοματίζεται ως άμεση επιρροή Ψυχολογίας στις εκπαιδευτικές και παιδαγωγικές μας καθημερινότητες. Η πασίγνωστη πλέον, συγκριτικά με πολλές άλλες χώρες, χρονική υστέρηση 'εισόδου' (και) της Επιστήμης της Ψυχολογίας ως αυτόνομου πανεπιστημιακού κλάδου στη χώρα μας, μπορεί να σημειωθεί εδώ ως μια απλή υπενθύμιση, με το όποιο δικό της ενδιαφέρον για τον αναγνώστη.

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με το τρίπτυχο αυτό των μαθησιακών δυσκολιών, των μαθητών από ΜΟ και του δασκάλου στη σημερινή ελληνική πραγματικότητα, σε συνδυασμό με ορισμένες σκόρπιες και εντελώς αποσπασματικές βιωματικές εμπειρίες μικρού αριθμού μάχιμων δασκάλων, αναμένεται να αποτελέσουν το βασικό καμβά πάνω και μέσα στον οποίο θα επιδιωχθεί η 'ύφανση' του όλου προβληματισμού αυτής της διερευνητικής εισήγησης.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΩΣ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΙΣΤΩΣΑ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ ΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΕΝΑ ΠΙΛΟΤΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Σαρρής Δ.

Λέκτορας ειδικής αγωγής-κλινικός ψυχολόγος, Εργαστήριο Ειδικής και Θεραπευτικής Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Στην κλινική αυτή πιλοτική έρευνα διερευνάται ο διαμεσολαβητικός ρόλος του παιχνιδιού-μεταβατικού αντικείμενο (Winnicott) στη δημιουργία ενός δυνητικού χώρου (Winnicott) και μιας ζώνης εγγύτερης ανάπτυξης (Vygotsky) προκειμένου να εγκατασταθούν στο παιδί με μαθησιακές δυσκολίες οι βασικές λογικομαθηματικές έννοιες (Piaget).

Το δείγμα της έρευνάς μας αποτέλεσαν 30 παιδιά ηλικίας 5-12 ετών. Τα παιδιά αυτά παρουσίαζαν μέτριες έως σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες. Η επιλογή τους έγινε μέσα από ένα μεγαλύτερο δείγμα παιδιών τα οποία είχαν υποδειχθεί από τους εκπαιδευτικούς τους και τα αρμόδια Κέντρα Διάγνωσης Αξιολόγησης Υποστήριξης (ΚΔΑΥ) ως έχοντα μαθησιακές δυσκολίες. Η αξιολόγηση του δείγματος έγινε τόσο με την ψυχομετρική διαδικασία του τεστ WISC, όσο και με τις προβολικές δοκιμασίες Rorschach και CAT.

Ως μέθοδος έρευνας χρησιμοποιήθηκε η έρευνα δράσης (recherche action), η οποία συναρθρώνει τόσο τη συμμετοχή του δρώντος υποκειμένου (μαθητές) όσο και την ενεργή συμμετοχή του ίδιου του εκπαιδευτικού-ερευνητή.

Ειδικότερα, το δείγμα μας χωρίστηκε σε δύο ομοιογενείς ομάδες. Η πρώτη ομάδα (πειραματική) συμμετείχε σε ένα πρόγραμμα συστηματικής εξάσκησης στη συμβολική σκέψη μέσα από το παιχνίδι ρόλων, ενώ η δεύτερη ομάδα συμμετείχε ως ομάδα ελέγχου. Η ανάλυση των δεδομένων της έρευνάς μας βασίστηκε σε μία κλείδα παρατήρησης της εξέλιξης των παιδιών στη διάρκεια της εξάσκησης στο παιχνίδι ρόλων. Από την ποιοτική και ποσοτική ανάλυση των δεδομένων επιβεβαιώθηκε η αρχική μας υπόθεση ότι οι διάφορες συνιστώσες του παιχνιδιού ως μεταβατικού χώρου (Winnicott) ήτοι: γνωστικός, συναισθηματικός και κοινωνικός τομέας της προσωπικότητας, μετά το πέρας των συνεδριών, προσεγγίζουν το φαινόμενο της ζώνης εγγύτερης ανάπτυξης (Vygotsky) συμβάλλοντας στην αφομοίωση και κατάκτηση της λογικομαθηματικής σκέψης (Piaget) στα παιδιά με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες.

Λέξεις κλειδιά: παιχνίδι, εξελικτικές μαθησιακές δυσκολίες, θεραπευτική επανεκπαίδευση.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΒΙΩΜΑΤΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ ΣΕ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Καλδή Σ., Φιλιππάτου Δ.

ΠΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Στη σύγχρονη ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα το δημοτικό σχολείο διακρίνεται για τον μορφωτικό και κοινωνικοποιητικό του ρόλο για όλα τα παιδιά, χωρίς αποκλεισμούς και επιλογές, δηλαδή για αλλοδαπούς μαθητές, μαθητές με δυσκολίες μάθησης και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Επιπλέον, στο πλαίσιο των απαιτήσεων της σύγχρονης κοινωνίας το σχολείο θεωρείται αναγκαίο να παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές να αποκτήσουν ποικίλες γνωστικές, μεταγνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. δεξιότητες κριτικής και αναλυτικής σκέψης, επίλυσης προβλημάτων, συνεργασίας, αυτενεργούς μάθησης και στρατηγικών σχεδιασμού, ελέγχου, ανατροφοδότησης και διορθωτικής παρέμβασης). Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων υιοθετείται όλο και περισσότερο σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης η άντληση θεμάτων από τον πραγματικό κόσμο ως πλαίσιο για μάθηση (Project-Based Learning). Η παρούσα έρευνα αναδεικνύει τη βιωματική μάθηση διαμέσου των project λαμβάνοντας υπόψη και τους μαθητές με δυσκολίες μάθησης στις σχολικές τάξεις της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην έρευνα αυτή συμμετέχουν τέσσερα τμήματα Δ' τάξης που έχουν μαθητές με και χωρίς δυσκολίες μάθησης από δημοτικά σχολεία των περιοχών της Μαγνησίας και της Φθιώτιδας και εφαρμόστηκε project στο πλαίσιο του μαθήματος της Μελέτης Περιβάλλοντος διάρκειας περίπου επτά (7) εβδομάδων. Στα project που σχεδιάστηκαν και υλοποιήθηκαν συμμετείχαν όλοι οι μαθητές και κατά τη διεκπεραίωσή τους προβλέπονταν δραστηριότητες ανάδειξης των ατομικών αναγκών και συνεισφοράς όλων των μαθητών, στρατηγικές συνεργατικής μάθησης μεταξύ των μαθητών με και χωρίς δυσκολίες μάθησης ώστε οι μαθητές χωρίς δυσκολίες μάθησης να λειτουργήσουν υποστηρικτικά για τους μαθητές με δυσκολίες μάθησης. Επίσης, προβλέπονταν και βιωματικές δραστηριότητες που περιελάμβαναν τόσο τις προσωπικές εμπειρίες όλων των μαθητών όσο και την αναγωγή της θεωρητικής γνώσης σε βίωμα. Η μάθηση διαμέσου των project φαίνεται ότι είναι μια αποτελεσματική διδακτική μέθοδος σε σχέση με την παραδοσιακή γνωστική μάθηση, κυρίως όσον αφορά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων με σκοπό την επίλυση προβλημάτων σε καταστάσεις της πραγματικής ζωής.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΠΟ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Γουδήρας Δ.¹, Τσιόλκα Ε.²

1.Αναπλ. Καθηγητής Ψυχοπαιδαγωγικής Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

2.Μεταπτυχιακή φοιτήτρια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας

Σκοπός της έρευνας είναι να διερευνήσει τις στρατηγικές αντιμετώπισης της θυματοποίησης που χρησιμοποιούνται από μαθητές Δημοτικού και να διαπιστώσει εάν υπάρχουν διαφορές ανάλογα με το ρόλο των παιδιών στη θυματοποίηση, το φύλο, την ηλικία και την ύπαρξη Μαθησιακών Δυσκολιών (Μ.Δ.).

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 280 μαθητές Ε΄ και Στ΄ τάξης (136 κορίτσια και 144 αγόρια), εκ των οποίων οι 36 είχαν Μαθησιακές Δυσκολίες. Για την κατάταξη των μαθητών σε ρόλους αναφορικά με τη θυματοποίηση (θύτες, θύματα, θύτες-θύματα) χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο Peer Relations Questionnaire (Slee & Rigby, 1993, Rigby & Slee, 1993) και για τη διερεύνηση των στρατηγικών αντιμετώπισης της θυματοποίησης το Self-Report Coping Measure (Causey & Dubow, 1992).

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι μαθητές με ΜΔ εμπλέκονται συχνότερα στη θυματοποίηση ως θύματα και θύτες-θύματα σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους χωρίς ΜΔ, ενώ χρησιμοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό στρατηγικές αποφυγής, (αποστασιοποίησης, εσωτερίκευσης και εξωτερίκευσης). Επιπλέον, επιλέγουν στρατηγικές επίλυσης προβλήματος σε μικρότερο βαθμό σε σύγκριση με τους μαθητές χωρίς Μαθησιακές Δυσκολίες. Στο σύνολο του δείγματος οι θύτες όσο και τα θύματα και οι θύτες-θύματα διαφέρουν στην επιλογή στρατηγικών από τα παιδιά που δεν εμπλέκονται στη θυματοποίηση. Διαφορές υπάρχουν, όμως, και μεταξύ των τριών αυτών ομάδων. Βρέθηκε, επίσης, ότι τα κορίτσια σε σύγκριση με τα αγόρια χρησιμοποιούν σε μεγαλύτερο βαθμό στρατηγικές προσέγγισης (επίλυσης προβλήματος, αναζήτησης κοινωνικής υποστήριξης).

Διαπιστώθηκε, επίσης, σε ένα υποθετικό περιστατικό θυματοποίησης, ότι το φύλο και ο ρόλος των παιδιών στη θυματοποίηση επηρεάζουν την επιλογή στρατηγικών αντιμετώπισης. Επίσης, τα παιδιά με Μαθησιακές Δυσκολίες φαίνεται πως βρίσκονται σε επικινδυνότητα, αφ' ενός εξαιτίας της μεγαλύτερης συχνότητας με την οποία θυματοποιούνται και αφ' ετέρου εξαιτίας της επιλογής στρατηγικών που δεν εστιάζουν στην επίλυση της σύγκρουσης.

ΟΙ ΓΟΝΕΙΣ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΑΣΦΑΛΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΑΠΟ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Βιταλάκη Ε., Αναστασιάδης Π.
ΠΤΔΕ Πανεπιστήμιο Κρήτης

Οι τεχνολογίες επικοινωνίας και συγκεκριμένα το Διαδίκτυο είναι η νέα επανάσταση της σύγχρονης εποχής, αφού είναι τα μέσα που εξασφαλίζουν τη γνώση, την ενημέρωση, την επικοινωνία και την ψυχαγωγία. Μπορούν τα παιδιά να μάθουν να χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες επικοινωνίας ως μέσα πρόσληψης επιλεγμένης μόρφωσης και ψυχαγωγίας; Η νέα αυτή προϋπόθεση αποτελεί μια νέα κοινωνική πρόκληση για τη δυναμική της σύγχρονης οικογένειας αλλά και τους εκπαιδευτικούς.

Στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκε ο ρόλος και η επίδραση της Επανάστασης της Πληροφορίας στη δυναμική της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας μέσα από την αξιολόγηση των στάσεων και των αντιλήψεων 1370 γονέων από 36 σχολεία και των 4 Νομών της Περιφέρειας Κρήτης, εκ των οποίων τα 18 ήταν αστικά, τα 8 ημιαστικά και τα 10 αγροτικά. Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνήσει: α) τις στάσεις και τις αντιλήψεις των γονέων στις νέες ευκαιρίες των παιδιών στη σύγχρονη εποχή της Κοινωνίας της Πληροφορίας να μαθαίνουν και να ψυχαγωγούνται μέσα από τις Τ.Π.Ε. τόσο στο σπίτι όσο και στο σχολείο, β) αν οι γονείς γνωρίζουν τους πιθανούς κινδύνους που κρύβει το Διαδίκτυο και πως αξιολογούν τις αρνητικές συνέπειες του Internet στην ψυχοσωματική ανάπτυξη των παιδιών, και γ) αν οι γονείς διαθέτουν μπορούν να καθοδηγήσουν τα παιδιά τους στην παραγωγική αξιοποίηση του διαδικτύου μέσα στο σπίτι όσο και στην ασφαλή χρήση του έξω από την οικογένεια. Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης κατέδειξαν ότι αν και οι περισσότεροι γονείς δεν γνώριζαν τον τρόπο να καθοδηγήσουν τα παιδιά στην παραγωγική και ασφαλή χρήση του διαδικτύου, φάνηκαν να επιδοκιμάζουν την εισαγωγή των Τ.Π.Ε. στην εκπαιδευτική και ψυχαγωγική καθημερινότητα των παιδιών τους.

Το Διαδίκτυο είναι ένα ανοικτό, δυναμικό, ελεύθερο και αμεσοδημοκρατικό δίκτυο διασυνδεδεμένων υπολογιστών που παρέχει ένα τεράστιο πλήθος πληροφοριών και υπηρεσιών στους χρήστες του. Αυτή ακριβώς η φύση του Διαδικτύου είναι που κάνει τα παιδιά και –κυρίως– τους εφήβους από τους πλέον ένθερμους χρήστες του. Έτσι, η συζήτηση που λαμβάνει χώρα σε διεθνές επίπεδο σχετικά με την ασφάλεια των χρηστών κατά την πλοήγησή τους στο Διαδίκτυο δεν μπορεί να μη συμπεριλάβει τους ιδιαίτερους κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα παιδιά ούτε όμως και να γίνει χωρίς να ληφθούν υπόψη οι αναπτυξιακές διαστάσεις και οι ιδιομορφίες της αλληλεπίδρασης των παιδιών με ό,τι προσφέρεται στο Διαδίκτυο.

Η παρούσα εργασία μέσα από την παρουσίαση συγκεκριμένων παραδειγμάτων και εφαρμογών εστιάζει στα θέματα της σεξουαλικότητας, της επιθετικότητας, της κοινωνικοποίησης, των διαπροσωπικών και διομαδικών σχέσεων, καθώς και της ανάπτυξης της καταναλωτικής συμπεριφοράς.

Στόχοι της παρουσίασης είναι να δείξουμε πως, αν και οι περισσότεροι γνωρίζουμε και συμφωνούμε για τους κινδύνους που κρύβονται στο Διαδίκτυο, αφενός αγνοούμε εντελώς τις ιδιόμορφες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις που λαμβάνουν χώρα στον κυβερνοχώρο μεταξύ των νέων στην ηλικία χρηστών, αφετέρου ότι τα παιδιά και οι έφηβοι δεν είναι άβουλα θύματα (τα οποία πρέπει οι ενήλικοι κηδεμόνες τους να προστατεύουμε) αλλά ενεργοί συμμετέχοντες στη διαμόρφωση μια δικής τους «κυβερνο-κουλτούρας», και τέλος ότι τα αναπτυξιακά ζητήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω δεν είναι αποκλειστικότητα του Διαδικτύου, αλλά αποτελούν «συμπτώματα» της κοινωνίας μας στο σύνολό της.

Με βάση τα στοιχεία που παρουσιάζονται στο κύριο μέρος της, η παρουσίαση ολοκληρώνεται με ορισμένες υποδείξεις για ασφαλείς πρακτικές πλοήγησης των νέων στο Διαδίκτυο.

ΚΑΤΑΧΡΗΣΗ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ ΣΕ ΕΦΗΒΟΥΣ ΤΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ

Φρέσκου Α., Κωνσταντουλάκη Ε., Λουίζου Α., Τουνισσίδου Δ., Κριτσέλη Ε.,
Αγατζάν Ε., Κορμάς Γ., Τσίτσικα Α.

*Μονάδα Εφηβικής Υγείας, Β' Παιδιατρική Κλινική Πανεπιστημίου Αθηνών,
Νοσοκομείο Παίδων «Π & Α Κυριακού»*

Η ενασχόληση των εφήβων με τους υπολογιστές, τις νέες τεχνολογίες και το διαδίκτυο μπορεί να προσφέρει πολλές δυνατότητες μάθησης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας. Η υπερβολή, ωστόσο, σε οποιαδήποτε δραστηριότητα μπορεί να σκιάσει τα σημαντικά οφέλη και να δημιουργήσει προβλήματα. Μέχρι σήμερα, 22 έφηβοι με εθισμό στο Διαδίκτυο απευθύνθηκαν στη Μονάδα Εφηβικής Υγείας και παρακολουθούνται γι' αυτό.

Η εργασία παρουσιάζει μια έρευνα, κατά την οποία δόθηκε το ερωτηματολόγιο της Young για την Κατάχρηση Διαδικτύου καθώς και το ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών (Strengths and Difficulties Questionnaire) σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 1021 μαθητών Γ' Γυμνασίου και Α' Λυκείου σε σχολεία της Αττικής (Μ.Ο. ηλικίας: 14.9 έτη). Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έγινε με το στατιστικό πακέτο SPSS.

Σύμφωνα με το ερωτηματολόγιο Young, 1% από τους εφήβους του δείγματος είχαν εθιστεί στην χρήση διαδικτύου, ενώ 18,2% παρουσίαζαν περιοδικά ή συχνά προβλήματα σχετικά με την κατάχρηση διαδικτύου (κατάσταση πριν τον εθισμό). Τα αγόρια χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο σημαντικά περισσότερο από τα κορίτσια ($p<0.05$), και ο πιο συχνός λόγος χρήσης του διαδικτύου ήταν τα διάφορα παιχνίδια ($p<0.05$). Χρήση του διαδικτύου για περισσότερες από 10 ώρες εβδομαδιαίως έχει συσχετισθεί με μεγαλύτερη πιθανότητα υπερβολής και των επακόλουθων προβλημάτων. Η ενασχόληση με το διαδίκτυο στο πλαίσιο του σχολείου αποδεικνύεται προστατευτικός παράγοντας έναντι της ανάπτυξης προβληματικής χρήσης. Επίσης, 4.2% του δείγματος είχαν δεχτεί απειλές μέσω διαδικτύου (cyber bullying victims).

Υπήρξε θετική συσχέτιση της χρήσης διαδικτύου και της διάσπασης προσοχής-υπερκινητικότητας, σύμφωνα με την κατάταξη στο SDQ ($p<0.01$). Θετικές συσχετίσεις παρατηρήθηκαν και μεταξύ χρήσης διαδικτύου και παραβατικότητας ($p<0.05$), καθώς και ανάπτυξης δυσλειτουργικών σχέσεων με τους συνομηλίκους ($p<0.05$).

Συμπερασματικά, η χρήση του διαδικτύου είναι δημοφιλής στους Έλληνες εφήβους και ενδέχεται να οδηγήσει σε σημαντικά ψυχοκοινωνικά προβλήματα, όταν υπάρχει υπερβολή.

**ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΚΑΤΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ
ΚΑΙ Η ΕΝΑΣΧΟΛΗΣΗ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ**

Ιωαννίδου Α., Βορριά Π.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η διαγενεαλογική μεταβίβαση των γονεϊκών πρακτικών αποτελεί ένα πεδίο το οποίο συγκεντρώνει σημαντικό μέρος ερευνητικού ενδιαφέροντος. Υπάρχουν δύο δημοφιλή μοντέλα αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο οι εμπειρίες από την οικογένεια καταγωγής επηρεάζουν την ενασχόληση του πατέρα με το παιδί του, η υπόθεση προτύπου και η υπόθεση αναπλήρωσης. Σύμφωνα με την υπόθεση προτύπου, η θετική σχέση του πατέρα με τον πατέρα του κατά την παιδική ηλικία σχετίζεται με υψηλότερα επίπεδα ενασχόλησης του ιδίου με τα παιδιά του. Αντίθετα, σύμφωνα με την υπόθεση αναπλήρωσης, η έλλειψη στοργικών σχέσεων μεταξύ του πατέρα του και του ιδίου σχετίζεται με μεγαλύτερη ενασχόληση του πατέρα με τα δικά του παιδιά.

Στην παρούσα έρευνα εξετάζονται οι σχέσεις στην οικογένεια καταγωγής του πατέρα και το επίπεδο της ενασχόλησης του ιδίου με τα μέσης παιδικής ηλικίας παιδιά του. Στην έρευνα συμμετείχαν 170 πατέρες ηλικίας 31-61 ετών οι οποίοι συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια αυτο-αναφοράς. Για τη διερεύνηση των προβλεπτικών παραγόντων έγινε πολλαπλή παλινδρόμηση κατά βήμα. Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι το επίπεδο της ενασχόλησης του πατέρα προβλέπεται από τις σχέσεις στην οικογένεια καταγωγής. Μάλιστα, καταδεικνύεται ότι ο πατέρας ο οποίος δεν ήταν ικανοποιημένος από τη σχέση του με τους γονείς του ασχολείται περισσότερο με το παιδί του. Επίσης, βρέθηκε ότι η σχέση των γονέων του πατέρα μεταξύ τους αποτελεί τον ισχυρότερο παράγοντα πρόβλεψης της ενασχόλησής του με το παιδί σε σύγκριση με τη σχέση του με την μητέρα του και τον πατέρα του. Τα δεδομένα υποστηρίζουν την υπόθεση αναπλήρωσης. Επίσης, επισημαίνεται η αναγκαιότητα διερεύνησης σε βάθος του συνόλου των σχέσεων στην οικογένεια καταγωγής αναφορικά με τη μελέτη της πατρότητας, καθώς εξετάζονται ταυτόχρονα τόσο η σχέση με τη μητέρα της οικογένειας καταγωγής όσο και η σχέση μεταξύ των γονέων στην πατρική οικογένεια.

Βασικοί όροι: *Πατέρας, Σχέσεις με την οικογένεια καταγωγής, Υπόθεση προτύπου, Υπόθεση αναπλήρωσης, Ενασχόληση.*

Η ΘΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΑΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΑΠΟΠΕΙΡΕΣ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑΣ ΣΕ ΕΦΗΒΟΥΣ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥΣ ΣΕ ΑΝΑΜΟΡΦΩΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣΚυριακίδης Σ.*Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Εκπαιδευτικής & Κοινωνικής Πολιτικής*

Σκοπός της παρουσίασης είναι η καταγραφή του ποσοστού στις απόπειρες αυτοκτονιών των έγκλειστων εφήβων και η σύγκρισή του με τα αντίστοιχα ποσοστά εφήβων του γενικότερου πληθυσμού αλλά και η πρόβλεψη στις απόπειρες αυτοκτονιών εφήβων έγκλειστων σε αναμορφωτικές δομές από διάφορους ψυχοκοινωνικούς παράγοντες που έχουν βρεθεί να συσχετίζονται με απόπειρες αυτοκτονιών εφήβων στο γενικότερο πληθυσμό. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην εμπειρία θυματοποίησης των εφήβων στην αναμορφωτική δομή και ο ρόλος της ως ισχυρού προβλεπτικού παράγοντα στις απόπειρες αυτοκτονιών από τους έγκλειστους εφήβους. Για την εξέταση των παραπάνω θεμάτων εφαρμόστηκε η συναφειακή έρευνα όπου χρησιμοποιήθηκε δομημένη συνέντευξη στην οποία συμμετείχαν εκατό πενήντα δύο τυχαία επιλεγμένοι έγκλειστοι παραβατικοί έφηβοι από την μεγαλύτερη αναμορφωτική δομή για εφήβους και νέους της Σκωτίας. Βρέθηκε ότι το ποσοστό των αποπειρών αυτοκτονιών των εφήβων στην αναμορφωτική δομή ήταν σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με την αντίστοιχη ηλικιακή ομάδα του γενικότερου πληθυσμού. Συνολικά το 53% των αποπειρών αυτοκτονιών μπορούσε να προβλεφθεί από τους εξής παράγοντες: η επαφή με τον ειδικό της ψυχικής υγείας πριν τον εγκλεισμό, το να είναι κανείς βίαιος παραβάτης και τρίτον, η εμπειρία θυματοποίησης στη διάρκεια του εγκλεισμού. Βρέθηκε ότι όσοι είχαν θυματοποιηθεί στην διάρκεια του εκλεισμού τους στην αναμορφωτική δομή είχαν 9.22 περισσότερες πιθανότητες να έχουν κάνει απόπειρα αυτοκτονίας. Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν την ανάγκη εφαρμογής συνολικών προγραμμάτων παρέμβασης με στόχο τη μείωση της θυματοποίησης στις αναμορφωτικές δομές για νέους.

ΕΦΗΒΙΚΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑ: ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΡΟΘΕΣΗ ΧΡΗΣΗΣ ΑΝΤΙΣΥΛΛΗΨΗΣ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

Μπαρμπαγιάννη Ε.*, Αναγνωστόπουλος Φ.**

Πάντειο Πανεπιστήμιο

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί να εμβαθύνει στο θέμα της εφηβικής σεξουαλικότητας μέσα από τη συμπεριφορά χρήσης αντισύλληψης, συγκεκριμένα προφυλακτικού, διερευνώντας τους ψυχοκοινωνικούς παράγοντες οι οποίοι επιδρούν στην εν λόγω συμπεριφορά. Σκιαγραφούνται τα θέματα της εγκυμοσύνης και των αφροδίστιων νοσημάτων στην εφηβεία. Περαιτέρω, εξετάστηκε ερευνητικά η πρόθεση χρήσης προφυλακτικού σε εφήβους ηλικίας 15-18 ετών ($N=378$). Χρησιμοποιήθηκε ως πλαίσιο μελέτης η Θεωρία Προσχεδιασμένης Συμπεριφοράς (Ajzen, 1991), σύμφωνα με την οποία η στάση, τα υποκειμενικά πρότυπα και ο αντιλαμβανόμενος έλεγχος συμπεριφοράς σχετίζονται και προβλέπουν την πρόθεση χρήσης προφυλακτικού. Η διάσταση της αυτοαποτελεσματικότητας επιπλέον θεωρείται ότι ασκεί επίδραση στην πρόθεση. Για τους σκοπούς της έρευνας πραγματοποιήθηκε σειρά πιλοτικών ερευνών και κατασκευάστηκε ερωτηματολόγιο μελέτης της πρόθεσης χρήσης προφυλακτικού. Τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων επιβεβαίωσαν τη στατιστικά σημαντική προβλεπτική ισχύ της αυτοαποτελεσματικότητας, του βαθμού ελέγχου, του βαθμού ενημέρωσης και των προτύπων συμπεριφοράς στην εφηβική πρόθεση χρήσης προφυλακτικού. Τα ευρήματα σχολιάζονται στην προοπτική σχεδιασμού προγραμμάτων παρέμβασης, πρόληψης και αγωγής υγείας σε νέους εφηβικής ηλικίας.

Λέξεις Κλειδιά: Εφηβεία, εφηβική εγκυμοσύνη, αφροδίσια νοσήματα, χρήση προφυλακτικού, αυτοαποτελεσματικότητα, πρόθεση συμπεριφοράς

**ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΙΝΔΥΝΟ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ ΕΠΙΛΟΧΕΙΑΣ ΚΑΤΑΘΛΙΨΗΣ
ΣΕ ΑΝΤΡΕΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ**

Σταματίου Ε., Παπαληγούρα Ζ.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Το ποσοστό εμφάνισης επιλόχειας κατάθλιψης στις μητέρες κατά τον πρώτο χρόνο μετά τον τοκετό υπολογίζεται μεταξύ 10–15% στις λεγόμενες Δυτικές χώρες. Αποτελεί δε το αντικείμενο πολλών ερευνών διεθνώς, σε αντίθεση με την πατρική επιλόχεια κατάθλιψη, το ποσοστό της οποίας εκτιμάται μεταξύ 1,2–25,5%. Στην Ελλάδα υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία, μόνο για τον γυναικείο πληθυσμό, με ποσοστά που κυμαίνονται μεταξύ 12,4–32,4%. Η επιλόχεια κατάθλιψη έχει σοβαρές συνέπειες στο σύνολο της οικογένειας αλλά και τη γνωστική, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη του βρέφους. Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί α) το επίπεδο καταθλιπτικών συμπτωμάτων μητέρων και πατέρων σε ένα ελληνικό δείγμα κατά την πρώτη εβδομάδα μετά τον τοκετό και β) ο κίνδυνος εμφάνισης επιλόχειας κατάθλιψης εξετάζοντας μια σειρά παραγόντων, όπως η ποιότητα της συντροφικής σχέσης, η αντιλαμβανόμενη κοινωνική στήριξη, το ατομικό και οικογενειακό ιστορικό των γονέων και η ύπαρξη πρόσφατων στρεσογόνων γεγονότων ζωής.

Με τυχαία δειγματοληψία επιλέχθηκαν 98 Ελληνίδες μητέρες, ηλικίας 17–43 ετών ($M=29,5$, $SD=5,42$), ενώ σε 41 περιπτώσεις συμμετείχαν και οι Έλληνες σύντροφοί τους, ηλικίας 21–47 ετών ($M=32,34$, $SD=5,87$). Τα εργαλεία που χορηγήθηκαν στους γονείς την πρώτη εβδομάδα μετά τον τοκετό είναι: η Κλίμακα Επιλόχειας Κατάθλιψης του Εδιμβούργου (Edinburgh Postnatal Depression Scale, EPDS), η Κλίμακα Δυαδικής Προσαρμογής (Dyadic Adjustment Scale, DAS) καθώς και 2 τμήματα του Postpartum Depression Predictors Inventory-Revised (PDPI-R) για θέματα κοινωνικής στήριξης και πρόσφατων στρεσογόνων γεγονότων ζωής.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το 44,9% των γυναικών και το 12,2% των αντρών διέτρεχαν υψηλό κίνδυνο εμφάνισης επιλόχειας κατάθλιψης. Διαφαίνονται, επίσης, κάποιες ομοιότητες στις συσχετίσεις και τους παράγοντες κινδύνου για άντρες και γυναίκες.

Συμπερασματικά, αναδεικνύεται η ανάγκη υιοθέτησης μιας οικογενειακής προσέγγισης όταν ερευνάται η επιλόχεια κατάθλιψη, της οποίας ο επιπολασμός εμφανίζεται υψηλός, ενώ κρίνεται επιτακτικός ο σχεδιασμός κατάλληλης πρόληψης και θεραπείας για την προστασία των γονέων και των βρεφών τους.

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΚΑΠΝΙΣΜΑ ΣΤΗΝ ΕΦΗΒΕΙΑ: ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΚΥΠΡΙΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΛΥΚΕΙΟΥ

Καρεκλά Μ., Καψού Μ., Κωνσταντίνου Μ., Συμεού Α., Τσαγκάρη Χ.
Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Το κάπνισμα ανάμεσα στους Κύπριους μαθητές φαίνεται να έχει ανησυχητικές διαστάσεις, όμως οι λόγοι που ωθούν τους νέους να καπνίζουν δεν έχει μελετηθεί επαρκώς (Καρεκλά και συν., 2007). Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να μελετήσει την επίδραση των σχετικών στάσεων και των συμπεριφορών στο περιβάλλον, κυρίως στην οικογένεια, στο κάπνισμα ανάμεσα σε έφηβους, και να εξετάσει κατά πόσον οι επιρροές αυτές διαφοροποιούνται ανάλογα με την ηλικία των μαθητών. Τυχαίο δείγμα 1085 μαθητών γυμνασίου (564 κορίτσια, Μέση ηλικία=13,5) και 772 μαθητών λυκείου (389 κορίτσια, Μέση ηλικία=16,3) συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια που συμπεριελάμβαναν ερωτήσεις για τις στάσεις και τις συμπεριφορές τους σχετικά με το κάπνισμα, την έκθεσή τους σε κάπνισμα στο περιβάλλον, τις στάσεις των γονιών τους σχετικά με το κάπνισμα, καθώς επίσης και αν οι γονείς ή άλλα άτομα στο περιβάλλον τους, τους έχουν μιλήσει σχετικά με τις συνέπειες του καπνίσματος. Τόσο στο γυμνάσιο, όσο και στο λύκειο, τα παιδιά που κάπνιζαν ανέφεραν σε σημαντικά μεγαλύτερη συχνότητα ότι το κάπνισμα στο σπίτι επιτρέπεται χωρίς περιορισμούς, ότι έχουν γονείς που καπνίζουν, ότι είναι εύκολο να βρουν τσιγάρα στο σπίτι, και ότι βρίσκονται συχνά με συγγενείς ή φίλους που καπνίζουν. Διαφοροποίηση στους παράγοντες που συνδέονται με το κάπνισμα ανάμεσα στους μαθητές γυμνασίου και λυκείου παρατηρήθηκε σε σχέση με το φύλο, καθώς συχνότερα ποσοστά καπνιστών ανάμεσα στα αγόρια από ότι στα κορίτσια εμφανίζονται στο λύκειο, όχι όμως στο γυμνάσιο. Η διαφορά ανάμεσα στους καπνιστές με τους μη καπνιστές στο αν τους μίλησαν οι γονείς για τους κινδύνους του καπνίσματος παύει να είναι σημαντική στο λύκειο, όμως στο λύκειο, οι μη καπνιστές θεωρούν ότι έχουν διδαχτεί αποτελεσματικούς τρόπους να πουν όχι σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι οι καπνιστές. Περαιτέρω διερεύνηση χρησιμοποιώντας διαχρονική μεθοδολογία θα συνεισφέρει σε καλύτερη κατανόηση των εξελικτικών παραγόντων που πιθανόν να εμπλέκονται στις διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις επιδράσεις στις διάφορες ηλικίες.

ΔΙΑΤΡΟΦΙΚΕΣ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ, ΑΥΤΟΠΕΠΟΙΘΗΣΗ ΚΑΙ ΔΕΙΚΤΗΣ ΜΑΖΑΣ ΣΩΜΑΤΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ

Καλύβα Ε., Παπαθανασίου Α.

Τμήμα Ψυχολογίας, City College, Θεσσαλονίκη

Σκοπός: Πολλά παιδιά και έφηβοι εκδηλώνουν διαταραχές πρόσληψης της τροφής που συνδέονται με την αυτοπεποίθησή τους και τα πρότυπα που προβάλλονται από τα Μ.Μ.Ε. Εξίσου υψηλό είναι και το ποσοστό των παιδιών και των εφήβων στη χώρα μας που πάσχουν από παχυσαρκία με σημαντικές επιπτώσεις στην υγεία τους. Στόχος της συγκεκριμένης μελέτης είναι η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο οι διατροφικές συνήθειες των παιδιών και των εφήβων επηρεάζονται από το φύλο, την ηλικία, την αυτοπεποίθησή τους και το δείκτη μάζας σώματος.

Μέθοδοι: Στην έρευνα συμμετείχαν 320 παιδιά ηλικίας 10-18 ετών (120 δημοτικού, 120 γυμνασίου και 120 λυκείου), μισά αγόρια και μισά κορίτσια, τα οποία κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο για διατροφικές συνήθειες και ένα για την αυτοπεποίθηση. Έδωσαν επίσης πληροφορίες για το ύψος και το βάρος τους με βάση τις οποίες υπολογίστηκε ο δείκτης μάζας σώματος κάθε παιδιού.

Αποτελέσματα: Η ανάλυση έδειξε ότι οι διατροφικές συνήθειες των παιδιών και των εφήβων επηρεάζονται από το φύλο, την ηλικία, την αυτοπεποίθησή τους και το δείκτη μάζας σώματος. Συζήτηση: Τα ευρήματα θα συζητηθούν αναφορικά με τη δημιουργία ενός προγράμματος επιμόρφωσης των παιδιών και των εφήβων για τις ενδεδειγμένες διατροφικές συνήθειες και την πρόληψη της παχυσαρκίας ή των διαταραχών πρόσληψης της τροφής.

Στόχος. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των αυθόρμητων ιδεών και αναπαραστάσεων μαθητών Δημοτικού για την Ευρώπη.

Θεωρητικό υπόβαθρο. Οι νοητικές αναπαραστάσεις των μαθητών για την Ευρώπη εντάσσονται στο ευρύτερο ενδιαφέρον της αναπτυξιακής ψυχολογίας για την ανάπτυξη των αναπαραστάσεων του φυσικού κόσμου. Η Ευρώπη είναι μια γεωγραφική και πολιτική οντότητα πέρα και πάνω από την προσωπική εμπειρία των μαθητών. Η ακριβής αναπαράσταση της Ευρώπης απαιτεί, όχι μόνο πληροφορίες που παρέχει το σχολείο, αλλά και τις ικανότητες αντίληψης της σχέσης μέρους – όλου («η Ελλάδα είναι μέρος της Ευρώπης») και κατηγοριοποίησης σε περισσότερα από ένα επίπεδα («είμαι και Έλληνας και Ευρωπαίος»).

Μέθοδος. Διακόσιοι πέντε μαθητές και μαθήτριες των έξι τάξεων του Δημοτικού απάντησαν, υπό μορφή συνέντευξης, στις ερωτήσεις «Είσαι Έλληνας/Ελληνίδα; Γιατί;» και «Είσαι και Ευρωπαίος/Ευρωπαία; Γιατί;».

Αποτελέσματα. Σχεδόν όλοι οι συμμετέχοντες αναγνώρισαν ότι είναι Έλληνες (99,0%). Η τάξη φοίτησης σχετίζεται με το αν οι συμμετέχοντες αναγνωρίζουν ότι είναι και Ευρωπαίοι. Θετικά απάντησαν σε αυτή την ερώτηση το 5,3% των μαθητών Α' Δημοτικού, το 26,9% των μαθητών Β' Δημοτικού, το 46,4% των μαθητών Γ' Δημοτικού, το 58,8% των μαθητών Δ' Δημοτικού, το 78,0% των μαθητών Ε' Δημοτικού, και το 89,6% των μαθητών ΣΤ' Δημοτικού. Οι δημοφιλέστεροι λόγοι για τους οποίους οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι δεν είναι Ευρωπαίοι αναφέρονται στον τόπο γέννησης και στον τόπο κατοικίας. Από την άλλη, ο δημοφιλέστερος λόγος για τον οποίο οι συμμετέχοντες λένε ότι είναι και Ευρωπαίοι είναι ότι η Ελλάδα είναι μέρος της Ευρώπης.

Συζήτηση. Οι διαφορές των απαντήσεων ως προς την τάξη φοίτησης δείχνουν ότι η αντίληψη του κόσμου πέραν την προσωπικής εμπειρίας του παιδιού σχετίζεται με τη γνωστική του ανάπτυξη. Το εύρημα αυτό είναι σημαντικό όχι μόνο για την αναπτυξιακή ψυχολογία, αλλά και για την εκπαιδευτική πράξη.

**ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ
ΚΑΙ ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ ΜΕ ΑΛΛΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
(THEORY OF MIND IN YOUNG CHILDREN AND CORRELATES)**

Papaleontiou – Louca E., Kyroy- Thoma N.

European University Cyprus

Σκοπός:

Συγκεκριμένα, η έρευνα αυτή στοχεύει να εξετάσει:

1) Κατά πόσο η ικανότητα των μικρών παιδιών να κατανοούν τον τρόπο σκέψης του ανθρώπινου μυαλού (Θεωρία του Νου) είναι παράγοντας προβλεπτικός της μετέπειτα επιτυχίας τους στο σχολείο.

2) Διερεύνηση των παραγόντων που συσχετίζονται με τη θεωρία του Νου' στα μικρά παιδιά: π.χ. αριθμός αδελφών, γλωσσική και μη γλωσσική νοημοσύνη, κτλ.

Η έρευνα συμπεριλαμβάνει 100 παιδιά προσχολικής ηλικίας από διαφορετικό κοινωνικοοικονομικό και πολιτιστικό περιβάλλον τα οποία θα 'παρακολουθήσει' και αργότερα στο δημοτικό σχολείο.

Η ικανότητα ανάπτυξης της 'Θεωρίας του Νου' θα εξεταστεί με 3-4 χαρακτηριστικές εναλλαγές του False- Belief και η επίδοση των παιδιών στο σχολείο θα εξαχθεί από τους γραμματικούς χαρακτηρισμούς (Α, Β, Γ, κτλ.) που αναγράφονται στο σχολικό μητρώο.

Μεθοδολογία:

Διάγνωση λεκτικής νοημοσύνης:

α) Τεστ αναγνώρισης και Ονομασίας Αντικειμένων σε εικόνες (Επιλογή από τη συλλογή Μ' Μάνιου- Βακαλάκη, φ/δι Γ. Πήττα, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης..

β) Μέσο μήκος πρότασης (Mean Length of Utterance) που χρησιμοποιεί το παιδί, με την μαγνητοφωνημένη ομιλία του που καταμετρείται στη συνέχεια.

γ) Γίνονται επίσης συσχετίσεις της γλωσσικής ικανότητας των παιδιών και του αριθμού των κοινωνικών τους επαφών, τόσο μέσα στην οικογένεια όσο και ευρύτερα.

Διάγνωση μη λεκτικής νοημοσύνης.

Από το τεστ νοημοσύνης W.P.P.S.I. χρησιμοποιείται η υποκλίμακα «Συμπλήρωση εικόνων» και «Γεωμετρικά σχήματα».

Καταμέτρηση λειτουργιών θεωρίας του νου

α) Καταμέτρηση των λειτουργιών της «Θεωρίας του Νου» με 4 εναλλακτικές μορφές του Γνωστού False Belief Test:

α 1+2) The unexpected Transfer Test (με εικόνα και με αντικείμενα)

β) The Deceptive Content test

γ) The Appearance- Reality Test

β) Ερώτηση εγωκεντρισμού

Αποτελέσματα

Έχει μόλις ολοκληρωθεί η συλλογή δεδομένων και ξεκινάμε την ανάλυσή τους.

Αναμένουμε να έχουμε ολοκληρώσει την ανάλυση αυτή μέχρι τον Απρίλιο - Μάιο, οπότε θα συζητηθούν τα ευρήματα και θα συσχετιστούν με παρόμοιες έρευνες.

Καθώς η έρευνά μας είναι και μακροπρόθεσμη, το δεύτερο μέρος της συσχέτισης των ευρημάτων με τη μελλοντική ακαδημαϊκή επίδοση αναμένεται να ολοκληρωθεί σε 3-4 περίπου χρόνια, όταν τα παιδιά του δείγματός μας θα πάνε στο δημοτικό.

ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΓΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ-ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ

Ρήγα Α.-Β. , Γιαννακοπούλου Β.

1.Καθηγήτρια Κοινωνικής Κλινικής Ψυχολογίας

2.Τμήμα Ψυχολογίας-Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η επαγγελματική διαπαιδαγώγηση αποτελεί μια αναπτυξιακή διαδικασία που ακολουθεί τα στάδια ανάπτυξης της προσωπικότητας του ατόμου. Στο νηπιαγωγείο το παιδί μπορεί να παίζει με τη φαντασία του διάφορα επαγγέλματα με τη βοήθεια του/της νηπιαγωγού.

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζονται αποτελέσματα μελέτης περιπτώσεων για την επαγγελματική διαπαιδαγώγηση παιδιών προσχολικής ηλικίας 4-6 ετών που φοιτούν σε νηπιαγωγεία της περιφέρειας (Ρέθυμνο).

Σχετικά με την επαγγελματική διαπαιδαγώγηση στο νηπιαγωγείο προκειμένου να αναπτυχθούν στο παιδί οι αισθήσεις, οι δεξιότητες και τα ενδιαφέροντα, επιλέχθηκε ένα ερωτηματολόγιο με εικονογράφηση που αναφέρεται σε διάφορα επαγγέλματα.

Στα συμπεράσματα της μελέτης εμφανίζονται ότι τα παιδιά επηρεάζονται από εξωτερικούς παράγοντες στις επαγγελματικές τους προτιμήσεις. Αυτοί είναι η οικογένεια και άλλα πρότυπα (στο χώρο που κινείται το παιδί, λ.χ. ο παιδίατρος, η κομμώτρια, η νηπιαγωγός, η πρότυπα παρμένα από τα ΜΜΕ). Το παιδί μπορεί να επηρεαστεί από το επάγγελμα του μπαμπά ή της μαμάς και να «επιθυμεί» να το ακολουθήσει, δηλαδή το παιδί ενισχύεται από τα γονεϊκά πρότυπα και τις γονεϊκές προσδοκίες. Επίσης, συχνά, επηρεάζεται από τα πρότυπα που παρακολουθεί στα ΜΜΕ θέλοντας να «μοιάσει» στους ήρωές του.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης, τα παιδιά εμφανίζουν λόγω της «ανωριμότητας και της ευπλαστότητας στο χαρακτήρα τους» να αλλάζουν με μεγάλη συχνότητα τις επαγγελματικές τους προτιμήσεις. Με τη βοήθεια των δοκιμασιών της επαγγελματικής διαπαιδαγώγησης όμως μπορούν να γνωρίσουν τον εαυτό τους, τις προτιμήσεις τους και τις κλίσεις που έχουν ως προς τα επαγγελματικά.

ΕΚΜΑΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑΣ (ΠΟΛΥΤΟΝΙΚΟ) ΚΑΙ ΨΥΧΟΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τσέγκος Ι.Κ., Βεκιάρη Δ., Παπαδάκης Θ., Τερλίδου Χ.

Ανοικτό Ψυχοθεραπευτικό Κέντρο, Ίνστιτούτο Διαγνωστικής Ψυχολογίας

Παρουσιάζονται τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς πιλοτικῆς διαχρονικῆς ἔρευνας πεδίου, κατὰ τὴν ὁποία παρακολουθήθηκε, ἐπὶ 4 ἔτη, μέσω ψυχομετρικῶν μεθόδων (WISC-III καὶ «ΑΘΗΝΑ» Τέστ), ἡ ψυχοεκπαιδευτικὴ ἐξέλιξη δύο διαφορικῶν, ὡς πρὸς τὴν ἐκμάθηση τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν - ἱστορικῆς ὀρθογραφίας, ὁμάδων παιδιῶν, ἡλικίας 6-9 ἐτῶν.

Ἡ στατιστικὴ ἐπεξεργασία τῶν ἀποτελεσμάτων, τριῶν διαδοχικῶν μετρήσεων (πρὶν τὴν ἔναρξη τῆς ἐκμάθησης, ἓνα ἔτος μετὰ καὶ μετὰ τέσσερα ἔτη), ἔδειξαν ὅτι οἱ δύο ὁμάδες («ἀρχαῖοι», «μονοτονικοί») ἐξελίσσονται διαφοροποιούμενες (διαφοροποιοῦνται, στατιστικῶς σημαντικά, μεταξύ τους) σὲ ὁρισμένες ἱκανότητες καὶ λειτουργίες: ἡ σύγκριση τῆς πρώτης μέτρησιν μετὰ τὴν δευτέρη μέτρηση γιὰ τὴν κάθε ὁμάδα ξεχωριστά, μέσω τῆς ἐφαρμογῆς τῆς στατιστικῆς μεθόδου t-test κατὰ ζεύγη ἀνέδειξε στατιστικῶς σημαντικὴς διαφορὲς σὲ ὀπτικοαντιληπτικούς παράγοντες γιὰ τὴν ὁμάδα τῶν «ἀρχαίων» □ ἐνῶ ἡ σύγκριση τῆς δευτέρας μέτρησιν μετὰ τὴν τρίτη καὶ αὐτῆς μέτρησιν μετὰ τὴν πρώτη, κατόπιν ἐφαρμογῆς τῶν στατιστικῶν μεθόδων t-test κατὰ ζεύγη καὶ ἐπαναλαμβανομένων μετρήσεων, ἀνέδειξαν ἄνοδο τῆς ὁμάδας τῶν «ἀρχαίων» στὴ Λεκτικὴ νοημοσύνη (πηλίκιο Λεκτικῆς νοημοσύνης, Ὁμοιότητες) καὶ σὲ μία Ὀπτικοαντιληπτικὴ (Κώδικας), ἀλλὰ καὶ, παράλληλα, πτώσεις στὴν ὁμάδα τῶν «μονοτονικῶν» στὴ Γενικὴ καὶ Λεκτικὴ νοημοσύνη. Ἐπίσης, κατόπιν ἐφαρμογῆς τῆς μεθόδου πολλαπλῆς γραμμικῆς παλινδρόμησης, διαπιστώθηκε ὅτι, ἡ ἄνοδος στίς Ὁμοιότητες (ἀφαιρετικὴ σκέψη) καὶ στὸ πηλίκιο Λεκτικῆς νοημοσύνης (λεκτικὴ ἱκανότητα χειρισμοῦ συμβόλων καὶ ἐννοιῶν) ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκμάθηση τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ ὄχι ἀπὸ ἄλλες μεταβλητὲς ποὺ ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν, ὅπως ξένες γλῶσσες, μορφωτικὸ ἐπίπεδο τοῦ πατέρα κ.λ.π.

Συζητῶνται τὰ ἀποτελέσματα ὑπὸ τὸ φῶς σύγχρονων ἐρευνῶν.

**ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΑΠΟ ΑΛΛΟΔΑΠΟΥΣ
ΜΑΘΗΤΕΣ-ΤΡΙΕΣ ΜΕ ΧΑΜΗΛΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΥ: ΠΑΡΟΥΣΙΑ
ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ «MATTHEW»**

Σιδερίδης Γ.¹, Σίμος Π.¹, Μουζάκη Α.¹, Πρωτόπαπας Α.²

Πανεπιστήμιο Κρήτης¹

Ινστιτούτο Επεξεργασίας Λόγου²

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξεταστεί η παρουσία του φαινομένου «Μάθιου» (Stanovich, 1986: οι φτωχοί γίνονται φτωχότεροι και οι πλούσιοι πλουσιότεροι...) σε αλλοδαπούς μαθητές και μαθήτριες με και χωρίς χαμηλή γλωσσική ικανότητα αναφορικά με την αναγνωστική τους κατανόηση. Τετρακόσιοι ενενήντα τρεις μαθητές και μαθήτριες που φοιτούσαν σε τάξεις δημοτικού (Δευτέρα έως και Τετάρτη) αξιολογήθηκαν σε μια σειρά από μετρήσεις γλώσσας και ικανοτήτων σε έξι διαφορετικές χρονικές στιγμές που διήρκησαν 3 χρόνια. Υπήρχαν 50 αλλοδαποί μαθητές-τριες και 443 γηγενείς. Χρησιμοποιώντας πολύ-επίπεδα διαχρονικά μοντέλα με τη χρήση του HLM 6,1 τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι αλλοδαποί μαθητές (α) δεν είχαν μικρότερη, διαχρονικά, πρόοδο στην αναγνωστική κατανόηση (απουσία του φαινομένου Μάθιου), αλλά, (β) όταν είχαν χαμηλή ικανότητα λεξιλογίου ξεκινούσαν από σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα αναγνωστικής κατανόησης, σε σχέση με τους γηγενείς μαθητές, και δεν κατάφεραν να καλύψουν το χαμένο έδαφος στο διάστημα των τριών χρόνων. Αυτό το εύρημα δείχνει την παρουσία του φαινομένου «Μάθιου» αφού οι αλλοδαποί μαθητές αδυνατούν να ξεπεράσουν το αρχικό μειονέκτημα της δεύτερης γλώσσας. Το παραπάνω εύρημα προτείνει την ύπαρξη και εφαρμογή παρεμβατικών προγραμμάτων για την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας από αλλοδαπούς μαθητές-τριες.

**Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΦΩΝΗΤΙΚΗΣ ΝΟΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΠΡΟΛΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΩΤΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ:
ΜΙΑ ΜΙΚΡΟΓΕΝΕΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ***

Καρούσου Α., Κατή Δ., Σταμπουλιάδου Χρ.

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Η επικοινωνία προθέσεων με φωνητικά μέσα αναδύεται, κατά κοινή αποδοχή, τον ένατο συνήθως μήνα της ζωής, ενώ νωρίτερα οι φωνοποιήσεις του βρέφους νοηματοδοτούνται αρχικά μόνο από τους άλλους. Διαφωνίες εκφράζονται ωστόσο σχετικά με το πώς συντελείται η μετάβαση από τα πρώτα ακούσια νοήματα στις προθέσεις της προλεκτικής και αργότερα της λεκτικής επικοινωνίας. Παρά τη συμβολή ποικίλων ερευνών (κυρίως ημερολόγια περίπτωσης και αναφορές γονιών), συστηματικά δεδομένα φυσικής επικοινωνίας από μια τόσο πρώιμη περίοδο παραμένουν ανεπαρκή. Επιπλέον, τα ευρήματα είναι ασαφή, ίσως κυρίως γιατί είναι δύσκολο να περιγραφούν νοήματα που δεν είναι πάντα εκούσια και γλωσσικά σχηματοποιημένα. Παρουσιάζουμε εδώ μια μικρογενετική μελέτη του πώς εξελίσσεται η φωνητική νοηματοδότηση σε δύο ελληνόφωνα παιδιά που βιντεοσκοπήθηκαν ανά εβδομάδα από τους 8 έως τους 24 μήνες. Εστιάζουμε ειδικότερα σε τρεις ευρείες κατηγορίες νοημάτων, που αναγνωρίζονται σε όλες τις προηγούμενες έρευνες και αφορούν την πλειονότητα των σχεδόν 15,000 εκφωνημάτων που αναλύσαμε: έκφραση συναισθήματος (αρνητικού ή θετικού), πρωτοπροστακτικό εκφώνημα (στο οποίο ζητείται κάτι), πρωτοδηλωτικό εκφώνημα (στο οποίο σχολιάζεται κάτι). Η κωδικοποίηση (με συμφωνία κριτών 81,7%) ανέδειξε κοινές τάσεις στην ανάπτυξη των δύο παιδιών, παρά κάποιες ατομικές διαφορές στο ρυθμό της. Ειδικότερα, ενώ πριν τους 10 μήνες εκδηλώνεται κυρίως αυθόρμητη συναισθηματική αντίδραση απέναντι στα βιώματα, σύντομα το ένα τρίτο των εκφωνημάτων καθίστανται πρωτοπροστακτικά (κυρίως αιτήματα για αντικείμενα), ενώ έπονται λίγα μόνο αρχικά «πρωτοδηλωτικά» (κυρίως λέξεις που ονομάζουν πράγματα). Με το χρόνο όμως, περιορίζεται σημαντικά η έκφραση συναισθημάτων και λιγότερο τα αιτήματα, ενώ στους 24 μήνες τα πρωτοδηλωτικά εκφωνήματα ξεπερνούν τα δύο τρίτα του συνόλου. Τα ευρήματα αυτά συγκρίνονται με προγενέστερα, τα οποία αντιφάσκουν ως προς το εάν προηγούνται τα πρωτοπροστακτικά ή τα πρωτοδηλωτικά εκφωνήματα. Τοποθετούνται επίσης στη γενικότερη συζήτηση για το πώς αναδύεται η γλωσσική νοηματοδότηση, κυρίως μέσα από το μετασχηματισμό της άμεσης συναισθηματικής αντίδρασης απέναντι στην εμπειρία σε ενεργό νοητική σχηματοποίησή της.

* Το έργο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και Εθνικούς Πόρους (ΕΠΕΑΕΚ II) ΠΥΘΑΓΟΡΑΣ II

Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται η συμβολή του μεγαλοκυτταρικού οπτικού συστήματος στην οπτικο-χωρική αντίληψη δυσλεκτικών και μη-δυσλεκτικών υποκειμένων. Για τον σκοπό αυτό παρουσιάσαμε μία δοκιμασία οπτικού διαχωρισμού σε Η/Υ. Απομονώσαμε το μεγαλοκυτταρικό σύστημα αφαιρώντας τις χαμηλές χωρικές συχνότητες από τα μισά οπτικά ερεθίσματα. Σε κάθε παρουσίαση, το πειραματικό ερέθισμα παρουσιαζόταν σε ομάδες των τριών-μεγάλων ή των έξι-μικρών αντικειμένων, κι έφερε ζεύγη εγκοπών. Η συνολική επιφάνεια των αντικειμένων της κάθε παρουσίας παρέμενε σταθερή, ανεξαρτήτως του συνολικού αριθμού των αντικειμένων από τα οποία απαρτιζόταν. Η διάκριση των εγκοπών του αντικειμένου-στόχαστρου σε όμοιες ή ανόμοιες προϋπέθετε την αντιληπτική τους σύνδεση είτε εντός του ίδιου (ένα-μεγάλο) ή μεταξύ δύο διαφορετικών (δύο-μικρά) αντικειμένων. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την βιβλιογραφία που υποστηρίζει την ύπαρξη μεγαλοκυτταρικής δυσλειτουργίας στους δυσλεκτικούς αναγνώστες. Ωστόσο, ο διάμεσος χρόνος αντίδρασης, η ακρίβεια με την οποία έγινε ο οπτικός διαχωρισμός, και η αντίστροφη επάρκεια της ανταπόκρισης των υποκειμένων στη συγκεκριμένη έρευνα, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αυτό δεν οφείλεται σε μεγαλοκυτταρική ανεπάρκεια, όπως συχνά αναφέρεται. Αντίθετα, από όσο γνωρίζουμε, αυτή είναι η πρώτη έρευνα στην οποία οι δυσλεκτικοί φαίνεται να εμφανίζουν μεγαλοκυτταρική υπερ-δραστηριότητα, κάτι το οποίο ίσως μπορέσει να δικαιολογήσει την ανομοιομορφία των ερευνητικών ευρημάτων σε ό,τι αφορά την συνεισφορά του μεγαλοκυτταρικού συστήματος στην αναπτυξιακή δυσλεξία.

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΣΥΝΔΡΟΜΟ WILLIAMS:
MARTYΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ**Βαρλοκώστα Σ.¹, Αρχοντή Α.², Θωμάϊδου Λ.³¹ Πανεπιστήμιο Αιγαίου, ² UCL, ³ Πανεπιστήμιο Αθήνας

Έχει υποστηριχθεί στη βιβλιογραφία ότι τα άτομα με Σύνδρομο Williams (ΣW) έχουν σχετικά καλή λεκτική ικανότητα συγκριτικά με τη χαμηλή νοητική τους ικανότητα. Επιπλέον, έχει υποστηριχθεί ότι οι επιδόσεις τους δεν είναι ενιαίες σε όλους τους τομείς της γλώσσας, αλλά υπερτερούν στη γραμματική και γενικότερα στις γραμματικές διαδικασίες που βασίζονται στον μηχανισμό ενός κανόνα (π.χ. στους ομαλούς τύπους του αόριστου στην Αγγλική, *play/played*), ενώ υστερούν στην επεξεργασία του λεξιλογίου και γενικότερα στις διαδικασίες που βασίζονται στην απομνημόνευση ενός τύπου (π.χ. στους ανώμαλους τύπους του αόριστου στην Αγγλική, *write/wrote*). Ωστόσο, οι απόψεις αυτές έχουν αμφισβητηθεί από άλλους ερευνητές, με αποτέλεσμα η σχετική συζήτηση να παραμένει ανοικτή.

Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται η γραμματική ικανότητα 12 ελληνόπουλων με ΣW, ηλικίας 7-14 ετών, και συγκρίνεται με τη γραμματική ικανότητα 24 παιδιών με τυπική ανάπτυξη, ηλικίας 4-6.6 ετών. Η γραμματική ικανότητα εξετάζεται με βάση: (α) μια δοκιμασία επιλογής εικόνας η οποία ελέγχει την κατανόηση προσωπικών και αυτοπαθών αντωνυμιών (β) μια δοκιμασία εκμαίευσης του αόριστου χρόνου (με υπαρκτά ρήματα και ψευδορήματα) και (γ) μια δοκιμασία εκμαίευσης του γένους στα ουσιαστικά (με υπαρκτά ουσιαστικά και ψευδοουσιαστικά).

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η επίδοση των παιδιών με ΣW στη δοκιμασία ελέγχου της κατανόησης προσωπικών και αυτοπαθών αντωνυμιών και στη δοκιμασία εκμαίευσης του γένους ήταν υψηλή (90% σωστές απαντήσεις), ενώ η επίδοσή τους στη δοκιμασία ελέγχου του αόριστου χρόνου ήταν πιο χαμηλή (70% σωστές απαντήσεις). Η πλειονότητα των λαθών στη δοκιμασία εκμαίευσης του αόριστου παρουσιάστηκε στην κατηγορία των 'ανωμάτων' ρημάτων, ενώ η επίδοση των παιδιών στα ψευδοουσιαστικά υποδήλωσε τη γνώση τους σχετικά με τον ρόλο της κλιτική τάξης στην απόδοση γένους στην Ελληνική. Τα αποτελέσματα αυτά δεν διέφεραν από τα αντίστοιχα της ομάδας των παιδιών με τυπική ανάπτυξη και θα συζητηθούν στο πλαίσιο θεωριών σχετικά με τη γραμματική ικανότητα των ατόμων με ΣW και την υποσυστημικότητα του νου.

Μελετήθηκαν αναδρομικά 52 περιπτώσεις παιδιών ηλικίας 6 έως 12 ετών, των οποίων οι γονείς απευθύνθηκαν στο Τμήμα Θεραπείας Οικογένειας και Παιδιού του Α.Ψ.Κ. με αίτημα την αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών των παιδιών τους.

Η πλήρης Αξιολογητική Διαδικασία (Παιδοψυχιατρική Εκτίμηση, Ψυχολογική και Οικογενειακή Αξιολόγηση) έδειξε ότι το 25% των περιπτώσεων δεν παρουσίαζε καμία ψυχοπαθολογική εκδήλωση, το 50% ενέπιπτε σέ άλλου είδους διαταραχές και ότι μόνο το 25% των παιδιών παρουσίαζε άμιγως Μαθησιακή Διαταραχή (συμφωνία Παιδοψυχιατρικής Διάγνωσης και Ψυχολογικής Αξιολόγησης).

Συζητώνται τά εύρηματα αυτά με άλλες έρευνες και επισημαίνεται ή εύκολία με την οποία οι γονείς και εκπαιδευτικοί υίοθετούν τή «διάγνωση» μαθησιακές δυσκολίες.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΜΕ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΣΤΟ WISC-III ΚΑΙ ΣΤΟ ΑΘΗΝΑ ΤΕΣΤ

Ψαρρά Γ.

Τομέας Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Αθηνών

Θα παρουσιαστούν ερευνητικά δεδομένα από έρευνα που πραγματοποιήθηκε υπό την εποπτεία του Κέντρου Δυσλεξίας του Ιατροπαιδαγωγικού Κέντρου Παλλήνης Αττικής. Χορηγήθηκαν τα Ψυχομετρικά τεστ α. το Ελληνικό τεστ νοημοσύνης Wisc-III και β. το ΑθηνάΤεστ διάγνωσης δυσκολιών μάθησης. Το δείγμα περιλαμβάνει 92 μαθητές μεταξύ 6 και 10 ετών από σχολεία της Αθήνας και της επαρχίας, με διαγνωσμένες μαθησιακές δυσκολίες.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώθηκε ότι η ομάδα των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες παρουσιάζουν χαμηλή επίδοση ως προς α. το Wisc-III στις υποκλίμακες Πληροφορίες, Μνήμη αριθμών, Κωδικοποίηση, Σύμβολα και β. στο ΑθηνάΤεστ στις κλίμακες Αντιγραφή σχημάτων, Μνήμη Αριθμών, Μνήμη Εικόνων, Ολοκλήρωση Λέξεων, Διάκριση Φθόγγων και Σύνθεση Φθόγγων.

Τα παραπάνω ευρήματα ερμηνεύονται στο πλαίσιο της αξιολόγησης μαθησιακών δυσκολιών και προτείνονται τρόποι αξιοποίησης τους από τους Ψυχολόγους και τους Ειδικούς Παιδαγωγούς.

**ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΟ ΤΡΑΥΜΑ:
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΜΙΑ ΠΡΟΒΟΛΙΚΗ ΔΟΚΙΜΑΣΙΑ**

Νικολόπουλος Δ., Χατήρα Κ.

Πανεπιστήμιο Κρήτης – Τμήμα Ψυχολογίας

Η παρουσίαση αυτή κάνει αναφορά στα αποτελέσματα της πρώτης φάσης μίας διαχρονικής μελέτης με στόχο τη διερεύνηση των ψυχολογικών επιπτώσεων στα άτομα που βιώνουν χρόνιες δυσκολίες μάθησης. Εστιάζει στα αποτελέσματα μίας από τις προβολικές δοκιμασίες που χρησιμοποιήθηκαν για τη διερεύνηση των ψυχολογικών επιπτώσεων, και πιο συγκεκριμένα στα αποτελέσματα μίας νέας προβολικής δοκιμασίας η οποία ζητούσε από τους συμμετέχοντες να εκφράσουν τις σκέψεις, τα συναισθήματα, τα όνειρα και τις επιθυμίες ενός 'υποτιθέμενου' παιδιού της ηλικίας τους. Με έντονες τις ενδείξεις της ταύτισης των συμμετεχόντων με το 'υποτιθέμενο' παιδί, παρατηρήθηκαν σημαντικότερες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις αποκρίσεις των συμμετεχόντων με χρόνιες δυσκολίες μάθησης και αυτών με κανονική/καλή σχολική/γνωστική επίδοση. Πιο συγκεκριμένα τα άτομα με χρόνιες δυσκολίες μάθησης ανέφεραν και τρομακτικούς εφιάλτες στα όνειρά τους και δεν παραδέχτηκαν την ύπαρξη δυσκολιών στη μάθηση. Δεδομένου πως το παραπάνω πρότυπο αντίδρασης συνάδει απόλυτα με τον τρόπο αντίδρασης των ατόμων που έχουν υποστεί ψυχολογικό τραύμα (DSM-IV-TR, 2004, PDM 2006), και στη βάση των πολύ πιο θετικών αποκρίσεων των συμμετεχόντων με κανονική/καλή επίδοση, θεωρούμε πως η αίσθηση του μαθησιακά αβοήθητου που αφήνουν οι χρόνιες δυσκολίες μάθησης, σε συνδυασμό με τα λοιπά αρνητικά βιώματα και κριτική που δέχονται τα άτομα αυτά, ασκούν μία τόσο έντονη ψυχολογική πίεση, αντίστοιχη αυτής που περιγράφεται στα εγχειρίδια κλινικής τεκμηρίωσης του ψυχολογικού τραύματος.

**ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΑΠΟΝΗΣΗ:
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗ ΨΥΧΟΔΥΝΑΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ
ΖΩΓΡΑΦΙΩΝ**

Νικολόπουλος Δ., Χατήρα Κ.

Τμήμα Ψυχολογίας Πανεπιστημίου Κρήτης

Πληθώρα ερευνητικών δεδομένων αποκαλύπτει τις σημαντικότερες ψυχολογικές επιπτώσεις των χρόνιων δυσκολιών μάθησης στην εν γένει συναισθηματική κατάσταση των ατόμων με Μ.Δ. Δεδομένου του έντονου προσανατολισμού των περισσότερων ερευνητικών προσπαθειών στη σχεδόν αποκλειστική χρήση ψυχομετρικών κλιμάκων αυτό-αναφοράς και το εγγενές μειονέκτημα των συγκεκριμένων κλιμάκων στην παραγωγή ‘κοινωνικά αποδεκτών’ αποκρίσεων, η παρούσα ερευνητική προσπάθεια επιχείρησε μία εναλλακτική προσέγγιση στηρίζοντας την αξιολόγηση των ψυχολογικών επιπτώσεων με διάφορες προβολικές δοκιμασίες, όπως η παιδική ζωγραφιά με προκλητό ερέθισμα. Η υπόθεσή μας ήταν πως εάν πράγματι τα άτομα με Μ.Δ. βίωναν αρνητικές εμπειρίες –λόγω της σχολικής αποτυχίας και συνεχούς επίκρισης και αμφισβήτησης-, τότε, ασυνείδητα, θα πρόβαλαν στις ζωγραφιές τους (που σχετίζονταν με τη μάθηση) τα αρνητικά αυτά βιώματά τους στη μάθηση. Πράγματι η ψυχοδυναμική ανάλυση των ζωγραφιών αποκάλυψε σημαντικότερες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις (ζωγραφικές) επιλογές που έκαναν τα άτομα που βίωναν χρόνιες δυσκολίες μάθησης από αυτά με κανονική/καλή σχολική/γνωστική επίδοση. Επιχειρώντας παράλληλα και μία ποσοτική ανάλυση και σύγκριση του συνολικού αριθμού ενδείξεων συναισθηματικής καταπόνησης στις ζωγραφιές κάθε συμμετέχοντα βρέθηκε πως η διαφορά ανάμεσα στην ομάδα στόχο (παιδιά με χρόνιες δυσκολίες μάθησης) και την ομάδα ελέγχου (παιδιά με κανονική/καλή σχολική επίδοση) ήταν στατιστικά σημαντική. Η παρουσίαση κλείνει με μία κριτική αποτίμηση της χρήσης εναλλακτικών μορφών αξιολόγησης της συναισθηματικής κατάστασης των μαθητών στα πλαίσια του σχολικού περιβάλλοντος.

Η ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΜΕΤΡΙΑ ΚΑΙ ΕΛΑΦΡΑ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ

Διαμαντοπούλου Ε.¹, Γουδήρας Δ.²,

1.Παιδαγωγός Ειδικής Αγωγής, Πτυχιούχος του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών

2.Αν. Καθηγητής Ψυχοπαιδαγωγικής Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Ο σκοπός της έρευνας είναι να προσδιορίσει το είδος, τη συχνότητα και την σοβαρότητα της επιθετικής συμπεριφοράς σε παιδιά, τα οποία έχουν μέτρια και ελαφρά νοητική υστέρηση. Επίσης συγκρίναμε την επιθετική συμπεριφορά σε τρεις κατηγορίες παιδιών: στα παιδιά με νοητική υστέρηση (NY), σε παιδιά με αυτισμό και σε παιδιά με σύνδρομο Down, που έχουν είτε μέτρια ή ελαφρά NY. Το Δείγμα ήταν 54 παιδιά ηλικίας από 9-23 ετών. Από αυτά τα 24 κορίτσια και 30 αγόρια. 28 παιδιά ήταν με ελαφρά NY και 26 με μέτρια NY, 19 παιδιά είχαν σύνδρομο Down, 13 είχαν αυτισμό και 23 παιδιά είχαν NY. Το Εργαλείο μέτρησης που χρησιμοποιήθηκε ήταν το BPI (Behavior Problems Inventory) του J. Rojahn (2001). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά που εκδηλώνουν συχνότητα μιας συμπεριφοράς, εκδηλώνουν και σοβαρότητα αυτής της συμπεριφοράς. Όσο αυξάνεται η ηλικία αυξάνεται και η στερεοτυπική συχνότητα και σοβαρότητα στα κορίτσια ενώ στα αγόρια η στερεοτυπική συμπεριφορά σχετίζεται με την αυτοτραυματιστική (ΑΤΣ) συχνότητα και ΑΤΣ σοβαρότητα. Τα αγόρια εκδήλωναν περισσότερη στερεοτυπική συχνότητα και σοβαρότητα συμπτωμάτων σε σχέση με τα κορίτσια. Παιδιά με μέτρια NY είχαν περισσότερα ποσοστά ΑΤΣ και σε συχνότητα και σοβαρότητα από ότι τα παιδιά με ελαφρά NY. Τα παιδιά με αυτισμό είχαν περισσότερες στερεοτυπίες σε σχέση με τα παιδιά με NY και παιδιά με σύνδρομο Down. Τα παιδιά με NY είχαν περισσότερη επιθετική συμπεριφορά σε σχέση με τα παιδιά με αυτισμό και σύνδρομο Down. Από την έρευνα φάνηκε ότι τα παιδιά με NY αντιμετωπίζουν προβλήματα επιθετικής συμπεριφοράς και χρειάζεται έλεγχος της επιθετικότητας και σε άλλες μορφές NY καθώς και σύγκριση ψυχοπαθολογικών και οργανικών προβλημάτων που συνυπάρχουν. Χρειάζεται μια πλήρης «λειτουργική ανάλυση», η οποία να δείχνει ότι δεν αξιολογείται μόνο η συμπεριφορά αλλά και οι παράγοντες που την επηρεάζουν. Εκτός από τα συνωδά προβλήματα των παιδιών με NY θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα περιβάλλοντα όπου εκπαιδεύονται και διαμένουν.

Λέξεις κλειδιά: επιθετικότητα, νοητική υστέρηση, αυτισμός, σύνδρομο Down, στερεοτυπική συμπεριφορά, αυτοτραυματιστική συμπεριφορά.

ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΠΡΟΦΙΛ ΤΟΥ WISC-III (ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ) ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΚΑΙ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΔΥΣΛΕΞΙΑ

Βογινδρούκας Ι.*, Ζηκοπούλου Ο.

**Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Βορείου Ελλάδος*

Σκοπός: Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται σε δύο ομάδες παιδιών. Η πρώτη παρουσιάζει ειδική γλωσσική διαταραχή και η δεύτερη δυσλεξία. Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν να καλύψει το κενό της ελληνικής βιβλιογραφίας διερευνώντας το προφίλ του WISC-III σε παιδιά με τις παραπάνω διαταραχές. Ειδικότερα, μελετήθηκε η διαφορά μεταξύ του πρακτικού και του λεκτικού δείκτη και οι υποκλίμακες στις οποίες τα παιδιά εμφανίζουν τη μικρότερη επίδοση. **Υλικό:** Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ελληνική έκδοση της κλίμακας νοημοσύνης του Wechsler για παιδιά (WISC-III).

Μέθοδος: Στην έρευνα συμμετείχαν 56 παιδιά που παρουσίαζαν ειδική γλωσσική διαταραχή με μέσο όρο ηλικίας 10.26 έτη και 83 παιδιά με δυσλεξία με μέσο όρο ηλικίας 10.60.

Αποτελέσματα: Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο γενικός, ο λεκτικός και ο πρακτικός δείκτης νοημοσύνης των παιδιών και των δύο ομάδων βρίσκονταν στα όρια του μέσου φυσιολογικού και ότι τα παιδιά με δυσλεξία είχαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερες βαθμολογίες και στους τρεις δείκτες. Επίσης, βρέθηκε ότι το 28.6% των παιδιών με ειδική γλωσσική διαταραχή παρουσίαζαν μία στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ του λεκτικού και του πρακτικού δείκτη με τον πρακτικό δείκτη να υπερτερεί ενώ για τα παιδιά με δυσλεξία το 24% είχε καλύτερη επίδοση στη λεκτική κλίμακα και ένα άλλο 24% είχε καλύτερη επίδοση στην πρακτική. Τέλος, βρέθηκε ότι η πλειοψηφία των παιδιών και των δύο ομάδων είχε σε όλες τις υποκλίμακες μέση φυσιολογική επίδοση. Ωστόσο, τα παιδιά με ειδική γλωσσική διαταραχή είχαν μικρότερες επιδόσεις στις πληροφορίες, στο λεξιλόγιο και στη συναρμολόγηση, ενώ τα παιδιά με δυσλεξία στην κωδικοποίηση και στη μνήμη αριθμών.

Συμπεράσματα: Τα ευρήματα σχολιάζονται σε σχέση με τη χρησιμότητα και την αξιοπιστία του WISC-III ως εργαλείο για τη διάγνωση των υπό μελέτη διαταραχών.

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας μελέτης ήταν να μελετήσει τη σχέση ανάμεσα στους διαφορετικούς τύπους προσκόλλησης και τις διατροφικές διαταραχές σε νεαρές γυναίκες. Αρκετές ερευνητικές μελέτες αναφέρουν ότι οι γυναίκες που πάσχουν από διατροφικές διαταραχές αναφέρουν χαμηλή φροντίδα και αγάπη από την πλευρά των γονιών τους.

Υλικό/ Μέθοδος: Μελετήθηκαν 20 γυναίκες ηλικίας 19 έως 45 ετών με διάγνωση νευρογενούς ανορεξίας ή νευρογενούς βουλιμίας (βάση κριτηρίων ICD-10), οι οποίες νοσηλεύτηκαν στην Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική, του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Λάρισας. Κατά τη διάρκεια της νοσηλείας τους χορηγήθηκε το Όργανο Μέτρησης Γονεϊκού Δεσμού (Parental Bonding Instrument), με σκοπό την καταγραφή του τύπου προσκόλλησης με τον πατέρα και την μητέρα.

Αποτελέσματα: Τα αποτελέσματα καταδεικνύουν τη σχέση ανάμεσα στην ανασφαλή προσκόλληση και την ύπαρξη διατροφικών διαταραχών. Πιο συγκεκριμένα, φαίνεται ότι οι γυναίκες που πάσχουν από διατροφικές διαταραχές αναφέρουν πολύ χαμηλά ποσοστά μητρικής φροντίδας και γονεϊκής υπερπροστασίας.

Συζήτηση: Υπάρχει σαφής σχέση ανάμεσα στους διαφορετικούς τύπους προσκόλλησης και την ύπαρξη διατροφικών διαταραχών σε νεαρές γυναίκες. Φαίνεται ότι συγκεκριμένοι τύποι, όπως ο ιδανικός δεσμός (υψηλή φροντίδα και έλλειψη υπερπροστασίας) αποτελούν προστατευτικό παράγοντα για την μετέπειτα εμφάνιση διατροφικών διαταραχών στην ενήλικη ζωή. Αξίζει να μελετηθεί περαιτέρω η σχέση ανάμεσα στην προσκόλληση και τις διατροφικές διαταραχές, σε μια διαχρονική μελέτη που θα εξετάζει την προσωπικότητα σαν ενδιάμεσο παράγοντα στη σχέση αυτή.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει τη σχέση μεταξύ των σταδίων ηθικής ανάπτυξης νεαρών αθλητών με τον προσανατολισμό στόχων και την επιθετικότητα, καθώς επίσης και να εξετάσει διαφορές μεταξύ φύλου και αθλημάτων. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 81 αθλητές, 46 αγόρια και 35 κορίτσια, ηλικίας 12-15 ετών ($M = 13.52$, $SD = 1.11$), από επτά διαφορετικά αθλήματα. Στους συμμετέχοντες χορηγήθηκε η σύντομη έκδοση του Ερωτηματολογίου Ηθικής Ωριμότητας, το Ερωτηματολόγιο Αθλητικού Προσανατολισμού για παιδιά και το Ερωτηματολόγιο Επιθετικότητας.

Από τα αποτελέσματα φαίνεται ότι οι συμμετέχοντες στην έρευνα βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο ηθικής ανάπτυξης και παράλληλα εμφανίζουν υψηλότερο προσανατολισμό στο έργο από ό,τι στο Εγώ. Το στάδιο ηθικής ανάπτυξης των συμμετεχόντων στην έρευνα δεν παρουσίασε στατιστικώς σημαντική σχέση ούτε με τον προσανατολισμό στο Εγώ ούτε και με τον προσανατολισμό στο έργο. Το αποτέλεσμα αυτό επιβεβαιώνει την άποψη των Shields και Bredemeier (1986) και Bredemeier (1995), οι οποίοι υποστήριζαν ότι η ηθική που αναπτύσσεται στον αθλητισμό χαρακτηρίζεται ως «περιορισμένου πεδίου ηθική».

Η ηθική ανάπτυξη στην παρούσα έρευνα δεν φαίνεται να σχετίζεται σημαντικά με την επιθετικότητα, ενώ, αντίθετα, ο προσανατολισμός στο Εγώ παρουσίασε θετική, στατιστικώς σημαντική, σχέση με την επιθετικότητα. Όσον αφορά στις διαφορές μεταξύ φύλου, φάνηκε ότι τα αγόρια διέφεραν από τα κορίτσια στατιστικώς σημαντικά μόνο στον προσανατολισμό προς το Εγώ. Επίσης, οι διαφορές μεταξύ των αθλημάτων ήταν εμφανείς τόσο στον προσανατολισμό στο Εγώ όσο και στην επιθετικότητα, με τα αθλήματα «μεσαίας επαφής» (π.χ. ποδόσφαιρο, καλαθοσφαίριση) να παρουσιάζουν υψηλότερες τιμές στις υπό εξέταση μεταβλητές από τα αθλήματα «χαμηλής επαφής» (π.χ. κολύμβηση, στίβος).

Το γνωσιακό μοντέλο Κοινωνικής Φοβίας, [Clark, D.M., & Wells, A. (1995). A cognitive model of social phobia. Στο R.G. Heimberg, M.R. Liebowitz, D.A. Hope & F.R. Schneier (Eds.), *Social phobia: diagnosis, assessment and treatment* (σσ. 69-93), New York: Guilford Press.], θεωρεί πως τα άτομα με υψηλά επίπεδα κοινωνικού άγχους, εν αναμονή ενός αγγογόνου κοινωνικού γεγονότος, τείνουν να εκδηλώνουν μια σειρά από αρνητικές σκέψεις και παραπονημένες γνωσιακές διεργασίες, που αυξάνουν το άγχος και συχνά τους οδηγούν στην αποφυγή του φοβικού ερεθίσματος. Μια ψυχομετρική έρευνα διεξήχθη σε 558 μαθητές ηλικίας 10 – 13 ετών προκειμένου να συλλεχθούν πληροφορίες (α) για τα ποσοστά ντροπαλότητας στο Δημοτικό Σχολείο και (β) για τις προσδοκητικές αυτές γνωσιακές διεργασίες (anticipatory processing) και τη σχέση τους με το κοινωνικό άγχος. Βρέθηκε πως τέτοιες παραπονημένες γνωσιακές διεργασίες παρατηρούνται συχνά εν αναμονή ενός απειλητικού κοινωνικού γεγονότος και πως έχουν σημαντική συνάφεια με το παιδικό κοινωνικό άγχος ($r = 0.52$). Οι μαθητές με υψηλά επίπεδα κοινωνικού άγχους ανέφεραν πως οι σκέψεις για το επικείμενο κοινωνικό γεγονός ήταν επαναλαμβανόμενες, ήσαν παρείσακτες και δυσάρεστες και – παρά την προσπάθεια των μαθητών να τις απωθήσουν - οδηγούσαν σε επίταση του άγχους τους. Επίσης, συχνά οι μαθητές εύχονταν να μπορούσαν να αποφύγουν εντελώς το κοινωνικό γεγονός. Ακολουθεί συζήτηση των ευρημάτων αναφορικά με τη θεωρία του παιδικού κοινωνικού άγχους και το γνωσιακό μοντέλο των Clark και Wells.

**ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ:
ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ, ΤΗΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΚΑΙ
ΤΗΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΦΟΡΤΙΣΗΣ ΤΟΥ ΑΠΕΙΚΟΝΙΖΟΜΕΝΟΥ
ΘΕΜΑΤΟΣ**

Μπονώτη Φ.¹, Μισαηλίδη Π.²

1. *Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας*
2. *Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

Σκοπός της έρευνας ήταν να διερευνήσει τις εκφραστικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν τα παιδιά στα σχέδιά τους. Πιο συγκεκριμένα, εξετάστηκε εάν η επιλογή εκφραστικών στρατηγικών διαφοροποιείται με την ηλικία και, επιπλέον, εάν συσχετίζεται με τη συναισθηματική φόρτιση του απεικονιζόμενου θέματος αλλά και με τη συναισθηματική κατάσταση των παιδιών κατά τη στιγμή της σχεδίασης. Στην έρευνα πήραν μέρος τέσσερις ομάδες παιδιών με μέσο όρο ηλικίας 6-, 8-, 10- και 12- χρόνια αντίστοιχα (N = 96). Από τα παιδιά ζητήθηκε να ζωγραφίσουν τρεις εκδοχές (ουδέτερη, χαρούμενη και λυπημένη) ενός ανθρώπου και ενός δέντρου. Τα μισά παιδιά κάθε ηλικιακής ομάδας σχεδίασαν τα συναισθηματικά φορτισμένα ερεθίσματα αφού είχαν τεχνητά υποβληθεί σε συναισθήματα χαράς και λύπης, ενώ τα υπόλοιπα σχεδίασαν τα ίδια ερεθίσματα χωρίς προηγουμένως να έχουν υποβληθεί σε κάποιο συναίσθημα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι: (α) η χρήση εκφραστικών στρατηγικών βελτιώνεται σημαντικά αλλά και διαφοροποιείται με την ηλικία, και (β) τόσο η συναισθηματική φόρτιση του απεικονιζόμενου θέματος όσο και η συναισθηματική διάθεση των παιδιών κατά τη σχεδίαση επηρεάζουν τις εκφραστικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν.

Η ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΠΙΔΟΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣΜάλλη-Πολλάκη Μ.

Η έρευνα αυτή εξετάζει τη σχέση μεταξύ της συναισθηματικής νοημοσύνης, των προβλημάτων συμπεριφοράς, της σχολικής επίδοσης και των μαθησιακών δυσκολιών.

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 215 μαθητές της Δ', Ε' και ΣΤ' Δημοτικού. Στα παιδιά, χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο συναισθηματικής νοημοσύνης του Bar-On και αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο δημογραφικών παραγόντων. Επίσης, για κάθε παιδί συμπληρώθηκε από τον εκπαιδευτικό το ερωτηματολόγιο δυνατοτήτων και δυσκολιών (SDQ) του Goodman. Η μεταβλητή των μαθησιακών δυσκολιών μετρήθηκε από το αν τα παιδιά είχαν διάγνωση από κάποιο φορέα και υπολογίστηκε και η επίδοση των παιδιών από τις καταστάσεις του σχολείου. Τα κυριότερα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα παιδιά με χαμηλή σχολική επίδοση, καθώς και τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες είχαν χαμηλότερους μέσους όρους σε όλους τους παράγοντες του SDQ εκτός από τον παράγοντα των κοινωνικών δεξιοτήτων. Όσον αφορά τη συναισθηματική νοημοσύνη, τα παιδιά με χαμηλή σχολική επίδοση διέφεραν στατιστικώς σημαντικά σε όλους τους παράγοντες αυτής, εκτός από την ενδοπροσωπική προσαρμογή. Τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες διέφεραν στατιστικώς σημαντικά από τα υπόλοιπα παιδιά στη γενική συναισθηματική νοημοσύνη, αλλά δεν διέφεραν σε όλους τους παράγοντες αυτής. Οι συνάφειες μεταξύ των μεταβλητών που αναφέρθηκαν δεν μας δίνουν περισσότερες πληροφορίες για την ύπαρξη αιτιώδους σχέσης.

Λέξεις – κλειδιά: συναισθηματική νοημοσύνη, ακαδημαϊκή αυτοαντίληψη, δυνατότητες και αδυναμίες μαθητών, εκτιμήσεις εκπαιδευτικών, σχολική επίδοση, μαθησιακές δυσκολίες

“HOT” EXECUTIVE FUNCTION: NEURAL CORRELATES OF DECISION MAKING ON A CHILDREN’S GAMBLING TASK

Stephanie M. Carlson, PhD

*Institute of Child Development**University of Minnesota, Minneapolis*

The development of executive function in childhood involves an interaction between cognition and emotion. We examined behavioral performance and concurrent event-related potential (ERP) recordings on an affective decision-making task that involved gambling for future rewards (Hungry Donkey Task; Crone & van der Molen, 2004) in 74 typically developing children ages 8-9 years (38 boys, 36 girls). Behavioral results were consistent with previous studies of this age group in finding a bias for infrequent-punishment choices irrespective of long-term gain. However, there was evidence of children learning to make advantageous choices in this longer (280-trial) version. ERP results indicated a robust P300 component in response to punishment versus reward outcomes, which was modulated by gender and individual differences. Scalp distribution was large but showed a left-posterior to right-frontal shift with task experience. An anticipation effect (pre-response negativity) also was present, especially before selecting options that delivered frequent punishments. This research suggests that individual differences in brain activation may have a predictable effect on child and adolescent decision-making in affective/motivational situations.

Key words: Executive function; emotion; brain development

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ, ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ, ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΕ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ Ε' ΚΑΙ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Θεοδωράκης Μ. *, Κλαμπάνη Μ. *, Λιθαδιώτη Α. *, Σίμος Π. **, Κοκκινάκη Θ. ***

* *Φοιτητές Τμήματος Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης.*

** *Ph.D., Αναπτυξιακός Νευροψυχολόγος, Αναπληρωτής Καθηγητής, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης.*

*** *Ph.D., Αναπτυξιακή Ψυχολόγος, Επίκουρη Καθηγήτρια Αναπτυξιακής Ψυχολογίας, Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της συναισθηματικής αντίληψης, της ενσυναίσθησης, της αυτοεκτίμησης και της κοινωνικής αλληλεπίδρασης καθώς και των μεταξύ τους συσχετίσεων σε παιδιά της Ε' και της ΣΤ' Δημοτικού.

Η συλλογή των δεδομένων έγινε από 223 μαθητές ηλικίας 10 έως 12 ετών με τα εξής εργαλεία: (α) μια τροποποιημένη μορφή του τεστ συναισθηματικής νοημοσύνης (MSCEIT) για την εκτίμηση της ικανότητας πρόσληψης εκφράσεων του προσώπου και επεξεργασίας και ανταπόκρισης σε συναισθηματικά φορτισμένες κοινωνικές καταστάσεις, (β) η κλίμακα ενσυναίσθησης για παιδιά και εφήβους (Empathy Index for Children and Adolescents), και (γ) οι ερωτήσεις από τις κλίμακες Children's Depression Inventory (CDI) και Revised Children's Manifest Anxiety Scale (RCMAS) που αφορούν την αυτοεκτίμηση. Οι δείκτες εσωτερικής συνέπειας των κλιμάκων κυμάνθηκαν μεταξύ .74 και .82.

Η παραγοντική ανάλυση κατέδειξε την ύπαρξη τεσσάρων κύριων συνιστωσών για την κλίμακα συναισθηματικής επίγνωσης (πρόσληψη συναισθηματικών εκφράσεων του προσώπου, θετική στρατηγική αντιμετώπισης διαπροσωπικών σχέσεων, τάση απόδοσης ευθυνών στους άλλους, και αρνητική στρατηγική αντιμετώπισης διαπροσωπικών σχέσεων). Διαφάνηκε επίσης η ύπαρξη δύο κύριων συνιστωσών της κλίμακας αυτοεκτίμησης (αυτοεκτίμηση/κοινωνικότητα και αναποτελεσματικότητα), ενώ επιβεβαιώθηκε η αναμενόμενη μονοπαραγοντική δομή της κλίμακας ενσυναίσθησης.

Οι αναλύσεις πολλαπλής ιεραρχικής παλινδρόμησης με εξαρτημένη μεταβλητή κάθε ένα από τους δείκτες ικανότητας επεξεργασίας κοινωνικών καταστάσεων κατέδειξαν σημαντική συγχρονική προβλεπτική συνεισφορά τριών δεικτών (χαμηλή ενσυναίσθηση, χαμηλή ικανότητα πρόσληψης εκφράσεων του προσώπου, και προσλαμβανόμενη αναποτελεσματικότητα) στην αναφερόμενη τάση υιοθέτησης στρατηγικής απόδοσης ευθυνών στους άλλους. Αντίθετα, υψηλή ικανότητα συναισθηματικής αντίληψης σχετίζεται με τάση υιοθέτησης θετικής στρατηγική αντιμετώπισης διαπροσωπικών σχέσεων. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας θα συζητηθούν στο πλαίσιο σύγχρονων αναπτυξιακών θεωριών.

**ΠΡΟΑΓΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ: ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟΥ
ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ DECA**

Bardos A. *, Πετρογιάννης Κ.**S

**University of Northern Colorado, Greeley, USA*

***ΤΕΕΠΗ, Δημοκρίτειο Παν/μιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη*

Στα πλαίσια αντιμετώπισης του πιθανού δυσμενούς αντίκτυπου που μπορεί να έχουν οι παράγοντες «επικινδυνότητας» ή «επαπειλητικοί» (risk factors) στην ανάπτυξη των παιδιών, έχουν αναπτυχθεί στο εξωτερικό αρκετά προγράμματα διάγνωσης-πρόληψης-παρέμβασης με αρκετή επιτυχία. Μέσα από την έρευνα για τη λειτουργία και τις συνέπειες των παραγόντων επικινδυνότητας αναπτύχθηκε η έννοια και η σχετική έρευνα για τη λειτουργία των «προστατευτικών παραγόντων» (protective factors) που δρουν αντισταθμιστικά. Ιδιαίτερη έμφαση, εντούτοις, δόθηκε στην έννοια της «ψυχικής ανθεκτικότητας» (resilience), που αναφέρεται στην ικανότητα των ατόμων που, ενώ βίωναν εξαιρετικά αντίξοες συνθήκες κατά την παιδική τους ηλικία, κατάφεραν να «επιβιώσουν» και να πετύχουν θετικά αναπτυξιακά αποτελέσματα. Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται συνοπτικά τα πρώτα αποτελέσματα από την εφαρμογή του προγράμματος Devereux Early Childhood Assessment (DECA) στην Ελλάδα. Το DECA είναι ένα σύστημα εκτίμησης-διάγνωσης προβλημάτων συμπεριφοράς και ψυχικής υγείας για παιδιά προσχολικής ηλικίας (2 έως 6 χρόνων), που στοχεύει στην προαγωγή της ψυχικής ανθεκτικότητας σε παιδιά που παρακολουθούν κάποιο προσχολικό πρόγραμμα (π.χ. παιδικός σταθμός, νηπιαγωγείο), στην ανάπτυξη τακτικών που υποστηρίζουν το έργο των εκπαιδευτικών και των οικογενειών στην προσπάθειά τους να ελαχιστοποιήσουν τους παράγοντες επικινδυνότητας, οι οποίοι αποτελούν εμπόδιο στην υγιή κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Με βάση αυτές τις πληροφορίες, που αφορούν κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και το σύνολο των παιδιών της τάξης ως ομάδα, ο εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να εκτιμήσει το ψυχοκοινωνικό περιβάλλον της τάξης και να προβεί στην ανάπτυξη εξατομικευμένων ή συλλογικών-ομαδικών δραστηριοτήτων, που προτείνονται στον αντίστοιχο οδηγό, ώστε να πετύχει τα καλύτερα δυνατά αποτελέσματα από ψυχοκοινωνικής πλευράς. Επιπλέον, το πρόγραμμα τονίζει τη σημασία της συμμετοχής και εμπλοκής της οικογένειας, τόσο σε επίπεδο συλλογής πληροφοριών για τη ψυχοκοινωνική λειτουργία των παιδιών όσο και σε επίπεδο κοινών δραστηριοτήτων με το προσωπικό του προσχολικού προγράμματος.

ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ ΚΑΙ ΑΓΟΡΙΩΝ ΗΛΙΚΙΑΣ 5 ΕΤΩΝ ΣΤΙΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ, ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΙΓΝΙΩΔΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ

Σοφία Κιουγιουμτζίδου Σ.¹, Πουρκός Μ.²

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Το φύλο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην γνωστική, συναισθηματική, κοινωνική και ηθική ανάπτυξη του παιδιού, ενσωματώνοντας αντιλήψεις και συμπεριφορές προσκείμενες στα εκάστοτε στερεότυπα που τα κοινωνικο-ιστορικά και πολιτισμικά πλαίσια απαιτούν. Το παιχνίδι είναι το κατεξοχήν μέσο με το οποίο το παιδί εκφράζει και αντλεί πληροφορίες για τον εξωτερικό κόσμο αλλά και για το φύλο του.

Στην εργασία αυτή παρουσιάζονται τα αποτελέσματα μιας έρευνας που έγινε με βάση την μέθοδο της ημιδομημένης κλινικής συνέντευξης και της βιντεογραφημένης παρατήρησης σε ένα δείγμα 40 παιδιών από το Ρέθυμνο ηλικίας πέντε ετών (20 αγόρια και 20 κορίτσια) με κύριο στόχο τη διερεύνηση των διαφορών που παρουσιάζουν όσον αφορά τις επιλογές των παιχνιδιών τους και τις μεταξύ τους παιγνιώδεις αλληλεπιδράσεις. Αναλυτικότερα, τα ερευνητικά αποτελέσματα αφορούν: (1) τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών όσον αφορά τις επιλογές των παιχνιδιών που κάνουν από ένα συγκεκριμένο σύνολο παιχνιδιών που τους προσφέρονται, (2) τις νοηματοδοτήσεις που αυτά κάνουν και το είδος της δραστηριότητας που με αυτά αναπτύσσουν τα αγόρια και τα κορίτσια στις μεταξύ τους παιγνιώδεις αλληλεπιδράσεις, (3) τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών όσον αφορά την δημιουργία ιστοριών ή αφηγήσεων με τα παιχνίδια που επιλέγουν να παίξουν, (4) τους τύπους των παιγνιωδών αλληλεπιδράσεων που λαμβάνουν χώρα μεταξύ αγοριών και κοριτσιών, (5) τις διαφορές που υπάρχουν όσον αφορά τις προτιμήσεις των συντρόφων στο παιχνίδι τους και (6) τις αναπαραστάσεις που παρουσιάζουν τα αγόρια και τα κορίτσια όσον αφορά το ζήτημα της εξήγησης και κατανόησης των διαφορών των δύο φύλων.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαπιστώνεται ότι το παιχνίδι των παιδιών, τόσο όσον αφορά τις επιλογές των παιχνιδιών και τις δραστηριότητες και αφηγήσεις που αναπτύσσουν με αυτά, όσο και τις αιτιολογήσεις για αυτές τους τις επιλογές σχετίζονται με τα ευρύτερα στο δυτικό πολιτισμό στερεότυπα των δύο φύλων. Τα κορίτσια, μάλιστα, παρουσιάζονται πιο ευέλικτα στις επιλογές και στον τρόπο παιζίματος, ενώ το φύλο του συντρόφου στο παιχνίδι επηρεάζει την όλη πορεία και τον τρόπο παιζίματος.

¹ Σοφία Κιουγιουμτζίδου, Νηπιαγωγός.

² Διεύθυνση: Μάριος Α. Πουρκός, Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστημιούπολη Γάλλου, 74 100 Ρέθυμνο, Κρήτη. Τηλ.: 28310-53961, 77666, E-mail: pourkos@psy.soc.uoc.gr

ΤΑ ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΑ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΕΜΦΑΝΙΣΗΚορνηλάκη Α.Ν.*Εργαστήριο Ψυχολογικής Έρευνας, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Αρκετές μελέτες έχουν δείξει την ύπαρξη μιας προκατάληψης προς τα παχύσαρκα και υπέρβαρα άτομα. Σκοπός αυτής της έρευνας είναι να εξετάσει σε ποια ηλικία αρχίζει να δημιουργείται αυτό το αρνητικό στερεότυπο για τα άτομα με αυξημένο σωματικό βάρος. Στην παρούσα μελέτη έλαβαν μέρος παιδιά ηλικίας 5-6, 7-8 και 9-10 ετών, στα οποία διαβάσαμε σύντομες ιστορίες, των οποίων οι πρωταγωνιστές διέφεραν ως προς τις σχολικές, αθλητικές και καλλιτεχνικές τους επιδόσεις, τις κοινωνικές τους δεξιότητες και την ηθική τους συμπεριφορά. Στη συνέχεια τους επιδείχτηκαν 3 κάρτες που απεικόνιζαν σε σκίτσο α) ένα αδύνατο, β) ένα φυσιολογικού βάρους και γ) ένα παχύσαρκο παιδί, προκειμένου να επιλέξουν ένα για πρωταγωνιστή κάθε ιστορίας. Οι συμμετέχοντες έλαβαν επίσης μέρος σε μία δοκιμασία επιλογής φίλου (playmate preference task), στην οποία τους επιδείχτηκαν τα σκίτσα παιδιών που διέφεραν μονάχα ως προς το σωματικό τους βάρος, προκειμένου να δηλώσουν την προτίμησή τους. Τέλος, συμμετείχαν σε μία δοκιμασία κατά την οποία έπρεπε α) να αναγνωρίσουν το δικό τους σωματότυπο μέσα από επτά σιλουέττες με διαβάθμιση σωματικού βάρους και β) να δείξουν τη σιλουέττα που θεωρούν την περισσότερο και λιγότερο επιθυμητή για αυτούς. Η προκαταρκτική ανάλυση των απαντήσεων των παιδιών φαίνεται να δείχνει την ύπαρξη ενός αρνητικού στερεότυπου για το αυξημένο σωματικό βάρος ήδη από την προσχολική ηλικία. Τα παιδιά επέλεξαν συχνότερα ως πρωταγωνιστή των αρνητικών ιστοριών τις παχύσαρκες φίγουρες, επέλεξαν λιγότερο συχνά ως επιθυμητό φίλο το παχύσαρκο σκίτσο, ενώ επέλεξαν πάντα ως τη λιγότερο επιθυμητή την υπέρβαρα σιλουέττα.

Σγουρομάλλη Ι.³, Πουρκός Μ.⁴

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Η κούκλα ως συμβολικό αντικείμενο και παιχνίδι από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα διαδραμάτιζε και διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην κοινωνικο-ηθική ανάπτυξη του παιδιού.

Βασικός στόχος της ανακοίνωσης αυτής είναι να διερευνηθεί ο ρόλος της βιομηχανικής κούκλας (Barbie, G.I. Joe κ.ά.) στη ζωή των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας, εστιάζοντας την προσοχή στις διαφορές των δύο φύλων όσον αφορά τις επιλογές, τις χρήσεις και τις νοηματοδοτήσεις που αυτά κάνουν σε σχέση με τις κούκλες αυτές. Διερευνάται επίσης το πώς αυτές επηρεάζουν την αναπτυξιακή πορεία των παιδιών, λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές που επήλθαν στο πλαίσιο του ύστερου καπιταλισμού και της μετανεωτερικότητας.

Τα συμπεράσματά μας βασίζονται στα αποτελέσματα μιας έρευνας που διεξήγαμε με την μέθοδο της ημιδομημένης κλινικής συνέντευξης σε 40 ελληνόπουλα από την Κρήτη (20 κορίτσια και 20 αγόρια) προσχολικής (4-6 ετών) και σχολικής ηλικίας (11-12 ετών) που αφορούσε τις επιλογές, τις χρήσεις και τις νοηματοδοτήσεις που αυτά έκαναν σε ένα σύνολο 33 συγκεκριμένων βιομηχανικών κούκλων (αγορίστικων και κοριτσίστικων) που τους παρείχαμε. Πιο συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα αυτά αφορούν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα: (1) Τι διαφορές υπάρχουν μεταξύ των αγοριών και των κοριτσιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας, όσον αφορά τις επιλογές και τις αιτιολογήσεις που κάνουν σε σχέση με τις βιομηχανικές κούκλες; (2) Πώς το ίδιο σύνολο κούκλων χρησιμοποιείται (νοηματοδοτείται) από τα αγόρια και πώς από τα κορίτσια; (3) Πώς συνήθως παίζουν με τις κούκλες και τι είδους δραστηριότητες αναπτύσσουν μ' αυτές; (4) Τι χαρακτηριστικά αποδίδονται στους ήρωες-κούκλες από τα αγόρια και τι από τα κορίτσια και τι είδους ταυτίσεις κάνουν με αυτές; (5) Τι ρόλους δίνουν τα αγόρια και τα κορίτσια στις κούκλες τους και τι είδους πρότυπα και στερεότυπα προβάλλονται γενικά στο παιχνίδι με αυτές; Στο τέλος συγκρίνουμε τα ευρήματα αυτά με ευρήματα άλλων παρόμοιων ερευνών και προβληματιζόμαστε για το ρόλο που παίζει σήμερα η κούκλα στην αναπτυξιακή πορεία των παιδιών σε σύγκριση με άλλες εποχές.

³ Ιουλία Σγουρομάλλη, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης.

⁴ Διεύθυνση: Μάριος Α. Πουρκός, Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστημιούπολη Γάλλου, 74 100 Ρέθυμνο, Κρήτη. Τηλ.: 28310-53961, 77666, E-mail: pourkos@psy.soc.uoc.gr

ΟΙ ΤΑΥΤΙΣΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΧΝΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΓΑΠΗΜΕΝΩΝ ΗΡΩΩΝ ΚΑΙ ΚΟΥΚΛΩΝ ΣΕ ΑΓΟΡΙΑ ΚΑΙ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Σγουρομάλλη Ι.⁵, Πουρκός Μ.⁶

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης

Εύκολα μπορεί να παρατηρήσει κανείς σήμερα ότι ανάμεσα στη μεγάλη ποικιλία των βιομηχανικών κούκλων που πωλούνται στην αγορά τα παιδιά προτιμούν να επιλέγουν κάποιες από αυτές, χαρακτηρίζοντας τις ως «αγαπημένες». Μερικά από τα ερωτήματα που προκύπτουν από το φαινόμενο αυτό είναι: (1) Πώς και κατά πόσο τα αγόρια και τα κορίτσια προσχολικής και σχολικής ηλικίας ταυτίζονται πραγματικά με τις αγαπημένες τους κούκλες, (2) Ποια είναι τα χαρακτηριστικά που παρακινούν αυτήν την ταύτιση; (3) Σχετίζεται αυτή η ταύτιση με το όνειρο του ενήλικου εαυτού τους;

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η εξέταση των διαφορών που παρουσιάζουν τα παιδιά (σύνολο 40 παιδιά) προσχολικής (4-6 ετών) και σχολικής ηλικίας (11-12 ετών) και των δυο φύλων (20 αγόρια και 20 κορίτσια) σχετικά με τα πρότυπα που προβάλλουν στις απαντήσεις τους σε μια ημιδομημένη κλινική συνέντευξη που αφορά την αγαπημένη τους κούκλα. Επιπλέον, εξετάζεται μέσα από τη χρήση ιχνογραφημάτων το πώς τα παιδιά αυτά αναπαριστούν τους ήρωές τους και τον εαυτό τους στο μέλλον.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής διαπιστώνεται ότι: (1) χαρακτηριστικά της όμορφης γυναικείας εμφάνισης επικρατούν στις προτιμήσεις της κούκλας από τα κορίτσια, ενώ χαρακτηριστικά της δράσης και της δύναμης επικρατούν στις προτιμήσεις της κούκλας από τα αγόρια, (2) τα αγόρια και τα κορίτσια ταυτίζονται διαφορετικά με την κούκλα τους και συμφωνούμε με την άποψη που θέλει τα κορίτσια να ταυτίζουν περισσότερο από τα αγόρια την κούκλα τους με το δικό τους μέλλον ως ενήλικες, (3) διαπιστώνουμε την έντονη παρουσία του ενήλικου προτύπου και τις διαφορές των δυο φύλων σε σχέση με την αναγνώριση της μελλοντικής τους ταυτότητας και (4) εντοπίζουμε τον ρόλο που έχουν τα ΜΜΕ και η οικογένεια στις επιλογές και προτιμήσεις των παιδιών αναφορικά με τις κούκλες.

⁵ Ιουλία Σγουρομάλλη, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Κρήτης.

⁶ Διεύθυνση: Μάριος Α. Πουρκός, Αναπληρωτής Καθηγητής, Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών της Αγωγής, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Πανεπιστημιούπολη Γάλλου, 74 100 Ρέθυμνο, Κρήτη. Τηλ.: 28310-53961, 77666, E-mail: pourkos@psy.soc.uoc.gr

ΑΙΜΟΜΙΞΙΑ: ΤΟ ΣΥΜΠΤΩΜΑ ΜΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ

Τσιλιάκου Κ., Ευθυμίου Κ., Γιωτάκος Ο.

1. *Ψυχολόγος MSc, Αλληλεγγύη ΜΚΟ*

2. *Διδάκτωρ Κλινικής Ψυχολογίας, Ινστιτούτο Έρευνας και Θεραπείας της Συμπεριφοράς, ΙΕΘΣ*

3. *Ψυχίατρος Phd, Διεπιστημονική Εταιρεία Ψυχολογικής Παρέμβασης*

Στην περίπτωση της αιμομιξίας, η σεξουαλική δραστηριότητα έναντι του παιδιού αποτελεί το μέσο με το οποίο εκφράζεται μία οικογενειακή διαταραχή. Πρόκειται για ένα σύνθετο φαινόμενο που εμπεριέχει επίσης επιθετικότητα, εξάρτηση και φόβο εγκατάλειψης. Παρατηρείται συνήθως σε οικογένειες απομονωμένες από την κοινότητα, με μέλη που χαρακτηρίζονται από έλλειψη κοινωνικών δεξιοτήτων. Τα παιδιά-θύματα συχνά συγχέουν τους ρόλους τους και εμφανίζονται ως ψευδο-ενήλικες χωρίς την ανάλογη συναισθηματική ωριμότητα. Μαθαίνουν το ρόλο του θύματος, ο οποίος εμπεριέχει αισθήματα αβοήθητου και φόβου απέναντι στην αποκάλυψη. Οι παρατηρούμενοι τύποι είναι η αιμομιξία πατέρα-κόρης, η αιμομιξία μεταξύ αδελφών και η αιμομιξία μητέρας-αγοριού. Συμπτώματα που ανακινούν υποψία αιμομιξίας είναι ο υπερβολικός, αναίτιος και ασαφής φόβος, αισθήματα μοναξιάς, καταθλιπτική διάθεση, διαταραχή ύπνου, ενοχές, παθήσεις ουροποιογεννητικού, εγκυμοσύνη, κ.ά. Οι ψυχολογικές διαδικασίες της αιμομικτικής οικογένειας βασίζονται στους μηχανισμούς άρνηση, διασχιστική διαδικασία και προβλητική ταυτοποίηση. Η θεραπευτική διαδικασία βασίζεται αρχικά στην αναφορά του περιστατικού, αμέσως μετά στη διαχείριση της κρίσης, και αργότερα στη συστηματική ατομική και οικογενειακή θεραπεία.

Ο σκοπός της έρευνας είναι ο εντοπισμός παιδιών που παρουσιάζουν χρόνια προβλήματα εξωστρεφικών συμπεριφορών, όπως η επιθετική συμπεριφορά, και παιδιών που παρουσιάζουν χρόνια προβλήματα εσωστρεφικών συμπεριφορών, όπως είναι τα προβλήματα κατάθλιψης, από 2 μέχρι 12 ετών. Επίσης η μελέτη ερευνά τα ποσοστά συννοσηρότητας μεταξύ των εξωστρεφικών και εσωστρεφικών συμπεριφορών. Ένας επιπρόσθετος στόχος της μελέτης είναι η εντόπιση μεταβλητών που διαφοροποιούν τα παιδιά τα οποία εμφανίζουν μόνο χρόνιες εξωστρεφικές συμπεριφορές, μόνο χρόνιες εσωστρεφικές συμπεριφορές και παιδιά τα οποία εμφανίζουν χρόνια προβλήματα εξωστρεφικών και εσωστρεφικών συμπεριφορών. Τα δεδομένα έχουν παρθεί από 1195 παιδιά (53% αγόρια) και η μελέτη έχει διαχρονικό σχεδιασμό (από τη γέννηση μέχρι 12 χρονών). Η ανάλυση των δεδομένων έχει γίνει στο λογισμικό πρόγραμμα Mplus με τη χρήση της τεχνικής Latent Class Growth Analysis (Muthen & Muthen, 2006). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, 4.5% των παιδιών είχαν χρόνια εσωστρεφικά και εξωστρεφικά προβλήματα, 2% μόνο χρόνια εσωστρεφικά προβλήματα, και 2% μόνο χρόνια εξωστρεφικά προβλήματα. Τα παιδιά στα οποία συνυπήρχαν οι δύο συμπεριφορές είχαν μεγαλύτερες πιθανότητες να γεννηθούν σε φτωχές οικογένειες και να έχουν προβλήματα ιδιοσυγκρασίας σε μικρή ηλικία σε σύγκριση με παιδιά που παρουσίαζαν χρόνια προβλήματα σε μόνο μία συμπεριφορά. Τα παιδιά που παρουσίαζαν μόνο προβλήματα συμπεριφοράς είχαν περισσότερα γνωστικά προβλήματα από παιδιά που παρουσίαζαν μόνο εσωστρεφικά προβλήματα. Κατά την εφηβεία τα παιδιά στα οποία συνυπήρχαν οι δύο συμπεριφορές είχαν περισσότερα προβλήματα με τους συνομήλικους τους σε θέματα φιλίας. Τα παιδιά που παρουσίαζαν μόνο εσωστρεφικά προβλήματα είχαν λιγότερες πιθανότητες να διαπράττουν διάφορες εγκληματικές συμπεριφορές ή να έχουν φίλους οι οποίοι δήλωσαν ότι διέπραξαν κάποια εγκληματική συμπεριφορά. Τέλος, η σημασία των αποτελεσμάτων για την ταξινόμηση των δύο συμπεριφορών θα συζητηθεί.

Το σύνδρομο Sotos, επίσης γνωστό ως εγκεφαλικός γιγαντισμός, είναι μία γενετική πάθηση που προκαλεί έντονη σωματική υπερανάπτυξη κατά τα πρώτα χρόνια της ζωής του ατόμου. Τραγική ειρωνεία αποτελεί το γεγονός ότι αυτή η ταχεία ανάπτυξη τους σώματος, σχεδόν πάντα συνοδεύεται από καθυστερημένη γνωστική, κοινωνική και κινητική ανάπτυξη. Ο μυϊκός τόνος είναι ιδιαίτερα χαμηλός και η ομιλία χαρακτηριστικά ελαττωματική, συχνά απύουσα. Τα παιδιά με σύνδρομο Sotos είναι ψηλότερα, πιο βαριά και έχουν μεγαλύτερη κεφαλή από τους συνομηλίκους τους. Μοιάζουν συνήθως μεγαλύτερα σε ηλικία όμως ενεργούν πιο ανώριμα από τα άλλα παιδιά, κινδυνεύοντας έτσι να έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση, τεταμένες σχέσεις με τους συνομηλίκους τους, καθώς και προβλήματα στο σχολικό πλαίσιο. Σε σοβαρότερες μορφές, η έντονη αργοπορία στην ανάπτυξη του γνωστικού, του συναισθηματικού και του κοινωνικού τομέα, παραπλανούν τους γιατρούς, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να διαγιγνώσκουν νοητική υστέρηση, διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές, ακόμη και ψύχωση. Αυτό όμως που κάνει ιδιαίτερο το σύνδρομο Sotos, είναι το (παράδοξο) γεγονός ότι σε προχωρημένα στάδια της παιδικής ηλικίας το κενό αρχίζει να μειώνεται ανάμεσα στο σωματικό και στο νοητικό τομέα μέχρι που τελικά οδηγούμαστε σε μια ισορροπία. Για πολλά άτομα, το συγκεκριμένο σύνδρομο απλώς αλλοιώνει το συγχρονισμό της ανάπτυξης. Ο μυϊκός τόνος βελτιώνεται σταθερά και συνοδεύεται από βελτίωση της ομιλίας, ενώ παρά τις αρχικές τάσεις, ο ενήλικας που πάσχει από σύνδρομο Sotos είναι πιθανό να βρίσκεται εντός της φυσιολογικής κλίμακας ύψους και νοημοσύνης. Παρά του ότι πολλές γενετικές καταστάσεις είναι εμφανείς κατά τη γέννηση και μία ακριβής διάγνωση μπορεί να γίνει μέσω εξειδικευμένων εργαστηριακών εξετάσεων, δυστυχώς το σύνδρομο Sotos δεν είναι μία απ' αυτές. Απεναντίας, η διάγνωση του συχνά γίνεται μήνες, ακόμα και χρόνια μετά τη γέννηση. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να ενημερώσει για την ύπαρξη και την ιδιαιτερότητα του συγκεκριμένου συνδρόμου και να αποτελέσει κίνητρο για περαιτέρω ερευνητικό προβληματισμό.

**ΕΝΔΟΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ ΤΗΣ
ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ: Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΡΥΘΜΙΣΗΣ ΤΩΝ
ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ
ΔΕΣΜΟΥ**

Λεοντοπούλου Σ.¹, Καφέτσος Κ.²

1. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

2. Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Η παρούσα μελέτη εξέτασε την επίδραση των τύπων ενήλικου δεσμού (αποφυγή, εμμονή), τις σχετικές στρατηγικές ρύθμισης του συναισθήματος (γνωστική επαναξιολόγηση, συναισθηματική καταστολή), και της αντιλαμβανόμενης κοινωνικής στήριξης από την οικογένεια (μητέρα, πατέρα και αδέρφια) στην ανθεκτικότητα σε νεαρά άτομα. Ενενήντα-εννέα πρωτοετείς φοιτητές από τα Πανεπιστήμια Πειραιώς και Κρήτης έλαβαν μέρος στην έρευνα αυτή. Αρχικές αναλύσεις έδειξαν ότι: (α) η συναισθηματική καταστολή είχε αρνητική συσχέτιση με την διάσταση της αποφυγής, αλλά ίσχυε το αντίστροφο για την διάσταση της εμμονής; (β) και οι τρεις πλευρές στήριξης από την οικογένεια σχετίζονταν αρνητικά με την συναισθηματική καταστολή; (γ) η ανάλυση πολλαπλής παλινδρόμησης σε ένα βήμα κατέδειξε την διάσταση της εμμονής και την υποστήριξη από τον πατέρα ως σημαντικές ανεξάρτητες προβλεπτικές μεταβλητές της υποκειμενικής ευημερίας, ενώ μόνο η στήριξη από τα αδέρφια είχε θετική επίδραση στην ψυχική υγεία; και (δ) τα θετικά γεγονότα δεν επηρέαζαν καθόλου την ψυχική υγεία ή την υποκειμενική ευημερία. Αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης σε τρία βήματα έδειξαν ότι: 1) η ρύθμιση συναισθήματος, οι διαστάσεις δεσμού και η κοινωνική στήριξη είχαν ανεξάρτητη επίδραση στην ψυχική υγεία και δεν διαμεσολαβούσαν τις επιδράσεις των αρνητικών γεγονότων (η γνωστική επανεκτίμηση επιδρούσε αρνητικά στην ψυχική υγεία, ενώ πολύ θετική ήταν η υποστήριξη από τα αδέρφια). 2) Η διάσταση εμμονής και η στήριξη από τον πατέρα διαμεσολαβούσαν μερικώς την επίδραση των αρνητικών γεγονότων στην υποκειμενική ευημερία. Συμπερασματικά, η διαμεσολαβητική δράση κάποιων τύπων δεσμού και κοινωνικής στήριξης στη νεανική ανθεκτικότητα αφορά κυρίως στον θετικό της πόλο, το ευ ζην. Είναι δε πιθανό ότι απαιτείται η συμμετοχή και άλλων παραγόντων, γνωστικών ή και συναισθηματικών, προκειμένου να αποτραπεί η εμφάνιση προβλημάτων ψυχικής υγείας κάτω από δυσμενείς συνθήκες.

ΠΡΟΓΕΝΝΗΤΙΚΟΣ ΔΕΣΜΟΣ ΜΗΤΕΡΑΣ-ΕΜΒΡΥΟΥ: ΣΥΣΧΕΤΙΣΕΙΣ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΡΩΙΜΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΜΕ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ

Ντούμα Μ., Shmueli Α.

University College London, Anna Freud Centre

Ο στόχος της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τη σχέση μεταξύ της ποιότητας του προγεννητικού μητρικού δεσμού και της ποιότητας των πρώιμων εμπειριών σε έγκυες γυναίκες. Συγκεκριμένα, οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν ήταν οι εξής: α) οι έγκυες γυναίκες που ανακαλούν τις μητέρες τους ως υποστηρικτικές, στοργικές και συναισθηματικά ζεστές απέναντί τους κατά τη διάρκεια των παιδικών και πρώτων εφηβικών χρόνων αναμένεται να παρουσιάζουν έντονα συναισθήματα μητρικού προγεννητικού δεσμού, β) οι έγκυες γυναίκες που έχουν εμπειρίες μιας απορριπτικής ή υπερπροστατευτικής μητέρας τείνουν να αναφέρουν έλλειψη συναισθηματικής επένδυσης στο έμβρυο. Το δείγμα αποτέλεσαν 177 έγκυες γυναίκες, οι οποίες συμπλήρωσαν μια σειρά ερωτηματολογίων καθώς περίμεναν στο ιατρείο του γυναικολόγου τους για τον προγραμματισμένο υπέρηχο. Για την αξιολόγηση της ποιότητας του μητρικού προγεννητικού δεσμού χρησιμοποιήθηκε η «Κλίμακα Προγεννητικού Μητρικού Δεσμού» (Maternal Antenatal Attachment Scale) και η «Κλίμακα Δεσμού Μητέρας-Εμβρύου» (Maternal-Fetal Attachment Scale). Η ποιότητα των αναμνήσεων των εγκύων γυναικών από τη σχέση με την μητέρα τους αξιολογήθηκε με το «Ερωτηματολόγιο των Αναμνήσεων της Ανατροφής» (s-EMBU [Swedish acronym for Egna Minnen Beträffande Uppfostran - My memories of upbringing]) και το «Εργαλείο Γονεϊκού Δεσμού» (Parental Bonding Instrument). Τα αποτελέσματα κατέδειξαν ότι οι έγκυες γυναίκες που βίωσαν μητρική συναισθηματική ζεστασιά και φροντίδα κατά τη διάρκεια της παιδικής και εφηβικής ηλικίας παρουσίαζαν έντονη ενασχόληση με το κυοφορούμενο έμβρυο, αποδοχή του μητρικού ρόλου, διαφοροποίηση του εαυτού τους από το έμβρυο και έντονα συναισθήματα αυτοθυσίας. Στατιστικώς σημαντικές αρνητικές συσχετίσεις διαπιστώθηκαν μεταξύ των αναμνήσεων μιας υπερπροστατευτικής μητέρας και της έντασης του προγεννητικού μητρικού δεσμού. Δεν παρατηρήθηκαν στατιστικώς σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ των αναμνήσεων μιας απορριπτικής μητέρας και της ύπαρξης έντονων συναισθημάτων προγεννητικού δεσμού. Τα αποτελέσματα της έρευνας αυτής ερμηνεύονται υπό το πρίσμα της προβλεπτικής σημασίας των αναπαραστάσεων που έχουν οι έγκυες γυναίκες για τις μητέρες τους ως φιγούρες μητρικής φροντίδας στην ανάπτυξη των αναπαραστάσεων του εαυτού τους ως φιγούρες μητρικής φροντίδας.

ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΟΥΣ ΤΟΥΣ ΜΕ ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣΑναστασίου Δ.*Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας*

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να εξετάσει τις αντιλήψεις και στάσεις των παιδιών σχολικής ηλικίας απέναντι στους συνομήλικούς τους με κινητικές αναπηρίες. Το δείγμα της μελέτης αποτελούν 58 τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά, εκ των οποίων τα 19 παιδιά είναι ηλικίας 7 ετών, τα 20 παιδιά είναι ηλικίας 9 ετών και τα 19 παιδιά είναι ηλικίας 11 ετών. Ως μέσα συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν οι ατομικές συνεντεύξεις με τα ίδια τα παιδιά σε συνδυασμό με τις ζωγραφιές τους. Τα ευρήματα της μελέτης δείχνουν ότι τα περισσότερα παιδιά έχουν θετικές στάσεις απέναντι στα παιδιά με κινητικές αναπηρίες. Είναι πρόθυμα να συμπεριλάβουν ένα παιδί με αναπηρικό αμαξίδιο στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες και το σχολείο τους. Ωστόσο εντοπίζουν ορισμένα εμπόδια σε αυτή την ένταξη. Τέλος, αναλύονται οι αναπτυξιακές διαφορές στις αντιλήψεις των παιδιών για τους συνομήλικούς τους με κινητική αναπηρία.

ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑΣ ΑΥΤΟΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΣΗΜΕΙΩΝ ΚΑΤΑΘΛΙΨΗΣ ΣΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΓΓΧΟΥΣ ΣΤΟΥΣ ΜΑΘΗΤΕΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Φλουρή Μ., Κυρικλάκη Α., Σίμος Π.

Πανεπιστήμιο Κρήτης, Τμήμα Ψυχολογίας

Εισαγωγή: Λόγω της μεγάλης συχνότητας και της χρόνιας φύσης της, η κατάθλιψη έχει εκτιμηθεί από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας ως μια από τις πιο επιβαρυντικές διαταραχές. Υπολογίζεται ότι ένα ποσοστό έως και 20% των παιδιών και των εφήβων στο γενικό πληθυσμό εμφανίζει ένα καταθλιπτικό επεισόδιο σε κάποιο στάδιο της ζωής τους. Τα δε συμπτώματα άγχους και οι αγχώδεις διαταραχές, αποτελούν από τα πιο συχνά εμφανιζόμενα συναισθηματικά προβλήματα των παιδιών και μπορούν να έχουν δυσάρεστες επιπτώσεις στην προσωπική προσαρμογή, στην κοινωνική και σχολική τους ζωή καθώς επίσης και στη λειτουργικότητά τους. Το γεγονός αυτό αιτιολογεί το διεθνώς αυξημένο ερευνητικό ενδιαφέρον στο θέμα αυτό. Επιπλέον έχει παρατηρηθεί σε ερευνητικό και κλινικό επίπεδο ότι αυτές οι δύο διαταραχές συνυπάρχουν αρκετά συχνά σε υψηλό ποσοστό στα παιδιά, τα οποία χρειάζονται ακριβή αξιολόγηση και θεραπεία.

Σκοπός: Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν αφενός η μελέτη της συχνότητας των αυτοαναφερόμενων σημείων κατάθλιψης στα επίπεδα άγχους στους Έλληνες μαθητές του Δημοτικού και αφετέρου η διερεύνηση της παραγοντικής δομής της κλίμακας Revised Children's Manifest Anxiety Scale (RCMAS) για το άγχος και της κλίμακας Children's Depression Inventory (CDI) για την κατάθλιψη.

Μέθοδος: Συμμετείχαν 491 μαθητές της Δ', Ε' και ΣΤ' Τάξης από δεκαέξι Δημοτικά Σχολεία δύο διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών της Ελλάδας (Κρήτη και Αττική) στους οποίους χορηγήθηκαν οι κλίμακες CDI και RCMAS.

Αποτελέσματα: Η παραγοντική ανάλυση με τη μέθοδο της ορθογωνοποίησης (varimax) κατέδειξε την ύπαρξη πέντε παραγόντων όσον αφορά την κλίμακα CDI και τρεις για το RCMAS. Επιπλέον, τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι οι συμμετέχοντες με υψηλή συχνότητα συμπτωμάτων κατάθλιψης παρουσίασαν και μεγαλύτερη τάση αναφοράς συμπτωμάτων άγχους. Συζήτηση: Τα αποτελέσματα που προκύπτουν καταδεικνύουν εκ νέου το πολυσυζητημένο θέμα της φύσης των δύο αυτών διαταραχών και εγείρει ερωτήματα σχετικά με το αν αποτελούν δύο διακριτές διαταραχές, ή απλά διαφορετικές εκφάνσεις του ίδιου φαινομένου.

Η επικοινωνιακή ικανότητα αποτελεί θεμελιώδη και καθοριστική διαδικασία ανταλλαγής σκέψεων και συναισθημάτων. Γενικότερα αποτελεί την αμοιβαία πληροφόρηση των επικοινωνιακών συντρόφων σε μια προσπάθεια διαρκούς ανταλλαγής μηνυμάτων μεταξύ τους, με ποικίλο περιεχόμενο και σκοπιμότητα. Ωστόσο, υπό συγκεκριμένες περιστάσεις και αιτιολογία, η επικοινωνιακή ικανότητα διαταράσσεται με συνέπεια τη σταδιακή απομόνωση και εσωστρέφεια του ατόμου. Σε επίπεδο ακαδημαϊκών επιδόσεων, το παιδί που εμφανίζει διαταραχές στην επικοινωνιακή του ικανότητα, σε λεκτικό και μη λεκτικό επίπεδο, τελεί σε ειδική επικοινωνιακή κατάσταση, η οποία ανάλογα με το βαθμό και τη σπουδαιότητα εκδήλωσης θα μπορούσε να το κατατάξει στα άτομα με επικοινωνιακές ανάγκες.

Στην παρούσα εισήγηση επιχειρείται η παρουσίαση των κυριότερων διαταραχών της επικοινωνίας που εμφανίζονται σε παιδιά προσχολικής και πρωτοσχολικής ηλικίας καθώς και η αιτιολογία πρόκλησής τους. Ιδιαίτερα η παρουσίαση εστιάζει σε διαταραχές νευρολογικής αιτιολογίας και στις επιπτώσεις που αυτές δημιουργούν στη μαθησιακή ικανότητα, γενικότερα στις σχολικές επιδόσεις και στη συμπεριφορά των μαθητών. Επίσης, εστιάζει στη διερεύνηση των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών αναφορικά με τις επικοινωνιακές διαταραχές και τις μορφές τους καθώς και στις δυνατότητές τους να παρέμβουν αποτελεσματικά ώστε αφενός να αμβλύνουν τα επικοινωνιακά προβλήματα των μαθητών και αφετέρου να οργανώσουν τη διδακτική διαδικασία στην τάξη τους με κατάλληλο τρόπο ώστε να δημιουργηθεί μια δυναμική διαρκούς επικοινωνιακής στήριξης, στην οποία θα συμβάλλει ολόκληρη η εκπαιδευτική κοινότητα κάθε σχολείου.

Στην προσπάθεια αυτή, η καλλιέργεια της μη λεκτικής επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών θεωρείται ως ένα πολύ σημαντικό αντιστάθμισμα, δεδομένου ότι θα μπορούσε να δράσει ενισχυτικά αποτελώντας εναλλακτική μορφή επικοινωνίας, ρόλο τον οποίο ούτως ή άλλως κατέχει στις φυσιολογικές, καθημερινές αλληλεπιδράσεις που πραγματώνονται σε κάθε προσχολική και πρωτοσχολική τάξη. Συνεπώς, με την παρούσα εισήγηση επιχειρείται η ανάδειξη του ρόλου των μη ειδικευμένων εκπαιδευτικών στην ενίσχυση της μη λεκτικής επικοινωνιακής ικανότητας των παιδιών κυρίως της νηπιακής ηλικίας καθώς και οι μεθοδολογικές στρατηγικές που αναπτύσσουν για την αποτελεσματική συμβολή τους στην αντιμετώπιση των διαταραχών επικοινωνίας.

**ΚΙΝΗΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ:
ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ**

Βλάχος Φ., Παπαδημητρίου Α.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η προσχολική ηλικία αποτελεί μια ιδιαίτερα σημαντική περίοδο για την κινητική ανάπτυξη του παιδιού. Σκοπός αυτής της μελέτης είναι να διερευνηθεί εάν υπάρχουν διαφοροποιήσεις σε τυπικά αναπτυσσόμενα παιδιά προσχολικής ηλικίας στην κινητική ανάπτυξη ανάλογα με την ηλικία και το φύλο. Στην έρευνα συμμετείχαν 300 παιδιά (154 ήταν αγόρια και 146 κορίτσια) προσχολικής ηλικίας 5,1 έως 6,2 ετών. Στα παιδιά αυτά αξιολογήθηκαν οι παρακάτω συνιστώσες της κινητικής ανάπτυξης: η ισορροπία, ο γραφοκινητικός συντονισμός, και ο οπτικοκινητικός συντονισμός. Η στατιστική ανάλυση έδειξε ότι οι διαφορές στην επίδοση στις δοκιμασίες κινητικής ανάπτυξης ήταν σημαντικές όσον αφορά στην ηλικία μόνο στη δοκιμασία γραφοκινητικού συντονισμού. Όσον αφορά στο φύλο τα κορίτσια είχαν καλύτερη επίδοση στις δοκιμασίες οπτικοκινητικού και γραφοκινητικού συντονισμού και τα αγόρια είχαν καλύτερη επίδοση στην δοκιμασία της ισορροπίας. Η σημαντική διαφοροποίηση στην επίδοση μεταξύ των μεγαλύτερων και των μικρότερων παιδιών στην δοκιμασία του γραφοκινητικού συντονισμού, ενισχύει τις απόψεις για τις αναπτυξιακές αλλαγές στην κινητική οργάνωση με την πάροδο της ηλικίας. Τα αποτελέσματα επίσης συνάδουν με προηγούμενες μελέτες οι οποίες καταδεικνύουν ότι υπάρχουν σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις αγοριών και κοριτσιών σε δοκιμασίες λεπτής κινητικότητας και στην ταχύτητα εκτέλεσης. Τα ευρήματά μας μπορούν να ερμηνευτούν με βάση νευροβιολογικές θεωρίες για την εγκεφαλική ανάπτυξη και τους διαφορετικούς ρυθμούς ωρίμανσης των εγκεφαλικών ημισφαιρίων.

**ΣΥΜΠΗΞΗ ΑΤΥΠΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΕ ΤΑΞΕΙΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΕΝΔΟΟΜΑΔΙΚΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ**

Ρεκαλίδου Γ.* Επίκουρος Καθηγήτρια , Ζήση Ε. **Πτυχιούχος ΤΕΕΠΗ

** Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης στη Προσχολική Ηλικία του Δημοκρίτειου
Πανεπιστήμιου Θράκης*

Οι κοινωνικές ομάδες στο σχολείο προσελκύουν ολοένα και περισσότερο το ενδιαφέρον των ειδικών μελετητών και των εκπαιδευτικών. Οι μορφές της συγκρότησής τους, η λειτουργία τους, η σύνθεση και οι κανόνες που τις διέπουν μπορούν να δώσουν στον εκπαιδευτικό σημαντικές πληροφορίες προς όφελος της διαχείρισης της τάξης αλλά και της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Ο σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να μελετήσει τη συγκρότηση των κοινωνικών ομάδων στο σχολείο. Ειδικότερα να διερευνήσει: α) τα αίτια σύμπτυξης ομάδων στο πλαίσιο της άτυπης δομής της τάξης, β) τα ενδοομαδικά κριτήρια με τα οποία μαθητές επιλέγουν τους συντρόφους προκειμένου να συγκροτήσουν μια κοινωνική ομάδα. γ) τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτών των ομάδων σε διαφορετικές τάξεις ως προς τον βαθμό συνοχής, το φύλο και το κοινωνικό status των μελών στην τάξη, δ) τα κριτήρια με βάση τα οποία μαθητές αποκλείονται και απομονώνονται κατά τη συγκρότηση ομάδων καθώς και την κοινωνική συνοχή των ίδιων των τάξεων.

Το δείγμα αποτέλεσαν 157 μαθητές Δημοτικών Σχολείων του Δήμου Αλεξανδρούπολης. Από αυτούς τα 69 ήταν αγόρια και 88 κορίτσια. Οι 38 φοιτούσαν στην Δ΄ Τάξη, οι 44 στην Ε΄, και οι 75 στην ΣΤ΄ Τάξη.

Για τη συλλογή δεδομένων χορηγήθηκε κοινωνιομετρικό τεστ υποδείξεων. Το κοινωνιομετρικό κριτήριο ήταν επικεντρωμένο στην «παρέα». Ο αριθμός των επιλογών ήταν απεριόριστος και από τους μαθητές ζητήθηκε να ιεραρχήσουν τις απαντήσεις τους. Για κάθε τάξη καταρτίστηκε κοινωνιομετρικός πίνακας και κοινωνιόγραμμα προκειμένου να συγκεντρωθούν τα υπό εξέταση στοιχεία τα οποία στη συνέχεια υποβλήθηκαν σε στατιστικές αναλύσεις.

Από τα αποτελέσματα προέκυψαν ενδιαφέρουσες διαφοροποιήσεις από τάξη σε τάξη ως προς συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των ομάδων αλλά και ως προς τα κριτήρια ενδοομαδικής επιλογής. Επίσης η χαμηλή συνοχή μεταξύ των μελών των τάξεων του δείγματος που διαπιστώθηκε συνιστά ενδεχομένως αιτία εκτεταμένων ερευνητικών προσπαθειών προκειμένου να διαπιστωθεί ο βαθμός προσανατολισμού του σύγχρονου σχολείου στην ανάπτυξη των κοινωνικών σχέσεων μεταξύ των μαθητών.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΥΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΥΤΟΡΥΘΜΙΣΗΣ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ

Παπαστεφανάκης Ε., Σίμος Π.

Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης

Σκοπός: Η προσωπικότητα συνιστά μια ιδιάζουσα έννοια, η οποία έχει λάβει πολλούς ορισμούς μέσω των διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων που την αφορούν. Εντούτοις, σημαντικός αριθμός ερευνητών υιοθετεί το μοντέλο των Πέντε Παραγόντων, σύμφωνα με το οποίο η προσωπικότητα διέπεται από πέντε επιμέρους διαστάσεις τον «Νευρωτισμό», την «Εξωστρέφεια», την «Προσήνεια», την «Δεκτικότητα σε Εμπειρίες» και την «Ευσυνειδησία». Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια πρόβλεψης των σχέσεων καθεμιάς από τις παραπάνω παραμέτρους με την ικανότητα αυτορύθμισης συναισθημάτων. Η αυτορύθμιση αναφέρεται στην προσπάθεια επεξεργασίας των αυθόρμητων συναισθηματικών αντιδράσεων του ατόμου αποβλέποντας στην τροποποίηση της χροιάς ή/και της έντασής τους, ή απλά τον έλεγχο της εκδήλωσης των συναισθημάτων στο χρόνο με σκοπό τη βελτιστοποίηση των επιπτώσεών τους στη συμπεριφορά.

Μέθοδος: Το δείγμα αποτελούσαν 250 άτομα ηλικίας 18-60 ετών προερχόμενα από το γενικό πληθυσμό, χωρίς ιστορικό ψυχιατρικής ή νευρολογικής νόσου, ή μαθησιακής διαταραχής. Για την εκτίμηση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας χρησιμοποιήθηκε το TEXAP5 (Tsaousis & Kerpelis, 2004). Η «Κλίμακα Δυσκολιών στην Αυτορύθμιση Συναισθημάτων» (DERS; Gratz & Roemer, 2004), προσαρμοσμένη από τα Αγγλικά χρησιμοποιήθηκε για την εκτίμηση των προσωπικών τάσεων και προσλαμβανόμενων ικανοτήτων αναφορικά με την αυτορύθμιση συναισθημάτων.

Αποτελέσματα: Αρχικά αξιολογήθηκε η παραγοντική δομή της κλίμακας DERS υποδεικνύοντας την ύπαρξη 5 παραγόντων που ερμηνεύουν το 57% της συνολικής διακύμανσης των βαθμολογιών, κάθε ένας από τους οποίους χρησιμοποιήθηκε ως εξαρτημένη μεταβλητή σε ισάριθμες αναλύσεις πολλαπλής παλινδρόμησης. Τα αποτελέσματα των αναλύσεων υπέδειξαν μια σημαντική σχέση, κυρίως, ανάμεσα στον παράγοντα «Νευρωτισμό» και στις δυσκολίες στη συναισθηματική αυτορύθμιση (παράγοντες «Δυσκολία Ελέγχου Παρορμήσεων» και «Επίδραση στην Καθημερινή Δραστηριότητα» της κλίμακας DERS).

Συζήτηση: Καθίσταται, επομένως, σαφές πως κάθε ένας από τους παράγοντες της προσωπικότητας προδιαθέτει τα άτομα προς συγκεκριμένες δυσκολίες στην αυτορύθμιση συναισθημάτων αλλά και σε ορισμένες, αντίστοιχες στρατηγικές επίτευξης αυτής.

Σύμφωνα με τη θεωρία του Bowlby, οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ του βρέφους και της μητέρας του, επηρεάζουν σημαντικά την εξέλιξη της γνωστικής και κοινωνικο-συναισθηματικής εξέλιξης σε όλα τα στάδια της ζωής του. Πληθώρα ερευνητικών δεδομένων, καταγράφουν ότι οι ανασφαλείς βρεφικοί τύποι δεσμού, σχετίζονται με μετέπειτα ψυχοπαθολογικά χαρακτηριστικά στη νηπιακή, παιδική ή ενήλικη ζωή. Αν η φροντίδα την οποία δέχεται το βρέφος, από τους πρώτους μήνες της ζωής του είναι συνεπής και αξιόπιστη τότε το βρέφος μπορεί να αναπτύξει ένα αίσθημα ασφάλειας στη σχέση του με το άτομο που το φροντίζει καθώς και συναισθήματα σιγουριάς και εσωτερικά αποθέματα για την αντιμετώπιση δυσκολιών. Η έκφραση των συναισθημάτων της μητέρας αποτελεί προσδιοριστικό στοιχείο της συνοχής και της συναισθηματικής ποιότητας του σπιτιού, γεγονός που επιβεβαιώνεται από δεδομένα πολλών ερευνών, οι οποίες έχουν καταγράψει τα εκφραζόμενα συναισθήματα ως δείκτη της συμπεριφοράς και της γονεϊκής επίδρασης.

Στόχος της τρέχουσας έρευνας είναι η διερεύνηση της υπόθεσης εάν τα θετικά εκφραζόμενα συναισθήματα της μητέρας συντελούν στη δημιουργία ασφαλούς δεσμού.

Για την αξιολόγηση των τύπων δεσμών του δείγματος χρησιμοποιούμε τη μέθοδο «Συνθήκη Ξένου», (Strange Situation – Ainsworth et al., 1978). Η εργαστηριακή αυτή μέθοδος στηρίζεται στην παρατήρηση των συμπεριφορών του βρέφους απέναντι στη μητέρα, κατά την αποχώρηση και επανασύνδεση της με το παιδί, παρουσία ενός αγνώστου προσώπου. Η διαδικασία αποτελείται από επτά τρίλεπτα επεισόδια. Η όλη διαδικασία, βιντεοσκοπείται και στη συνέχεια κωδικοποιούνται αντίστοιχα στους τρεις τύπους και τις υποκατηγορίες αυτών.

Η διερεύνηση των εκφραζόμενων συναισθημάτων της μητέρας, πραγματοποιείται με το «Πεντάλεπτο Δείγμα Ομιλίας», (Five Minutes Speech Sample, Expressed Emotion, FMSS – Magana et al., 1986). Η μέτρηση πραγματοποιείται κατά τη διάρκεια συνέντευξης με τη μητέρα. Το εργαλείο αυτό χρησιμοποιείται στην παρούσα εργασία ως προγνωστική μέτρηση του συναισθηματικού κλίματος της οικογένειας.

ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΑΥΘΟΡΜΗΤΗΣ «ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ» ΒΡΕΦΟΥΣ-ΠΑΤΕΡΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝΔΙΑΜΕΣΩΝ ΠΑΥΣΕΩΝΚοκκινάκη Θ.*Τμήμα Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Κρήτης*

Ο σκοπός της παρούσας νατουραλιστικής και διαχρονικής έρευνας ήταν η διερεύνηση και σύγκριση των βρεφικών και πατρικών συναισθηματικών εκφράσεων κατά τη διάρκεια της αυθόρμητης δυαδικής «συζήτησης» βρέφους-πατέρα και των ενδιάμεσων παύσεων φωνητικής/λεκτικής επικοινωνίας. Έντεκα δυάδες βρέφους-πατέρα βιντεοσκοπήθηκαν κατά τη διάρκεια των ελεύθερων αλληλεπιδράσεων τους στο σπίτι, από το 2^ο έως τον 6^ο μήνα ζωής. Η μικροανάλυση των βρεφικών και των πατρικών συναισθηματικών εκφράσεων έδειξε ότι: α) κατά τη διάρκεια της ελεύθερης δυαδικής «συζήτησης, αλλά όχι κατά τη διάρκεια των ενδιάμεσων παύσεων, τα βρέφη και οι πατέρες «ταιριάζουν» τις εκφράσεις προσώπου ευχαρίστησης και ενδιαφέροντος και εναρμονίζονται στις αλλαγές συναισθηματικής έντασης, β) τα βρέφη και οι πατέρες διατηρούν σταθερές τις συναισθηματικές τους εκφράσεις στην αρχή και στο τέλος της «συζήτησης» και των ενδιάμεσων παύσεων, και γ) κατά τη διάρκεια της ελεύθερης δυαδικής «συζήτησης», μια αύξηση της πατρικής ευχαρίστησης και του ενδιαφέροντος προηγείται διαχρονικά μιας αύξησης της βρεφικής ευχαρίστησης και του ενδιαφέροντος, αντίστοιχα, ενώ κατά τη διάρκεια των ενδιάμεσων παύσεων η πατρική ευχαρίστηση αυξήθηκε από τον 5^ο έως τον 5.5 μήνα. Οι αναπτυξιακές καμπύλες του ταιριάσματος των εκφράσεων της ευχαρίστησης και του ενδιαφέροντος δείχνουν όμοιες διακυμαινόμενες τάσεις, ενώ δεν βρέθηκε να αλλάζουν σημαντικά κατά τη διάρκεια της παρούσας μελέτης. Τα αποτελέσματα αυτά θα συζητηθούν και θα ερμηνευτούν στο πλαίσιο της θεωρίας της έμφυτης διυποκειμενικότητας.

Σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα, η σύσταση του μαθητικού πληθυσμού σε όλα τα ελληνικά σχολεία έχει απολέσει την ομοιογένειά της σε σχέση με τα εθνικά και τα πολιτισμικά της χαρακτηριστικά. Η εθνικότητα όμως και ο πολιτισμός είναι δυο πολύ σημαντικές παράμετροι στη διαδικασία διαμόρφωσης της ταυτότητας και στην ανάδειξη των συγκεκριμένων αξιών και στάσεων, οι οποίες διαμορφώνουν ένα προσωπικό ρεπερτόριο συμπεριφορών για κάθε μαθητή. Η πολιτιστική μεταβολή, η οποία συντελείται τόσο σε συλλογικό όσο και σε ατομικό επίπεδο και η οποία προέρχεται από την επαφή μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων, λέγεται επιπολιτισμός (acculturation). Ο επιπολιτισμός θεωρείται μια δυναμική διαδικασία, που αναδεικνύει διάφορες ψυχολογικές συνέπειες για τα άτομα στο πέρασμα του χρόνου. Ο ψυχολογικός επιπολιτισμός αναφέρεται στις αλλαγές της συμπεριφοράς του ατόμου και την προσαρμογή του απέναντι στις μεταβαλλόμενες πολιτιστικές συνθήκες.

Η προσαρμογή αναφέρεται σε αλλαγές της συμπεριφοράς του ατόμου ή της ομάδας απέναντι στις μεταβαλλόμενες συνθήκες του περιβάλλοντος και μπορεί να διακριθεί σε ψυχολογική και κοινωνικοπολιτισμική. Η ψυχολογική προσαρμογή αναφέρεται σε μια σειρά εσωτερικών ψυχολογικών συνεπειών, όπως η καλή ψυχική υγεία και η επίτευξη προσωπικής ικανοποίησης. Η κοινωνικοπολιτισμική σε μια σειρά εξωτερικών ψυχολογικών συνεπειών, οι οποίες συνδέουν τα άτομα με το νέο τους πλαίσιο λειτουργίας και περιλαμβάνουν την ικανότητά τους για αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων σε διαφορετικά πλαίσια, όπως αυτό της οικογένειας, του σχολείου κλπ. Κάθε μαθητής επομένως, στο σχολικό περιβάλλον που ανήκει, επιτυγχάνει ένα βαθμό ενδοπροσωπικής και διαπροσωπικής ψυχολογικής προσαρμογής. Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται κατά πόσο η διαφορετική πολιτισμική προέλευση του μαθητή επηρεάζει -και σε ποιο βαθμό- την προσαρμογή του μέσα στο σχολικό του περιβάλλον. Ως ερευνητικό μέσο αξιολόγησης της προσαρμογής των μαθητών χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Ενδοπροσωπικής και Διαπροσωπικής Προσαρμογής (ΕΔΕΠ), το οποίο συμπλήρωσαν οι δάσκαλοι των μαθητών, που φοιτούσαν στην Α' και στην Στ' τάξη του δημοτικού σχολείου. Στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, γίνεται αναφορά σε τέσσερις διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες: γηγενείς έλληνες, παλιννοστούντες, μετανάστες και ρομά.